

• III. ÉVFOLYAM •
1913. JÚNIUS
MEGJELENIK
MINDEN HÓ-
KÖZEPÉN •

ULT ÉS JÖVŐ

• ZSIDÓ IRODALMI-MŰVÉSZETI TÁR-
SADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT •
AZ OMKE KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESTTI

• DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

	Oldal
Dr. Fürst Aladár: Pozsony és Frankfurt	245
Fejes-Boldisár Ferenc: A multnak köntöse (vers)	249
Fejes-Boldisár Ferenc: Vágyódás (vers)	249
Fejes-Boldisár Ferenc: Szerelmes ének (vers)	249
Margittai László: A megfestett „Melancholia“ (tárca)	250
Donáth Ede: Zsidó népdal (Ki ló Noe) kotta	253
Szabó Imre: A „Schlossgrund“ romjain	253
Szász Menyhért: Napsütés a gettóban (A táncosnő, Sóhaj szonettben, A nagyapó) vers	256—257
Emánuel József (Pozsony): Bálványimádás (tárca)	258
Lengyel Ernő dr.: Régi publicisták régi zsidókról	261
Turóczi József: Keleti alkony (vers)	263
Turóczi József: Juda Halévi (vers)	263
Turóczi József: Honvágy (vers)	263
Dr. Kohlbach Bertalan: Vízión	264
Dr. László Berthold (London): Beszélgetés az angol Chief Rabbival (interju)	266
Simonfija-Widder Dávid: Pogány Hiób dalaiból	268
Dr. Vajda Béla: A szamárimádás	271
Sajtóvélemények a „Mult és Jövő“ Becalél-kiállításáról	273

TOLLHEGYRŐL.

„Tollhegyről“, Vadász Lipót, Renegát írók, A hazafiasság és az OMIKE	275
--	-----

KRÓNKA ÉS SZEMLE.

Az OMIKE új pártfogó tagjai, A hölgy-istentisztelet, Az OMIKE közgyűlése, A Becalél-matiné, stb.	276
--	-----

ÚJ KÖNYVEK.

Zsidóság a kereszténységben, Ráchel, Molnár Jenő: Verseskönyv, stb.	282
---	-----

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

HIRDETÉSEK.

ILLUSZTRÁCIÓK.

A „Chaszám Szófer“ (Régi pozsonyi metszet után). Műmelléklet	
A pozsonyi orthodox templom. (Grünsfeld József és Krausz N. pozsonyi talmudisták rajza)	246
A frankfurti orthodox templom	247
Szófer Schreiber Mózes pozsonyi rabbi	250
R. Jechiél Schlesieger a pozsonyi rabbiiskola volt talmudelőadója	250
Schreiber (Szófer) A. S. B. pozsonyi rabbi	251
Schreiber (Szófer) Benjámin pozsonyi rabbi	251
Részlet a leégett pozsonyi gettóból	253
Hajléktalanok a pozsonyi gettóban	254
A leégett pozsonyi talmudiskola	254
A leégett Petőfi-utca a pozsonyi gettóban	255
A pozsonyi zsidó temető	255
A pozsonyi gettó fölött	256
A pozsonyi hitközség régi pénzszekrénye	258
Régi pozsonyi tóradszek	258
Régi pozsonyi tóradszek és serlegek	259
A pozsonyi templom régi tóradszei	259
Pozsonyi kohniták régi mosdótála és kancsója	260
Régi pozsonyi menórák, választóurnák, duchá-tál és kancsó	261
R. David Lakenbach volt pozsonyi rabbi-helyettes	261
Léb Grosz, aki 104 szemeszteren, 52 éven át volt a pozsonyi jesíva hallgatója, majd kisegítő előadója	262
Dr. Schiller-Szinessy cambridgei egyetemi tanár, a pozsonyi jesíva volt növendéke	262
Gestetner Lázár jelenlegi pozsonyi hitközségi elnök	263
Dr. Hertz londoni Chief Rabbi	266
A londoni Chief Rabbi körülviszi a tórát a templomban	267
Schreiber (Szófer) Akiba, a „Sevet Szófer“ fia, jelenlegi rabbi, üdvözlő Őfelségét pozsonyi látogatása alkalmából	268
Részlet a Mult és Jövő Becalél-kiállításából	272, 273, 274
Illusztrációk Molnár Jenő Verseskönyvéhez	284

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ · IRODALMI · MŰVÉSZETI · TÁR-
SADALMI · ÉS · KRITIKAI · FOLYÓIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottsá-
gának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó közepén.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, díszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. FÜRST ALADÁR: POZSONY ÉS FRANKFURT.

atalmas folyamok mentén, népek nagy országútjainak keresztező pontján már ősidőktől fogva megerősített táborszékeket, barbár várhelyeket találunk ott, hol ma Pozsony és Frankfurt városai terjeszkednek. Periferiális fekvésük dacára később mindakettő koronázó várossá lesz, emléke emitt a Mária Terézia-szobor díszítette koronázási domb és a gúlatornyos koronázó dóm, amott a római császárok képeivel tündöklő úgynevezett „Römer“. Századok multával ma a műveltségnek, a forgalomnak, az előkelő életmódnak gócpontjai, kultúr-Rolandok, kik szellemi fegyverekkel állnak éber őrt a Nyugatról egyre fenyegető „ösellen“ hódításaival szemben.

Ilyen párhuzamos fejlődésben látom a címül írt két városnak sorsát elejétől végig. A városok jelentőségével pedig rendesen lépést tart a bennök élő zsidóság szerepe. Nem szólók a zsidók általános nagy közgazdasági tevékenységéről, mely éppen a legújabb időben élénk irodalmi kutatásoknak, diszkusszióknak tárgya, de rá kell mutatnom a virágzó szellemi életre, mely Pozsonynak, Frankfurtnak a középkorban megadta a jellemző színét. A sötétnek bélyegezett gettóból, mely Frankfurtban éppen úgy meghúzta magát a politikai negyedek körülövező girbe-görbe síkatorokban, mint Pozsonyban a Várhegyet ölelő Zsidó-utcában, messze világító fénynyalábok sugároznak felénk, a zsidó tudomány óriásai, kik Horowitz jeles monográfiájában: Die Rabbinen Frankfurts már régebben megtalálták méltatójukat, míg „Pozsony oszlopaival“ csak tavaly bírkózott meg egy ifjabb hebraistánk. Politikailag természetesen szintén súlyba esett e két város zsidósága, noha befolyásukat a régebbi századokban sokszor kénytelen voltak megosztani környezetük kisebb községeivel, pl. amott a rajnamelléki Worms,

Offenbach, Mainz stb.-vel, emitt a „hét községgel“. Csak a XIX. század folyamán vergődtek P. és F. egyszerre oly domináló jelentőségre, mely elsőként tette meg őket hazájukban.

Az a kor volt az, mikor a zsidó felvilágosodással kapcsolatban a zsidó felszabadulás szele is végigsüvített Európán, az a szellemi orkán, mely romba döntötte ugyan a gettónak viharezett falait, de törmelékeiből viszont újszerű sáncokat, válaszfalakat rakott zsidó és zsidó, ó- és újhítek közé. A harcászólítás ezen esztendeiben éppen itt a Duna és a Majna mellett emelkedtek a konzervatívizmusnak monumentális véd- és dacvárai, melyeknek ereje, hatalma ma sem ingott meg. Napjainkban sincs a hagyományhű zsidóságnak oly mozgalma, mely e centrumokon nem menne keresztül, innét nem indulna ki, vagy innét nem színe életerejét: Pozsony és Frankfurt méltán kiérdemelték a héberben szokásos díszelnevezést: „anya- és székváros Izraelben“.

Tán több, mint érdekes véletlen, hogy a két város emelkedése között bizonyos kölcsönhatásokat is kimutathatunk. Az a rabbi, ki Pozsony újabb fénykorát megnyitja, a „chaszam-szófer“ néven ismert nagy Szófer Mózes, Frankfurtból származott hazánkba, Nagymartonba, majd Pozsonyba 1806-ban. Óriási tudásával, széles látókörével és nemes humanizmusával az akkoriban még osztatlan magyar zsidóságban páratlan tekintélyre tett szert; nemcsak ősapijává lesz az elterjedt Szófer-Schreiber rabbidinasztiának, hanem nagymestere a talmudikus értelemben vett szófer-írástudóknak is, kik az ő világhírű tanházából rajonként kerültek ki. Az ő közvetett hatását érezte Frankfurt új érájának megalapítója is: Hirsch Sámson Ráfael, kinek működése három évtizeddel később kezdődik. Ez idén mult 75 esztendeje, hogy Hirsch a maga „11 férfival“ kivált a világhírű frankfurti nagyközség

kebeléből és megalakította az „Adasz Jesurun válástársaságot”; ugyanakkor a liberális vezetőségektől elnyomott híthű kisebbségeknek mindenütt a „kilépést”, a külön szervezkedést hirdette egyedül üdvözítő eljárásnak. Így lett ő a két táborba oszló zsidóság elvének első szentesítője, a gyakorlatban pedig a német orthodoxia megalapítója, némileg törvényhozója is. De hogy az ő zsidói valóban csak in puncto: vallásosság különbözzenek a többiekétől és sem műveltség, sem életmodor tekintetében el ne maradjanak, — azért hozta létre a nagyközség Philanthropin-jának mintegy versenytársául a Religionsgesellschaft zsidó reáliskoláját, a német orthodoxiának ma is féltett kincsét és büszkeségét. Hirsch maga alapos filozófiai tudásával meggyőződése lutheri hevével, energiájával tisztán német nevelésű férfiú, iskolája is Mendelsohn honára vall, mottója: Tanuljatok (N. B. zsidóul), de a kultúra teljes birtokában! Már a veje és utódja, dr. Breuer S. magyar ember; ki alig hogy Pápáról Frankfurtba került, ott rabbiiskolát is kívánt létesíteni, át akarta oda plántálni — a pozsonyi jesivát. Kezdetben nagyrészt hazánkbeliekből toborzódtak hallgatói, azóta is sok köztük a magyar, az iskola befolyásánál fogva ma többen Magyar- és Németország jeles rabbiszékeinek tulajdonosai.

Am mennyire mássá lett a frankfurti jesiva mint a pozsonyi, mennyire mássá kellett lennie az egészen elütő milieuban! Ami Frankfurtban legelőször szembe ötlük, az a gazdagsággal párosult zsidó hitbuzgóság és áldozatkészség, melynek szimboluma az a Rothschild báró, aki naponta kétszer maga nyitotta ki és zárta be imaháza ajtaíát. Olyan nagy városban, melyben az áruházak, nagyvállalkozók, világcégek száza megártják és ezekkel megtar-

tatják a szombati munkaszünetet, a rituális életmód is szinte minden nehézség nélkül való. Nemcsak a mindennapi élelmiszerek állnak itt a legszigorúbb felügyelet alatt, hanem vaggonszámra gyártják a legkülönbözőbb kóser főzelékkonzerveket, gyümölcsbefőtteket — és Kuglerokat is, sőt a szédert sem képzelhetik el Frankfurtban az obligát „Klumpchen” és husvétí fagylalt nélkül. Amikor pedig Istenházát épít ez a község, mely 30 év alatt kinőtte a régi zsinagógát, akkor az a jogos ambíció sarkalja, hogy nálánál pompásabbat, monumentálisabbat, gazdagabb felszerelésűt a nyugateurópai zsidó sehol ne találhasson. Mondják, hogy midőn a Friedberger Anlage-n elkészült a régieskedő stílusban, de legmodernebb raffineriával épített lovagvárszerű templom és — mint a frígysátnál történt, — már minden megvolt fölös díszben és mennyiségben, akkor az egyik Mäcenás még 1000 darab ezüst lulovtartót ajándékozott, melyeket szukothkor a pulpitusokra erősítenek, hogy a nagy palmaerdő szép érvényre jusson a templomban, a másik meg ezer alacsony zsámolyt készíttetett, tísó-beov számára. Mindez nem csoda oly községben és templomban, mely 40-nél több milliómost számíthat hívei és látogatói közé. Olyan is ez a templom minden szombaton, mikor az ezernyi férfihallgatóság és a majd száz főnyi énekkar kivétel nélkül szalonkabátban és cilinderben van, mintha királyok parkettje lenne.

Szomorúsággal, irigykedve gondolunk ilyenkor vissza a mi sokat ócsárolt, kevésbé méltatott Pozsonyunknak a silhuettjére. A félmillió világáros eleganciája itt egy nagyobb szerű magyar vidéki város habitusára zsugorodik össze, imponáló külsejűekkel, a hódító zsidóság jeleivel szintén nem találkozunk a városon körülkanyargó és a hegynek felkúszó szűk utcáinakban. A jólétet hirdető büszke, tükörtláblás árupaloták helyett itt házmammutokat találunk, sziklafalnak támaszkodó 4—5 emeletekkel, valóságos barlanglakásokkal, melyekben pókhálós ablakok mögött a szükség, a nélkülözés honol. De a szép barokk és biedermaieres frontok, a cirkádás erkélyek, még a boltajtók lerongyolódott pléhántjai is egységes, meghitt, ódon, művészi hangulatot lehelnek; a gettó zsidó légkörét, melyet zsidónak érzünk akkor is, ha e rácsos bolthajtás mögött történetesen szerény Miklóskápolna is rejtőzik. Igaz, hogy zsidó imaházakban sincs hiány, majd minden második házban összegyűl reggel, este az ájtatos törzsközönség imára, csak a királylátogatta főtemplom trónol magasan a Vár-út tetején, úri előkelőségben.

És a régies, zsidó környezetben régi módí élet, hagyományos tanulás folyik: lakók és tanulók úgyszólván egymásért vannak, egymásból élnek. A Mosóczi-, a Zsigra-, az Eszter-, a Benauer-ház, az Edl-udvar rengetegjeibe, ha bepillantasz, mintha óriás kaptárak volnának, melyeknek számtalan sejtjeiben csak úgy nyüzsög a bócherek raja. Kis hónapos szobákban, melyekben még a hatalmas

A pozsonyi orthodox templom.
(Grünsfeld József és Krausz N. pozsonyi talmudisták rajza.)

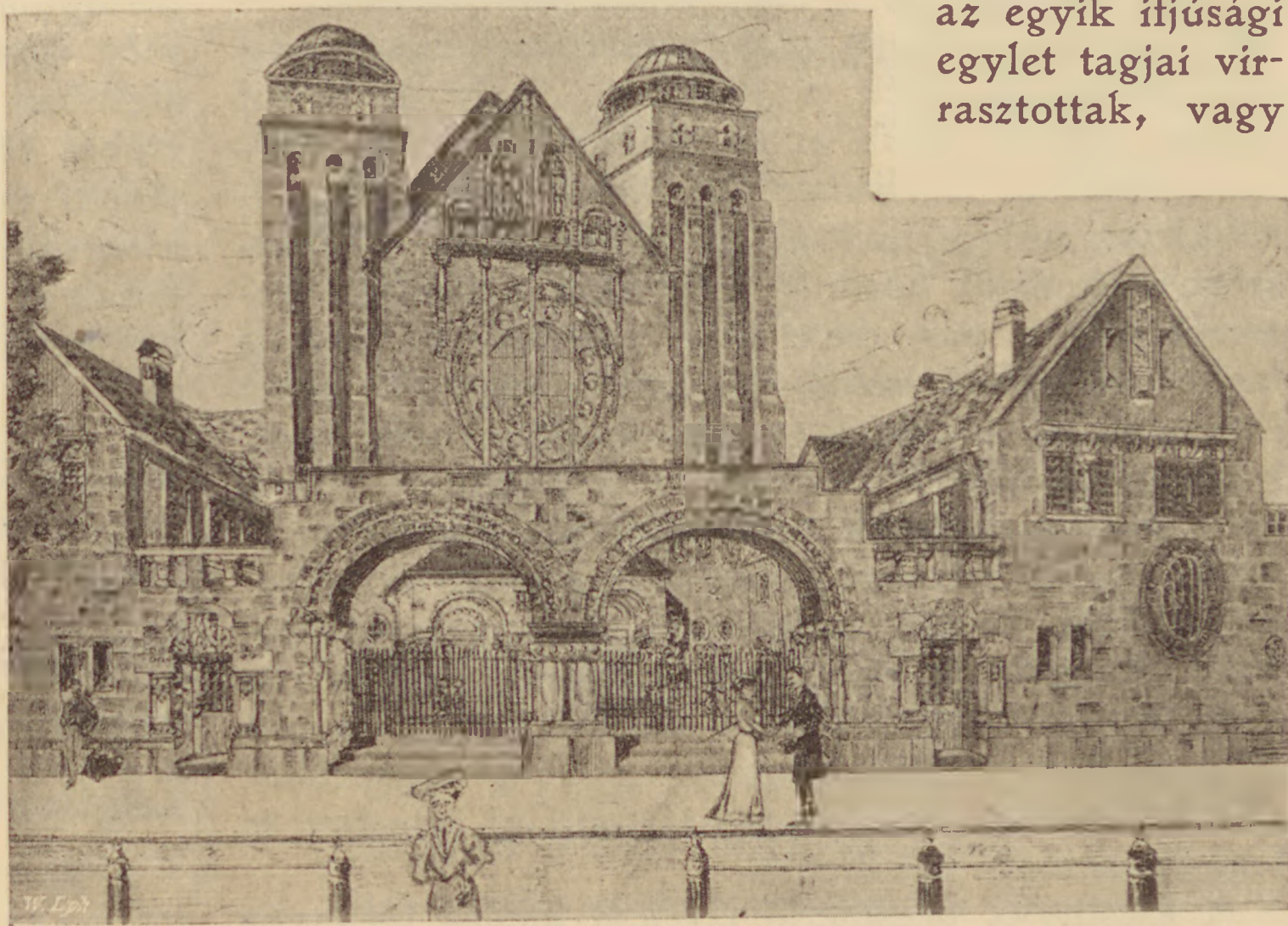
fóliánsok is havi forintjáért kölcsönként jószágok, füstös petroleumlámpák fényénél párosával vagy hármásával gyűjtögetik a talmudikus koszt kissé nehezen emészthető mézét. A zümmögés biz éjjel sem szünetel, akárhányszor felveri az éjfélt a „chacossz“ mélabús zsolozsmája, melynek végeztével serényen tovább folyik a tanulás. Mennyi hajsza-hasogató éles logika, mennyi összefoglaló szellemesség, mennyi bölcsesség és mennyi együgyűség íródik itt össze „psetlikben“ (magyarázatok), melyek soha a nyomdaműhely, de a nyilvános előadás fényét sem pillantják meg. Mennyi szellemi energia, mennyi szorgalom, mekkora akaraterő gyűjtődik és pazarlódik el évenként ezekben a „diákszállók“-ban! A szombati déli órákban pedig, mikor Frankfurtban csupa elegáns, vizitáló úri párokat látunk az utcán, itt tanulni vágyó férficsoportokkal találkozunk, kereskedőkkel és hivatalnokokkal, talmudistákkal és gimnazistákkal, kik a számos „szónokok“ valamelyikének előadására sietnek, élvezni a midrastanítók felhigitott bölcsességét, a többnyire lapos morálprédikációkat és elmélkedéseket. Héber nyelvtanról, irodalomról, zsidó történelemről valószínűleg sok tanítónak is csak zavaros a fogalma, de a „Tan“ terén derekasan megállják a helyüket, „ám-hoorec“ a hallgatók közt is csak kevés akad.

Míg a pozsonyi jesíva tömegszámával így rányomja a bélyegét a környezetre, a községére, addig Frankfurt társadalmának fejlettebb élete és szokásvilága a maga képére teremti a rabbiiskolát is, „átfest reá“. Mikor a pozsonyi bócher egy szerencsés véletlen vagy kedvező családi összeköttetések folytán, titokban élesztett kultúrvágyaknak szenvedélyes, néha tragikus fellobbanása útján kikerül a Majna mellé, nem telik bele fél év és a kiehézt, félénk ifjú, ki a „kenyér-chevra“ szűkös utalványain tengette életét és didergő testét a siurszoba pílulján (a tanterem vitáin) hevítgette meleggé, most szép szabályosra lenyíratja a szakállát, divatos kalapot vásárol és szombaton már beül a kis konditoreiba, hol hitelbe ehet a jó Apfelkuchenből és olvashatja mellette a világ összes zsidó lapjait. Hisz a kandidátus úr most 50—150 márkás ösztöndíjat élvez havonta, többet, mint amennyi egy pozsonyi tanulóra egész esztendőben jut.

Mert a „kemach“-ot, a megélhetés lehetőségét, — és ez a punctum saliens — egészen másképen mérik ám odakünn, mint itthon. A maga iskolája számára, melyben maximum 25—30 növendék talál felvételt, dr. Breuer és vezérkara rövid néhány év alatt akkora tőkét tudott mozgósítani, hogy a sok más kiváló alkotásokkal rendelkező hitközsége, mely külön könyvecskében adhatta ki alapítványainak címsorozatait, meg sem érzi. Evvel szemben a pozsonyi jesívának, melynek három osz-

tályát, azaz $3 + 3 + 2 = 8$ évfolyamát a legújabb hivatalos kimutatások szerint évente átlag 280—350 tanuló látogatja, számottevő alaptőkéi tán egyáltalában nincsenek. Segélyegyleteinek működését pedig a következő számok illusztrálják. Van egy „nagy chevra“, mely az 1911. évi tízezer koronányi jövedelmét 796 tagtól és adományozótól gyűjtögette össze úgyszólván koronánként, az adományok fele így is a külföldi nagy zsidó centrumokból származik. A 46 tagot számláló kisebb egylet 4000 korona költségvetéssel dolgozik, a „kenyér-chevra“ nevezett évben 1219 koronát fordított támogatásra, a „felruházási egylet“ körülbelül ezer koronát vételez be és ad ki. Csak a legújabbban alakult „Mensa“, melynek 27 alapító és 340 rendes tagja van eddig, tudott mindjárt hússzezer koronás forgalmat elérni olyformán, hogy a népkonyhájában négy hónap alatt pl. 22,125 adag levest, megfelelő kenyér- és főzelékmennyiséget, de csak 13,350 adag húst osztott ki, részben ingyen. A sanyarú megélhetési viszonyok dacára mégis rendkívül élénk a tanulók továbbművelő, önképző tevékenysége, mely 4—5 egyletben egyrészt a világi ismeretek elsajátítására, másrészt a héber nyelv, a német és a magyar hitszónoklat begyakorlására irányul. De ha fellapozzuk az „Agudas Reim“ 1910—11. évi Értesítőjét, mely egylet az önművelődőknek tanulmányeszközökkel való ellátását is kívánja szolgálni, akkor találunk ugyan benne évi 320 előadásról való jelentést, — többet az ifjúsági egyletekben bővelkedő Frankfurt is alig tudna kimutatni! — de ugyanakkor csak vagy 310 korona bevételt és szomorúan panaszolja, hogy két év alatt összesen 83,02 koronát fordíthatot könyvek vásárlására. Így fest a magyar zsidóság legnagyobb zsidó iskolája!

Eszembe jut egy fényes frankfurti estély, melyen vendégként résztvehettem. Sovuósz éjjele volt. A jesíva székházában az egyik ifjúsági egylet tagjai virrasztottak, vagy

A frankfurti orthodox templom.

százan, a szomszéd szobában a rabbi és iskolája. Tradicionális módon elvonultatták már lelki szemünk előtt a Biblia valamennyi könyvének kezdő- és végreszleteit és most a Misna-szemelvények elrecitálására került a sor, melyeket hangosan mondtak el, egyenként felváltva. Rákezdí az első: vontatottan, szinte betűzgetve olvassa az idegen textust, de feltétlenül tudományos kiejtéssel, gondosan hangsúlyozva minden szót, mintha készült volna rá, — ez a német ifjú! A másik csak úgy rohan végig a sorokon, látszik, ő megérti a szót, neki az jó ismerőse, ám a honi zsargon, a hanyag szótagolás azonnal elárulja a magyar származását, akármennyire is magára erőlteti az au-, u-s vokalizációt! A procedura végeztével ismét jellegzetes frankfurti szokás következett: öblös szakajtókban tálakat, fíndzsákat, kávét, líkört, süteményt hordtak fel az ünnepi éjjel tiszteletére és az előre befizetett három márkáért valóságos lakomát csapott az ifjúság, mert hát jól szeret élni a frankfurti.

Nekem azonban fülemben csengett még a két-féle Misna-olvasás, szimbolikus ellentéte Pozsonynak, Frankfurtnak! Kérdés csak az, vajjon úgy kell-e annak maradni mindig? Örökre úgy legyünk-e ezen a téren is, mint sok közgazdasági üzemben, hogy a nyersterményeket vagy féliparcikkeket tömegesen szállítjuk kifelé a külföldre, hogy azután mint kész árút, kiművelve, értékben sokszorosan meggyarapodva ismét visszavásároljuk, — ha tudjuk! Mikor mondjuk ki majd itt is az önálló vámterület elvét? Pozsonynak, igaz, nincs meg a Rothschildék hátvédje, a község — akár az egész magyar zsidóság! — népes ugyan, de részben pártokra szakadva, részben az ősi tradícióktól elpártolva, közönyös és még soká nem fogja megérteni a frankfurtiak sokban jogosult önhittségét: „Móse rabbénu bizonyára derék, jóra való zsidó volt, kár hogy nem volt frankfurti!“ Csakhogy Pozsony is gazdag lehetne, ha — az Atyák mondásával, — megbecsülné a maga osztályrészét és a magyarság is büszkélkedhetnék a jesívával, mely kezdettől fogva elsőnek indult az országban, melyet a kormányhatalom is elismert és főiskolai jelleggel felruházván növendékeinek az államéletben a rabbi-szemináriumhoz hasonló előnyöket biztosított. Idesereglenek e par excellence jesívába az ország legkülönbözőbb tájairól; az egyik, hogy ott zsidó ismeretekkel jóllakják, a másik Máramaros felől, hogy itt „emberré“ legyen és a pozsonyi iskola ezen sokféle elemnek asszimilációját elősegítvén a XIX. század folyamán nemcsak a magyar orthodox rabbik zömét szolgáltatta, hanem a zsidóul tudó tömegeknek egész nemzedékeit, melyek ma a legkülönbözőbb felekezeti táborokban, a szeminárium tanárai közt épp úgy mint a chaszidok „klauz“-jaiban, valamennyi társadalmi rétegben és foglalkozásban fellelhetők.

A kicsinylő, becsmérő értelem mellett bizonyos elismerés is rejlik az ismert mondás elő részében,

hogy a „pozsonyi böcherből minden válhatik, — még pap is!“ A pozsonyi jesívát néha úgy látom, mint legklasszikusabb képviselőjét annak a zsidó talajon hajtott „universitas“-nak, mely nem kenyérkereseti pályára nevel hivatásos rabbikat, hanem néptömegeket, melyek a zsidó tudományt megértik, kedvelik és minden idejükben művelik!

Hivatásának, fejlődésének azonban, úgy érzem, most új korszakához ért. Ha a magyar orthodoxia eddig nem tudta az erejét egy pontban egyesíteni, ha az „Alföld“ és „Felföld“ lappangó, de annál szívósabb küzdelme miatt nagy kulturális tettekre még nem szánhatta rá magát, — íme most a kormány siet segítségére.

Mit Frankfurt a maga felajánlott zsidó millióival csak ígéretképen tudott elérni, az egyetemet, azt Pozsony a legközelebbi jövőben ajándékuul megkapja.

Fog-e a jesíva vele élni tudni és akarni? Tanítványai, kik eddig játszva elsajátították a négy polgárit, némi rendszeres útbaigazítás mellett sikeresen el fogják végezni a középiskolát is magánúton, amire nemcsak a felekezet veszélyeztetett tekintélye, hanem a kongruatörvény anyagi csáb-szava úgyis rászorítja őket. És meggyőződésem szerint a tehetséges böchernak nem kell majd elhanyagolnia zsidó tanulmányait akkor sem, ha hajlamaihoz képest az egyetemen akár filozófiai, akár nyelvészeti, történeti vagy matematikai előadásokat is fog hallgatni, egyúttal egyesítvén a tórát „im derech eret.“ Ha a héber nyelvnek, a zsidó irodalomnak, vagy a Talmudnak szószeke lenne majd a pozsonyi egyetemen, az arravaló, konzervatív hajlamú férfi kezén rendkívüli áldásával válhatnék a zsidóságnak, különösen a jesívának. Utóbbinak mindenesetre feladata volna, hogy a szakképzésre is nagyobb gondot fordítván, az orth. tanító- és rabbiképző-intézetet egyesítse magában, felvevén így a nemes versenyt a budapesti (az ő szempontjából káros) országos intézetekkel, de a még egyre tartó frankfurti és külföldi beözönléssel szemben is! Sikere annál biztosabb, mert hisz jobbra tőle ott van az intelligens dunántúli és felvidéki zsidóság, balra a galicianismusnak hirdetett kimeríthetetlen zsidó tudás, mögötte Pozsony városának és iskolájának százados hagyománya, előtte hát a pálya — előre!

Címváltozás. Szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk címe a nyári hónapokban, május végétől szeptember végéig, Budapest I. ker., Zugligeti-út 19. szám. Telefonszám 146—92.

A Mult és Jövő a nyáron is havonként fog megjelenni és előfizetőink kívánságára szívesen utánaküldjük a bejelentett furdői címekre.

FEJES-BOLDISÁR FERENC:
A MULTNAK KÖNTÖSE.

A köd leszáll fejünkre,
Dér és harmat behint . . .
S mi csókoljuk a multat,
A multnak köntösét
Újra és megint.

Himzett rojtok rajzanak,
Pánt, paszománt feszül
S míg nézzük e csillogást,
Buggyannak a könnyek
A szemünk megül.

Be fájdalmas vígság ez:
Régi ékszer bámulni.
S mégis jól esik néha
Sírva-tépve az apák
Elé borulni.

Úgy volt jó, mint ők írták
Fonnyadt papírosra . . .
És mert nem úgy cselekvénk,
Lelkünket forró könny-ár
Kell most, hogy mossa.

Mert téren és időben
Apánk szava szent . . .
S mi széttörtük a táblát,
Az ékszer, a köntöst,
Multat és mindent.

A szemünk már kiapadt,
De nincs kegy és remény.
Jaj, szomorú történet ez,
Végtelen fájdalomú
Bánatos regény.

Dagadt szemmel fölöttünk
Leáldozott a nap.
S mi bűnbánón egyre lessük:
Az éjből mikor gyúl
Ki a virradat.

S míg leszáll a köd fejünkre,
Dér és harmat behint . . .
Csókoljuk meg a multat,
A multnak köntösét
Újra és megint!

FEJES-BOLDISÁR FERENC:
VÁGYÓDÁS.

Milyen jó volna egyet élni,
Nem csak remélni örökké, mindig.
Nagy mutatók az idők mulását
Egyre mutatják, egyre intik.

Milyen jó volna dalolni is,
Nemcsak szomorún zokogni egyre.
Milyen jó volna szert tenni már
Valami finom, isteni kegyre.

Milyen jó volna kacagni már,
Kacagni az égre és a rögre
S vidám mosolyok közt elfedni
A multat, a jelent — mindörökre.

Milyen jó volna a pálma alatt
Végig terülni édesen, lágyan
És hallgatni az Isten dalát
A fénynek városában.

FEJES-BOLDISÁR FERENC:
SZERELMES ÉNEK.

Hadd csókoljam meg a szádat,
A te csókod talán ad erőt.
Nem volt a pusztában oly szomjam,
Mint itt a pici lábad előtt.

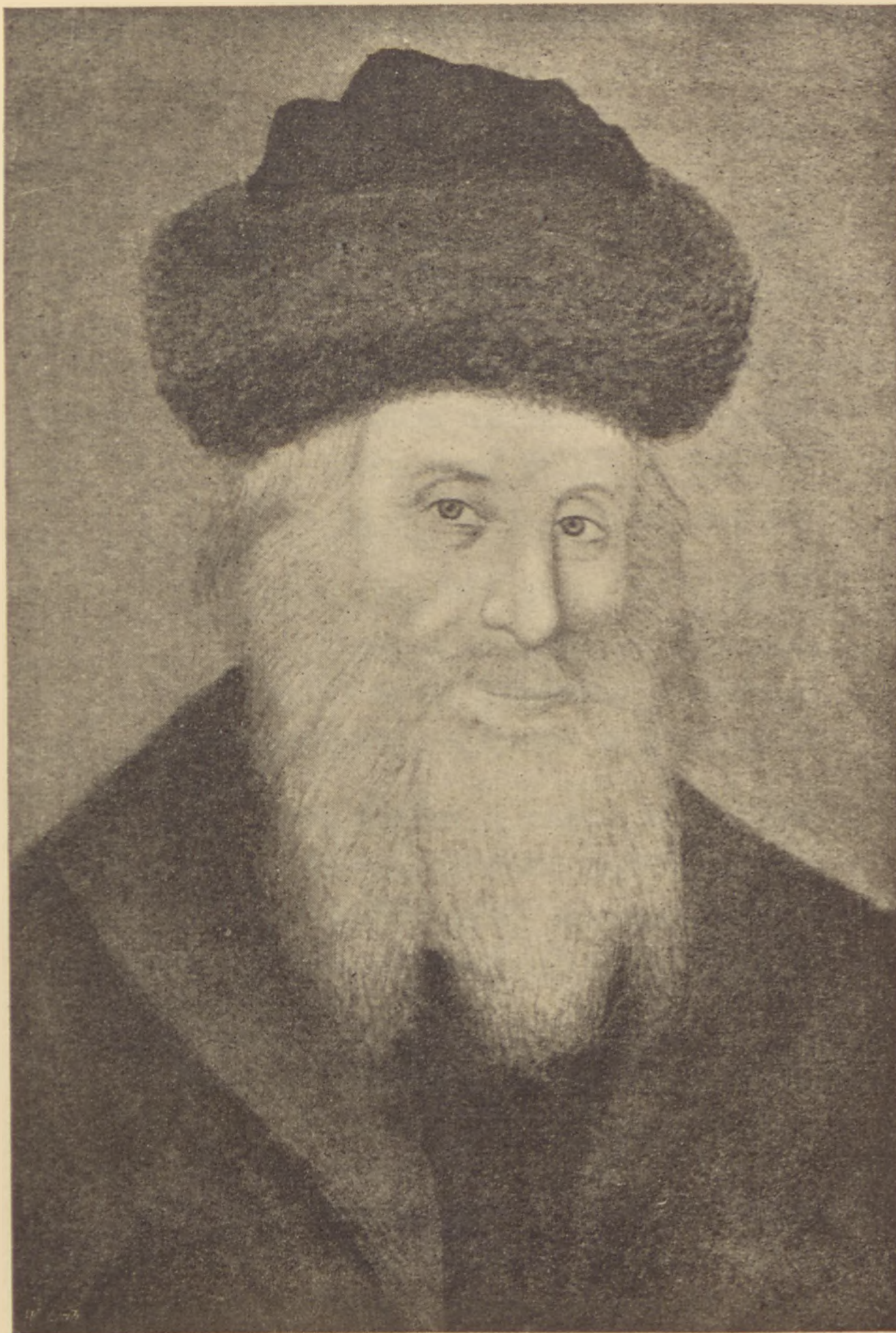
Hadd csókoljam meg a kezéd,
A nárdussal teli ujjakat,
A vállad és a dús hajad,
Hadd csókoljam meg a szent nyakad.

Hadd csókoljam meg a szemed,
Mit körít a szemöldökcsokor . . .
Jaj, nem lángolt úgy a pusztán
A szentelt égő csipkebokor.

Hadd csókoljam meg a lábad
Elbomoltan, szertezülve,
Hogy könnyemet ontsam rája,
Mint Babilon vizénél ülve.

Hadd csókoljam meg a tested,
Ős Libanon büszkeségét,
Duzzadt, pompázó keletnek
Minden aranyát, minden ékét.

Csak a szádat csókoljam meg,
Minden poklok tüzes katlanát,
Ó, utolsó vonaglásommal
Hadd, hogy megcsókoljam a szád!

Szófer (Schreiber) Mózes pozsonyi rabbi, a „Chaszam Szófer“ szerzője, a pozsonyi Szófer rabbidinasztia alapítója.

MARGITTAI LÁSZLÓ: A MEGFESTETT „MELANCHOLIA“

ár alkonyodott, mikor a sárgára megszelt, kis falusi bolt előtt megállt Kádárkuthy, a demokrata grófnak a hintója. A bolt ajtajában ült az öreg Weisz és csöndes megelégedettséggel szívta a pipáját, közbe-közbe nagyokat pislantva befelé, hol a pult mögött a felesége rakosgatott egyet-mást, míg a pulton a legidősebb Weisz fiú egy nagy fehér lapra rajzoltatott különféle alakokat.

Az öreg Weisz, ahogy megpillantotta a hintót, hirtelen felugrott helyéből és tiszteletteljesen üdvözölte a kiszálló Kádárkuthy grófot, ki úgy esténként erre szokott látogatni egy-két szóra, egy kis barátságos beszélgetésre.

— Még mindig pipázunk! — mondotta kissé feddő hangon a gróf.

— Még mindig, mindig, gróf úr — felelte mosolyogva az öreg Weisz — pedig már a doktor is eltiltott tőle. Azt mondja, árt már nekem, mert néha-néha köhécselek. De hát nem veszélyes a

dolog, csak egy kis makacs meghülés lesz az egész.

— Hát úgy is legyen; minek az a betegség? Mi? — De tudja, kedves Weisz bácsi, most az Arnold ügyében jöttem. Megmutattam a fiú egy-két dolgát a kisebbik fiam rajztanárjának, hát el van ragadtatva az öreg. Azt mondotta, kár volna a fiút nem kiképeztetni, nagy tehetség, taníttatni kell.

Arnold a boltban hallotta a szavakat és remegve várta apjának szavait.

R. Jechiel Schlesinger, a pozsonyi rabbiiskola volt talmudelőadója.

— Szépen rajzol a gyerek, az igaz, de hát gróf úr kérem, nehéz az élet, aztán öreg ember is vagyok, a falunk határán túl nem igen jártam. Mit tudom én, hogy kellene kezdeni a dolgot?

— No, Weisz bácsi, sohse búslakodjék. Nagyobb ember lesz a fiából, mint az én Dénesemből! Pedig az is legény a talpán, ma-holnap talán sub auspíciis regis, királyi gyűrűvel kitüntetve teszi le a doktorátust, aztán politikai pályára megy, talán még miniszter is lesz belőle, de több annál már nem, de az Arnoldból még több is lehet... de, ejnye, ejnye, most veszem csak észre, hogy az a ravasz gyerek bent van a boltban és hallja a dicséretét!

Összenevetett a két öreg, aztán elbeszélgettek még egy kicsit, megbeszélték a fiú dolgát és végül elhatározták, hogy ősszel Pestre megy Arnold.

— Ha maga nem, hát majd a fia visszafizet mindent, ha nekem nem, hát az országnak, amely majd büszke lesz reá.

Eljött az ősz. És Weisz Arnold fölutazott Pestre, beiratkozott a festőiiskolába és megismerte a színeket közlő. Megismerte azokat a gyönyörű színeket, melyeket eddig csak a lelkében álmodott meg, meglátta valójában azokat a bódító tájakat, melyeket eddig csak a lelkében látott, de csak akkor, ha behunyta a szemét és mámoros reszketéssel a lelkébe nézett.

De az öröm nem tartott sokáig. Diadalmas tűzzel lobogó nyár, hervadozó, rőt sugárú ősz, tajték-fehérségű tél, ujjongóan berobogó tavasz változtak egymással kétszer... és aztán... vége volt már mindennek.

Meghalt az öreg gróf, úgy hirtelen, ólálkodva ütött rája a halál és egy-kettőre végzett vele...

Cudar téli idők voltak, mikor Arnold az apjával tisztelgett az ifjú grófnál, kit apja halála hívott

Schreiber (Szófer) A. S. B. pozsonyi rabbi, a „Keszav Szófer“ szerzője, a „Chaszam Szófer“ fia.

haza külföldről. Az ifjú Kádárkuthy Dénesről nem sokat tudtak, apja életében csak kora ifjúságát töltötte otthon, de ebből az időből nem a legkedvesebb emlékek jutottak eszébe az öreg Weisznek.

Sokszor megtörtént, hogy az apjával együtt jött a hintón és még csak ki sem szállt Weiszék előtt,

alig-alig, hogy megemelte a kalapját, legtöbbször azonban dőlyfösen elfordult. Az öreg Kádárkuthy sokat is panaszkodott emiatt Weisz bácsinak és most, hogy mindez eszébe jutott, bizony-bizony elkedvetlenedve indult el a nehéz útra. De a fiáért mindent meg akart tenni, pedig köhécselt, erősebben már, mint azelőtt, de azért mégis csak magára vette a szombati ruháját és a fényes cilinderét.

— A gróf úr nem fogad — mondotta nekik a lakáj.

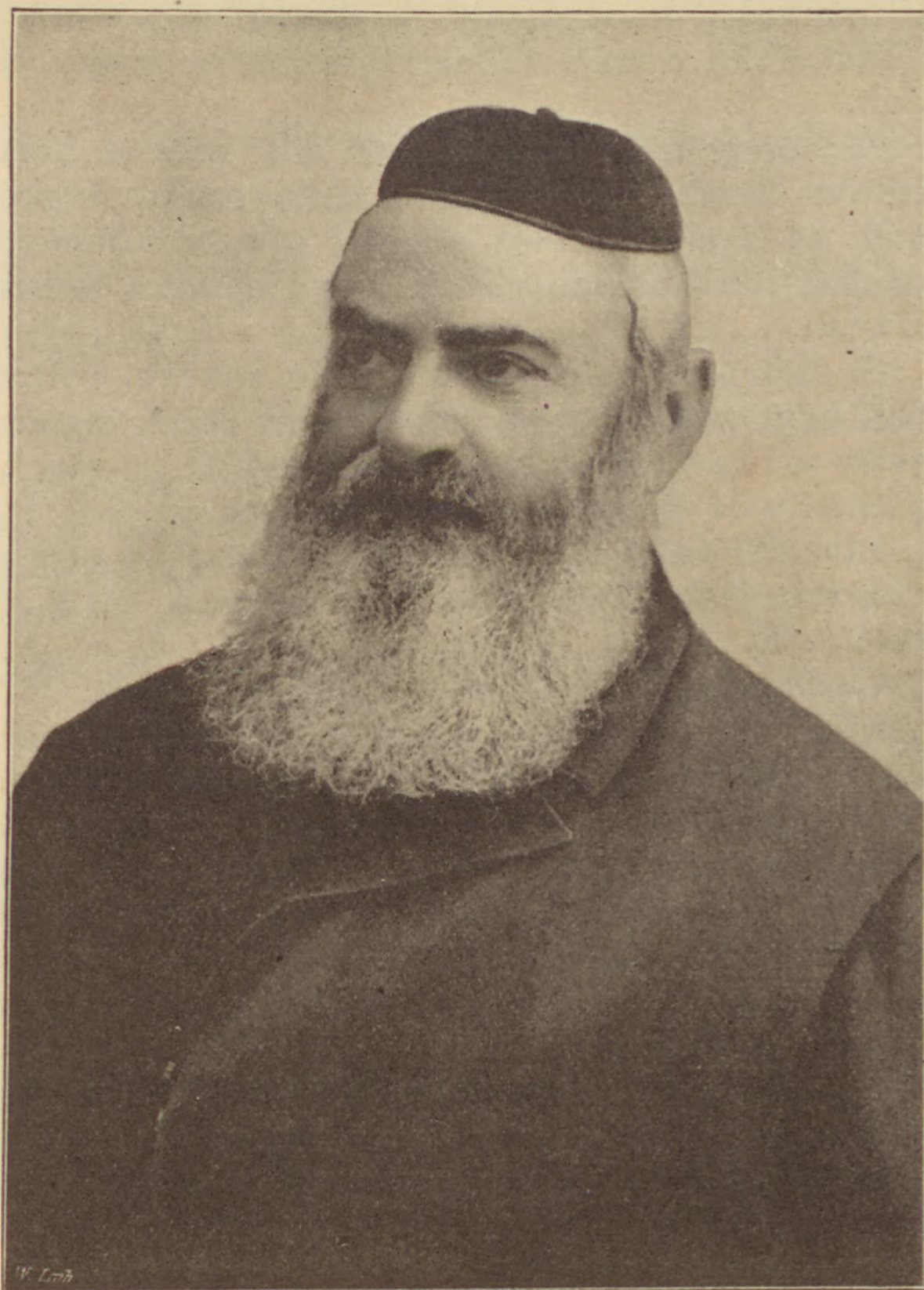
Összerezzenek és remegve kérelték a lakájt, hogy jelentse be őket még egyszer, talán enyhül a gróf úr haragja.

Mikor megkapták az engedélyt és beléptek, Kádárkuthy Dénes szivarfüstöt eregetett a levegőbe, azt bámulta, alig-alig, hogy fogadta köszöntésüket. More hangon kérdezte tőlük, hogy mit akarnak, mért zavarják.

Arnoldnak megroggyant a térde, halálos reszketések futottak végig lelkében és ha szólnia kellett volna, talán... talán... sírásra fakadt volna. Az apja beszélt, az öreg Weisz bácsi: csöndesen, alázatosan, szinte koldulón.

Kádárkuthy alig figyelt a beszédre, talán csak egyes szavakat értett. A hamut rázta le a szivarjáról azután tovább szívta és csak úgy félhangon mondta:

— Zsidót nem taníttatok.

Schreiber (Szófer) Benjámín pozsonyi rabbi (III.), a „Szeret Szófer“ szerzője, a „Keszav Szófer“ fia.

Megriadtak mind a ketten. A fiú az apjára nézett, szinte átfogta a tekintetével, átkarolta, szinte sírások csendültek ki a nézéséből és agyongázolva, letiporva esdekelt egy kis segítségért.

Az öreg még szólt egy pár szót, még könyörgött, de Kádárkuthy már az ablakhoz ment, kinézegetett, mintha nem is törődne a jelenlétükkel, majd visszafordult, mormogott valamit, melyből csak annyit lehetett kivenni: „mehetnek...”!

A mormogást kísérő gesztus már végső elutasítás volt és most már menniük kellett.

Az öreg arcáról csurgott a verejték, szemei lázban égtek, egész testében remegett és izgalmában csak akkor vette észre, hogy nyitva hagyta a kabátját, mikor már átjárta a fagyos szél, mikor már átfázhatott, meghülhetett még jobban.

Arnold éjjelenként fejét a vánkosába túrta, a kezeibe temetkezett és fél éjszakákon keresztül sírt befelé, fél éjszakákon keresztül látta maga előtt Kádárkuthy gúnyos arcvonásait, az elutasító mozdulatát és a sötétségben megrázta öklét. Azután lecsendesült, elkábult, érezte, hogy fölrugták, sárba tiporták és nem tud feltápáskodni, hogy nem tud semmit, csak várni... várni valamit.

— Majd lesz másképp is — mondotta az az öreg Weisz és szomorúan nézett ágyában fölfelé. Már hetek óta feküdt, mert köhögött, a mellét, a hátát fájlalta és lázas is volt.

Néha öntudatát veszítve feküdt ágyában, ilyenkor fél szavakat mormogott, de Arnold megértette és lázadásában a szája szélét rágta és a bosszúra gondolt.

Az öreg háta mögött ott állt már a halál: csontos kezét kinyújtotta, a siránczókra vigyorgott és aztán csontos ujaival átfogta a haldokló nyakát és fölhangzottak az utolsó imának szavai...

A fájdalom belevágódott a fiú szívébe, belekapott hegyes körmeivel, cafatonként tépte, marcangolta a húsát, öklével megrázta a fejét is, tüzeket gyújtott fel benne, elszánt indulatokat hozott a lelkébe. És most már készen állott mindenre, készen a verekedésre, mikor majd mindenért megfizethet...

Otthagyták a falujukat, Pestre költöztek. Magukkal hozták a nyomorukat, a küzködéseiket. De a szomorú négy fal közé is betévedett egy kis fény, egy kis ragyogás. Olyan fáradt, elgyöngült napsugár tért be a temetőkertjükbe és a nagy harcok, a kemény csatázások meghozták az első sikert. Aztán jött a többi is, egyik belekapaszkodott a másikba és a kis falujukra már csak a nagy fájdalmuk emlékeztette.

Azután hosszú időre külföldre ment: új tájakat, új képeket, más színeket, más ragyogásokat akart látni, hogy ami belekapaszkodott a lelkébe, erőt kapjon, lendületre ébredjen, hogy a megérzései, a meglátásai kiszabadulhassanak...

Távolból küldte haza a képeit, onnét remegett a sikerekért és éjjelenként hallgatózva párnáira fek-

tette a fülét, mintha láthatatlan vágányok mentén hevert volna. És a távoli dübörgések közeledő hangjai lelkesítő szavakkal beszéltek egy egyszerű névről, az ő nevééről: Varga Arnoldról.

Egyszer amint megjöttek a hazai lapok, az illusztrációk közt megismerte Kádárkuthy Dénes gróf, az új államtitkár arcképét.

Összerázkódott, a legázolóját látta maga előtt és valami mámoros reszketéssel gondolt a műveire. De még ködben látta a művészetét, még nem bontakozott ki a lelkéből átformálódva alkotássá az a vad fájdalom, mely oly gyakran elfogta még és sujtásokat hozott a szívébe.

Pedig már hosszú idők teltek el azóta, már pár ezer kilométernyi távolságban volt attól a helytől, hová apját temették, gyilkos őszi viharzások jártak már a lelkén keresztül, de azért az a fájdalom, mely belevágódott apja halálakor a szívébe, nem engedett még marcongalásaiból és utolsó, fájdalmas nézése ott kódorgott a lelkében, a megcsúfoltatása benne égett a meglátásaiban.

És aztán jöttek a belső vonoglások, a verejtékező reszketések és megfestette az apja arcképét; úgy, ahogy kísértet-járások napjaiban fel-feltűnt előtte; szomorú nézéssel, melyben benne volt a melancholiája, a megbántódása, sírásra görbült szájjal, melynek szögletében láncraverten húzódott meg az utolsó mosolya.

Es Páris csodájára járt a megfestett „Melancholiá”-nak!

Az az arc megállított mindenkit, az a két szem belenézett mindenkinek a szemébe és gúzsba kötötte a lelkét...

Az idegenbe szakadt kis falusi zsidó gyerek beváltotta az öreg Kádárkuthy jóslatait, a falusi boltos kis fia a művészetével glóriát font nemzetének homloka köré és az a festett zsidó fej a melancholiájával egy faj szomorúságának az apotheozisa lett.

És most már nagyszerű idők következtek: semmivé lettek a fájdalmak, kialudtak a szomorúságok fáklyái és mint egy ébredező város indult feléje az ünnepeltetés minden káprázatával. Csodás idők voltak ezek, csak úgy máról holnapra abból a szegény, alig-alig pislákoló életű fiúból híres, ünnepelt művész lett.

Azután a mámor zenéjébe beleszólt messze-távolról egy hívó hang: üzent az a soktornyú város érte és annyi száműzetés után hazajöhetett.

A vonatban belevágta magát a párnájába és sírt, ahogy hosszú idők óta nem tudott már és aztán ujjongott, kacagott s olyan volt az öröme, mint egy kis fiúé. Tapsolt az el-elmaradó hanykolódó bokroknak, az ablakon benézegető fáknak, táviróoszlopoknak és nagyszerű látomásoktól lettek körötte terhesek a táncoló napsugarak.

És aztán megjött és ahogy kijött a pályaházból, megragadták a káprázatok, birkóztak vele és a földre gyűrtek.

— Pest, Pest, — kiáltott fel boldogan és nem tudta, hogy az anyjának örüljön-e, vagy ennek a csodás városnak, amely most eléje ugrott és hamisan rája mosolygott.

Az anyja kirakta otthon előtte az ujságokat, amelyek mind arról a csodás képről regéltek. A fiú azonban most már nem örült annyira a sikereinek, valami eszébe jutott és megbénította a lelkét.

A régi kis faljukra gondolt és a fiatal grófra, akiből azóta már államtitkár lett, akivel most találkoznia kell, akivel beszélnie kell...

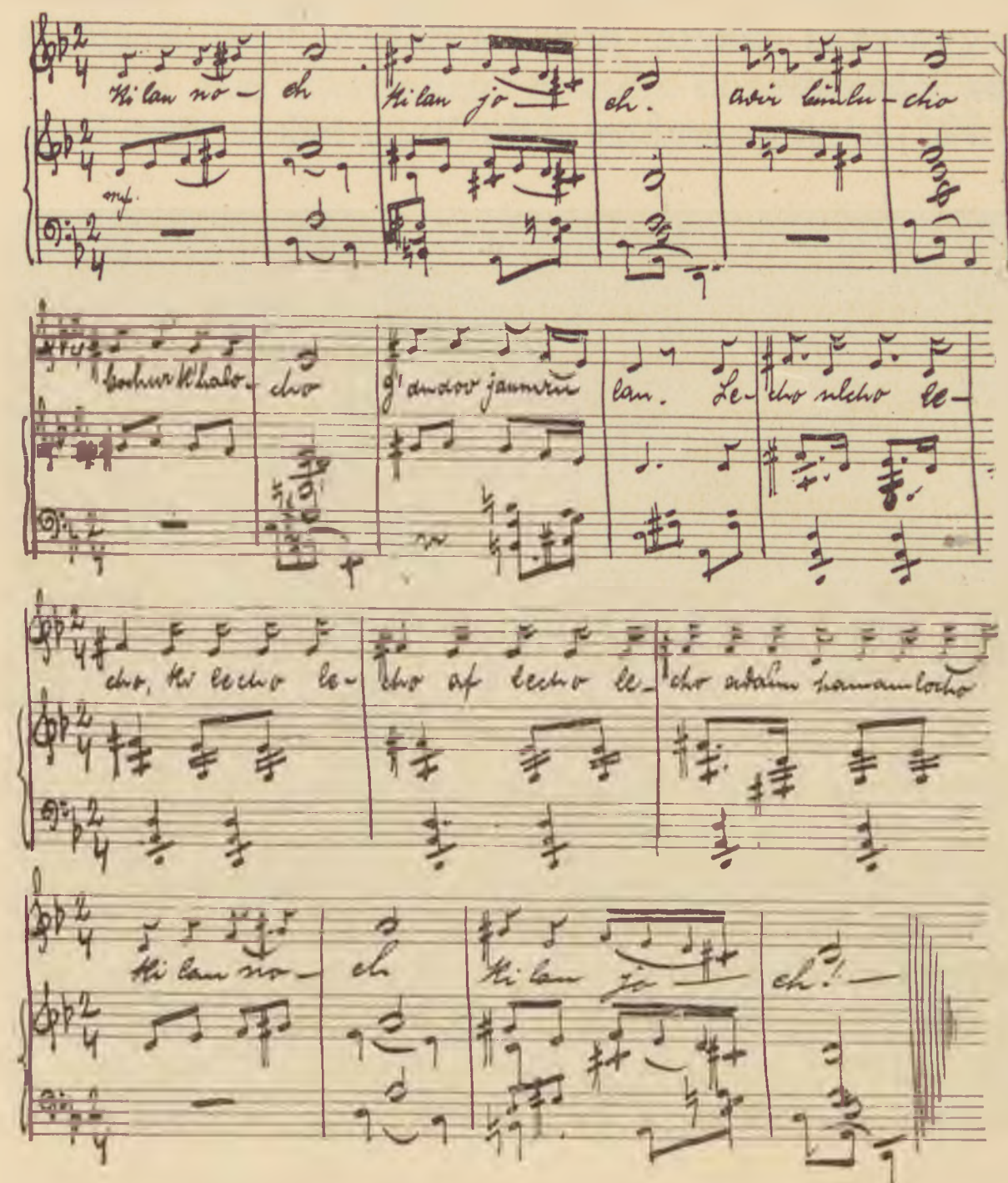
És megtörtént ez is. Ott a tavaszi tárlat nyüzsgő káprázatában, hol a főherceg is meghatottan szorította meg a művész kezét, hol százan és százan keresték lihegő csodálkozással Arnold alakját.

Minden, ami a multból benne égett, újból lángra lobbant és olyan volt a lelke, mintha egy Neró gyújtotta volna föl benne pokoli lángú fáklyáit. Nagy mondanivalók táncoltak benne, kíméletlen leszámolások kísértették, minden káprázott körülötte és minden pillanatban új képek jöttek feléje a multból...

Azután egy kéz a vállára nehezedett és ő alig vette észre. Pedig az államtitkár volt, Kádárkuthy Dénes.

— Ügy-e emlékszik rám? — kérdezte és aztán mosolyogva mindjárt hozzáfűzte: — Én mindjárt megismertem magát...

DONÁTH EDE: ZSIDÓ NÉPDAL. (KI LÓ NOE.)

Részlet a leégett pozsonyi gettóból. (Bálint János felvétele.)

SZABÓ IMRE: A „SCHLOSSGRUND” ROMJAIN.

Pozsony, május 18.

Elűnedezem a pozsonyiak katasztrófáján és nehezen tudom írásra ösztökélni magam itt a hotelszobában, ahová a meleg szellő friss pernyét hoz és asszonyok tompa zokogását a „Schlossgrundról”. A sok-sok apró szenzáció, amelyek között kamaszéveimet töltöttem a jesiván, ez most mind elvonul előttem és megköti az akaratomat. Látom magamat mint kis vidéki városból fölkerült pajeszos fiú, ahogy izgatott mohósággal nézem a könyvesboltok kirakatát és amint otthon, a Miklós-utcai ház padlásszobájában börszagú talmudkönyvek fölött hajlongok. És később — kurtább pajesszal már — éjjelente, amikor jámbor lakótársam már elaludt, úgy látom magam, amint lopva előszedtem a német, apróbetűs *Kantot* és rontom a szemem a *Ding an sich* problémáján; elfáradtam és üditem magam a változatosságon: a gerundium és gerundivum titkát igyekszem kipuhatolni. Műtörténetet olvasok, de még nem láttam egy izléssel berendezett szobát,

Hajléktalanok a pozsonyi gettóban.

(Bálint J. felvétele.)

vagy egy valamirevaló képet. Éhezem, hogy a megtakarított garasokon Bécsbe utazhassak egy Tell-előadáshoz a karzatra; nincs egy jó rend ruhám, de eljárók egy Blau nevű deákhoz (azóta hajóorvos egy White Star gőzösön), hogy megismerkedjem a matézissel, az egyetlen tárggyal, amit nem a magam emberségéből tanultam és öt forintot — egy vagyont — adok a tanítómnak minden elsején. Itt derengett előttem az élet és teória közötti különbség, szertelen pesszimizmusával a nyomán. Bocher-társaim és a „Judengasse“ népének vallásos rajongását a korlátotság lelkesedésének tekintettem; sajnáltam őket és gyűlöltem azokat, akik ezt a jámborságot hasznosítják és végérvényesen levágattam a pajeszomat.

Azóta is voltam a Judengasseban. Vértelen, szomorú embereit másként láttam és megbékéltem a „piócaival“, akik inkább groteszk, semmint gyűlöletes benyomást tettek rám. Kérdezd csak meg a sötét hepe-hupás gettó foltozó szabóit, szatócsait, öszereseit, házalóit és kisiparosait, hogy miért ragaszkodnak úgy a középkorhoz és megkapod az igaz választ, hogy „odakünn“ az úgynevezett testvéries és liberális társadalomban még sötétebb a középkor.

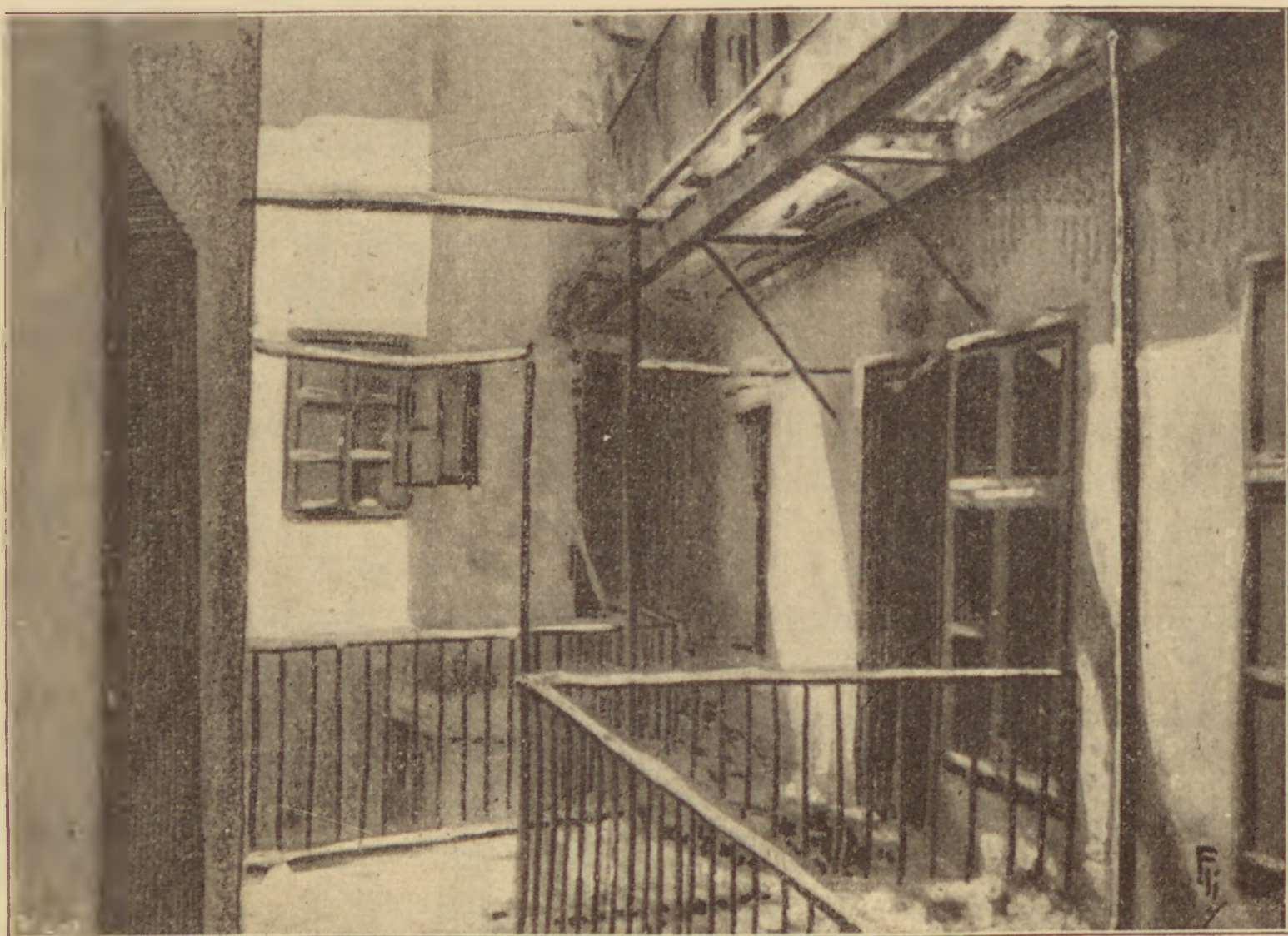
De most a tűz kergette ki őket a középkorból és ez a látvány szívetfacsaróbb volt mindannál, ami meg rázót riporter pályámon átéltem. Amikor a katasztrófát követő vasárnapon meglátogattam a gettót, tavaszi nap

sütött az üszkös gerendákra, a szénné vált bútorkra, az omladozó falakra, a keresztülkasul heverő bádogcsatornákra. És e romok között eszelősen nézve maguk elé, aggasztánok imádkoztak és kísért szemű fiatal asszonyok húzódtak meg gyerekeikkel a karjukon. Az úttest közepén egész boltok kicípelt lim-lomja és földszinti lakásokból megmengett bútordarabok heverték és ezek az ijesztően szálnalmas képet csak fokozták. Valami érthetetlen világfájdalom vonaglik át bennem és érzem, hogy e gettó-zsidók lelke összenőtt a lelkemmel, hogy ezek a földönfutók a testvéreim.

A Vár-út felé megyek; a Bész-Hamidras elé, ahol legszilajabban pusztított a

tűz. A ház második emeletén voltak a rabbiiskola nagyterme és a talmudi önképzőkor könyvtárszobái elhelyezve, de ezek ma már csupa fekete-ség. Az almamort, ahonnan megboldogult Szimche Bunem Szofer előadásait hallgattuk, egy szénrakás jelzi, a szép, ódon rézkandelláberek félig felolvastva és kesze-kuszan összegörbülve terpeszkednek rajta. A könyvtárszoba csupa hamu, a ritka könyvpéldányokat (valamelyik bécsi zsidó mecénás hagyatéka) fekete por alakjában viszi a szél a vár irányába.

Fél három órákor délután, amikor egy láng-

A leégett pozsonyi talmudiskola.

(Szabó Imre felvétele.)

tenger volt már a „Schlossgrund“ és a fürgeteg vad kavarodással kergette a szikrákat a város minden részébe, csak akkor határozta el magát valaki arra, hogy megmentse legalább a pergament-törákat. A tetőzetet már lángnyelvek nyaldosták; sietni kellett a mentéssel. Az egyik töráról, amelyből néhány órával előbb olvasták föl a heti szakaszt, leszakadt a köpeny. Egy öreg talmudtudós, aki a szentírást a kapu alatt átvette, ekstázisában széjjelgöngyölte a tekercset és csukló hangon olvasgatott belőle:

„Szombatjaimra pedig vigyázzatok és szentségeimet félve őrizzétek, mert én vagyok istentek, Adonáj . . .“

A betegeket ágyastul hozták ki a tűzoltók és bakák az utcára. De volt olyan is, akit nem lehetett a lépcsőn lehozni, mert a létraszerű fatákolmány égett már. A beteget ilyen esetben az emeleti ablakon át vitték az utcára. Ilyen módon mentettek meg többek között egy nyolcvan esztendőss asszonyt is.

Unokái és gyerekei vették át odalent és hordágyon vitték a mentőkocsiba. Mielőtt a kocsí elindult, a betegnek egy kívánsága volt még a hozzátartozóihoz.

„Első eset életemben, mondta könnyezve, hogy megszegik miattam a szombati nyugalmat. Nem

(Bálint J. felvétele.)

A leégett Petőfi-utca a pozsonyi gettóban.

az én akaratomból; Istennek szent végzése volt és hálás vagyok neki, hogy nem a tűzhalált szánta porhüvelyemnek. Erzem, hogy szülőházaamat nem látom viszont. Egy kérésem van hozzátok gyerekeim: a temetési menet, amely kivisz az örök nyugvóhelyre, a Judengassen vonuljon végig.“

Még mondani akart valamit, de az izgalmaktól végkép elgyöngült asszony nem bírta a beszédet tovább. Elaludt.

*

A leégették közül sokan hozzátartozóihoz utaztak falura, vagy más városba és mielőtt Pozsonyt elhagyták volna, még egy látogást tettek szeretetteik sírjánál és a *Chasam Szófer* örök pihenőhelyén is.

A régi zsidó temető a Duna partján fekszik, hatalmas kőfalaktól elzártan. Közel negyven esztendeje, hogy az utolsó halottat itt elföldelték. Jellemző, hogy a temető előtt egy Flórián-szobor áll és hogy a nagy Mose Szofer sírkövén gótikus és román motívumok vannak. Furcsa, hogy éppen ennek a tudósnak a hamvai körül látom ezeket a zsidónak idegen jelenségeket, holott a kultuszbeli újításoknál a konzervatívek éppen e mester írásaiból szedik a régít védő érveiket.

Egy hitsorsomat figyelmeztettem erre a körülményre.

„Hagyja el, — felelte, — nem azon múlik, hogy milyen szobor őrködik a temető fölött és hogy milyen stílű

A pozsonyi zsidó temető. A közepén a „Chasam Szófer“ sírja.

(Szabó Imre felv.)

A pozsonyi gettó romjai fölött.

(Bálint J. felvétele.)

a sírkő, amely egy nagy ember haló porát jelöli. Mi haszna, ha egy emléket őrzünk, de nem élünk a nagy halott intenciói szerint. A Chasam Szofer idejében nem voltak közöttünk kicsinyes surlódások és komoly ok nélkül való verekedések. Nincs egy nagy egyéniségünk, amely összetartana. Olyan nagy elemi csapásnak kellett jönnie, mint a tegnapiak, hogy ez egyesítsen bennünket a szeretetben.“

*

Igaza volt, hogy a szeretetben egyesültek a pozsonyiak. Ott jártam a leégettek gyerekei között, akiket a megpróbáltatás napjaira közös iskolatermekbe és szállodai helyiségekbe tereltek. Talán soha életükben nem volt ilyen jó dolguk a kicsinyeknek. A jó és egészséges táplálékon kívül tiszta levegőt kaptak és — amiben otthon vajmi kis részük volt — világosságot.

A jó módon élő jószívű pozsonyi zsidók körében különböző ötletek merültek fel, a nyomor enyhítésének állandósítása körül. Szállítható, úgynevezett montanik-házakat vagy barakkokat akarnak berendezni a leégettek számára. Szó volt róla, hogy foglalkoztató műhelyeket, elárusító bódékat állítanak fel nekik, ám egy másik fontos ügyről, a megmentett és még megmenthető közérdekű gettóbeli emlékekről: régi bronzok, pergamenek, kéziratok, rajzok, kaligrafikus táblák, régi módú ruhák, jelvények, csipkék, fölírásos márványlapok és sok egyébről se feledkezzenek meg. Már dinamittal robantják a gettó falait és a pompás hegyoldalból egy modern városrész fog kiemelkedni. Bizonyos, hogy

ez a gettó népének javára lesz, ami ugyan a legfontosabb szempont, de nem kevésbé fontos az sem, hogy az ország legrégibb és legérdekesebb múltú hitközségének emlékei összegyűjtessenek. 1250 óta vannak Pozsony városának feljegyzései zsidókról. A városi telekkönyv már 1439-ben tud Lang Isserl, Perutl Jud, Zipperle Jüdin, Schleimel Jud és még jó néhány hasonló nevű háztulajdonosról. A talmudi tudományban és kereskedelemben nagyértékű férfiakat adott a pozsonyi gettó, amelynek környezete inspirálta a legismertebbszerű német-zsidó belletristát, *Leopold Komper-tet* a vonzó gettó-históriák megírására. Bűn volna, ha egy ilyen város zsidósága nem ismerné multjával

szemben a kegyelet kötelességét. Az embernek önkéntelenül is a kismartoní Wolf Sándor jut eszébe ilyenkor. Az egyetlen magyar zsidó, aki átérezte a kis nyugatmagyarországi város zsidó historiájának az értékét és a maga áldozatkészségéből megteremtette szűkebb otthonában az eddig legtökéletesebb magyar-zsidó múzeumot.

Ha majd némileg rendbe jönnek a jelen bajaival, legyen gondjuk a jó pozsonyiaknak a multa is.

SZÁSZ MENYHÉRT: NAPSÜTÉS A GETTÓBAN.

I.

A TÁNCOSNŐ.

Tudod, tiszt úr, ma nem megyek veled,
Nem vagyok fáradt, csak nem akarok,
Te óriás, te nagy, szeszes bolond,
Ne nyujtsd felém két állati karod,
Ne nyujtsd felém . . .
Nevetsz, te cudar, öntelt, ostoba? —
Nem megyek veled, hadd marjon a vágy,
Tudom, szeretnél . . . vállam úgy ragyog,
De fehér marad ma a vetett ág.
Ma nem megyek.

— Hogy ne tréfáljak, ne legyek bohó?

— Hogy részeg vagyok? — igen, az vagyok,
A téli kert itt megfullhat a szesztől,
Ma én itt örök emléket hagyok.

Hallgass ide:

A gettóban ma kisütött a nap,
Ott jártam épp', mikor Varsó ébredt,
A gettóban ma kisütött a nap,
Az én multam pompás semmivé lett,
Semmivé lett.
Szíven ütöttek reggeli imák,
Megtisztultam sok szentté vált szennytől,
A gettóban ma kisütött a nap,
Hozsannákat hallottam a mennyből,
Hozsannákat.

— Hogy ne beszéljek, hogy nem érdekel?
Ne csókolj olyan durván, te piszok!
Én megkarmollak, én belédütök...
... Hát nem bánom, hát eggyel még iszok,
Hát nem bánom...
Tiszt úr, te fényes, te nagy, te erős,
Te is olyan vagy, aki bántja őket,
Most meg nyalod a kezem, te bitang,
Mért bántod az áldott szenvedőket,
Mondd, mért bántod?
Én tőlük jöttem: — ezüst üzenet,
Arany pezsgő és kacagó mámor,
Amíg apám élt, köztük voltam én
S ittam az ünnep vörös borából,
De vége már...
Hallom, hogy holnap mennek a zsidók,
Menniük kell, mert akarja a cár,
— Nevetsz? — Ne vess... De én velük
megyek,

Anyám az otthon messze, esdve vár,
Én is megyek...
— Hogy ne mondjam én itt a cár nevét?
— Hogy meghallják, hogy becsukhatnak ám,
— Hogy inkább menjünk haza? — Nem! Soha!
Egy pohár pezsgőt én még ihatnám,
Még ihatnám...
— Hogy ne beszéljek olyan hangosan?
Én nem beszélek, én kiáltok már,
És földhöz vágom teli poharam,
Átkom reátok... dögljön a cár...!

Ne bántsatok...!

II.

SÓHAJ SZONETT BEN.

Orosz zsidók már készülnek menni, délebbre
szállni,
Fiókok mélyén gubbaszt a rubel a párját várva
Talán csak egy év... Ott már kancsuka, s
börtön nem járja,
Kövér a rét ott, lehet aratni, lehet kaszálni...
Ébred a gettó... Öreg a párját megvigasztalja,
Anyá, gyermekét az új hazában akarja szülni,
Oh! csak ki innét, ezüst tájakhoz közel repülni,
Már kisüt a nap, már uti-sarút foltoz a varga...

Kövér csoportban gulyák legelnek ott messze Délen,
Paradicsom ez... kaszák csorbulnak izzadó réten,
Millió zsidó ragyogó szemmel arra tekint már.

Mert a nap csókja édesebb arra, pompásabb arra,
A föld bele vár, hogy kiforduljon a munkás karra,
Szent lesz a munka, nem lesz ott börtön, se
vérvád, se cár...

III.

A NAGYAPÓ.

A nagyapó, a fáradt, bús öreg,
Kinek vállát nyolcvan rossz év nyomja
És apró, kedves unokáinak
Minden este a meséit mondja,
Ma így szólt nekik: — „én kedveseim,
Hallgassatok csak... levelet írok
Elmegyünk innét... itt marad a ház,
S a falakon a penészes nyírok.“

„A német ujság régen hozta már,
Hazát kapnak az orosz könnyezők,
Jobb hazát, ahol soha nincsen tél,
S duzzadnak mindig a napos mezők...
Hallgassatok csak, levelet írok,
Megkérdem őket, mennyi pénz legyen?
Mert százan vagyunk és hosszú az út,
Míg átkelünk a sok ezüst hegyen.“

„Megírom nekik, hogy százan vagyunk
És sok faluban van még sok ezer,
Megírom nekik: — rég imádkozunk,
Hogy véget érjen az orosz teher,
Megírom nekik, áldott legyenek,
És indulunk, ha majd üzennek ők,
Először mennek a fiatalok,
Aztán megyünk mi, öszbecsavart fők.“

„Tudjátok ti kis drága unokák,
Lesz ott sok játék, lesz ott karika
A nagyocskáknak vasut, hintaló,
S a felnőtteknek aranyparipa.
Most írok én... s ti csendben legyetek...“
S tollat, papírt fog keze, a drága
S a kis fiúk, a négy kis unoka,
Félrevonulnak a szoba sarkába.

S szól a legnagyobb gyerekes daccal:
„Elsőnek megyek, engem már várnak
S visszajövök a jó nagyapóért,
Tiszt leszek és adok majd a cárnak...“
— Felneáz az öreg, s ijedten mondja: —
„Ne mondj ilyet. A cár hatalmas, jó,
S együtt megyünk mind...“
— S szól rá a gyerek:
„De hátha addig meghalsz, nagyapó?“

EMÁNUEL JÓZSEF (POZSONY): BÁLVÁNYIMÁDÁS.

Rabbi csendesen lépegetett az utca árnyékos oldalán. A házi talmudistája utána. Néma volt az egész város és kihalt. Egy lélekkel sem találkoztak sehol. Valahonnan meszsíróról tompán, elmosódottan idehangzott egy vizimalom egyhangú kelepelése. Egyéb semmi. A forró napsugarak bekergettek mindenkit a házak hús falai közé.

A talmudista boldogan cammogott a Rabbi

A pozsonyi hírközség régi pénzszekrénye

(Grünsfeld József felv.)

után. Nem ment mellette, mert az nagyfokú tiszteletlenség volna. Előtte meg éppenséggel nem. Egészen mögötte szintén nem nagyon illő. Úgy segített hát magán, hogy kiválasztott holmi középut-félét. Oldalt, de mégsem mellette. Így. Aztán mentek.

Már kifelé tartottak a városból. Halkan, enyészeten hallatszott már a folyó habjainak mély zúgása, amint egy-egy kavicsstorlaszon megtörve, locsogva siettek lefelé lejtős medrükben.

Az utat kétoldalt messze terjedő, sűrű bokrok szegélyezték. Mereven, mozdulatlanul állottak ott a nyári hőségben. Egy szellőcske sem lebbent. Egy levél zizzenése sem hallatszott. A talmudista mélyen belefúrta tekintetét a zöld lombhalmazatba és nézte mohón, tíkkadt, szomjas tekintettel. Majd

hirtelen felütve a fejét, ismét a Rabbít kezdte bámulni.

Kanyarodóhoz értek. Az út hirtelen éles szögben megtört. A jobboldalon húzódó sűrű füzrengeteg derékszögben meghajolva, szembe került velük. De a Rabbi nem nézett semmit és nem látott semmit. Ő csak az agyában feszülő vítés kérdést látta elmélyedő szemekkel.

Egyszerre csak a talmudista nagy gyorsan visszatorpant. Riadtan nézett a szemben sötétlő fák közé. A lombok közül egy kerek, csőforma holmi kandikált kifelé. Éppen rájuk nézett a cső szája. És amint a nap rásütött, diadalmasan fénylett és ragyogott.

A talmudista ijedten állott a helyén. Mi lehet ott az a cső? Talán éppen valami gyilkos szerszám. Talán épp most fog elsülni. És a Rabbi milyen gyanutlanul megy előre. Még a

(Grünsfeld József felv.)

Régi pozsonyi tóradíszek.

kanyarodót sem veszi észre. Még két lépés és bent van a fák alatt. A talmudista fölajdult, egyik ugrással ott termett a Rabbi mellett. Már kinyújtotta karját, hogy elrántsa mesterét a veszedelmes helyről. De ekkor a cső hirtelen eltűnt. Beleveszett az erdő homályába. A talmudista visszahőkölt. Lába alatt egy kavicszem nyírkorgott kinosan. A Rabbi fölneézett.

— Mi az? — kérdezte és látva a kanyarulatot, megfordult.

És a talmudista szégyenkezve felelt:

— Semmi, Rebbe, semmi . . .

*

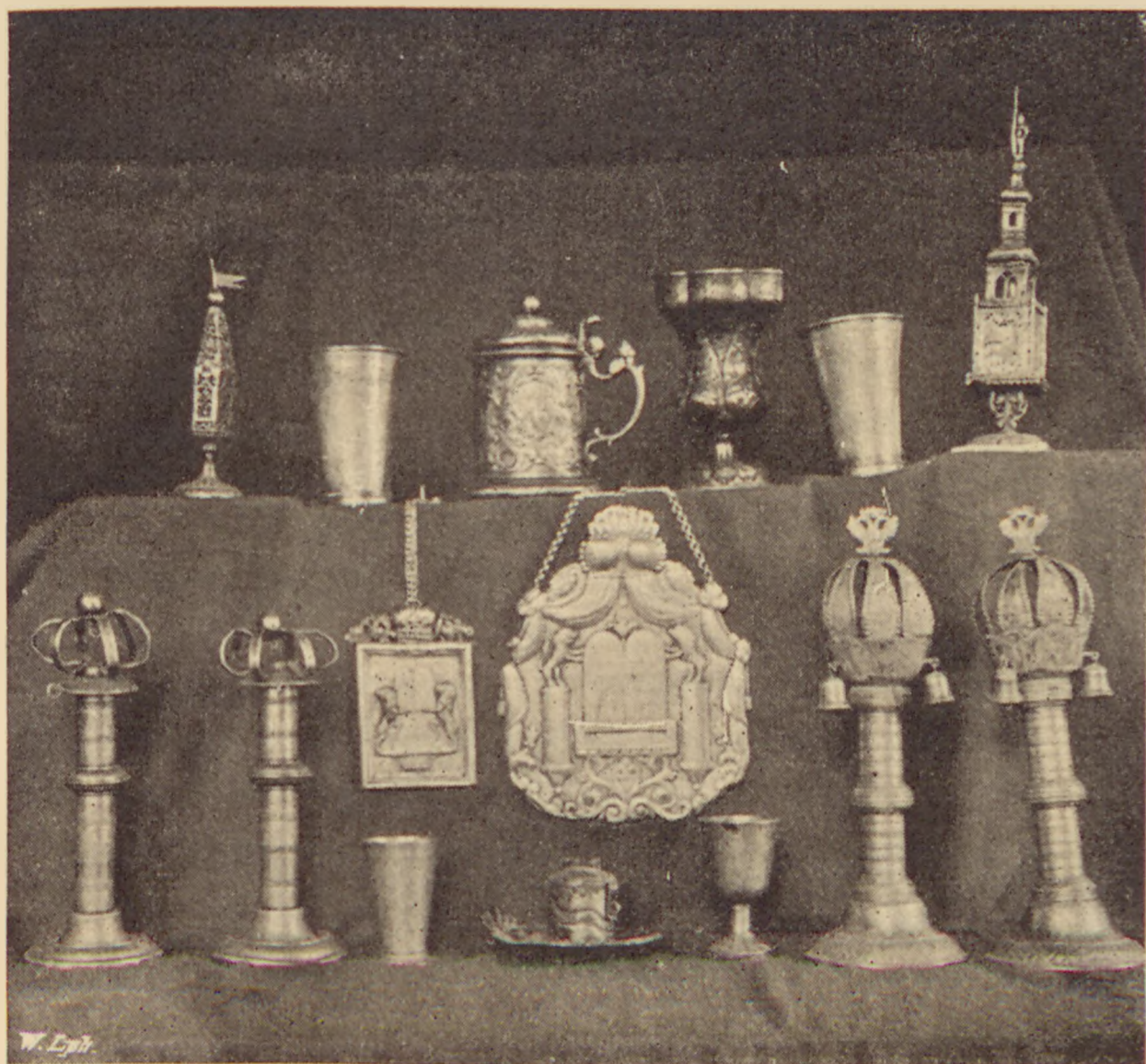
Lomhán, álmosan csúszott lefelé a nap az ég peremén. Vervörös fénye arany ragyogással vont be mindent. A fákat, a vizet, a magasban usz-

káló apró felhőfoszlányokat és a Rabbí meg a talmudistát, akik nyugodt egykedvűséggel tartottak hazafelé a fürdő után.

A Rabbí ment ismét előre. Tíncsei csapzottan tapadtak arcához és szürkébe hajló szakállában itt-ott egy-egy ottrekedt vízcsepp csillogott.

A domboldalon egy ház ablakai vakító fénnel verték vissza a nap sugarait. A Rabbí lehajtotta a fejét és hallgatott. Nézte mereven a lábaik nyomán fel-felcsillanó porszemeket, nézte, de nem látta. Egyike volt ez azon pillanatoknak, mikor az ember megfeledkezik magáról, megfeledkezik az egész világról, mindenről. Az érzékei még működnek egy darabig öntudatlanul, mint a megindított gépezet. De csak öntudatlanul. Ő maga nem tud róla semmit.

A talmudista ellenben gondolkozott. Törte a fejét az érthetetlen látványon, amely oly ördögös gyorsasággal tűnt el szemei elől.

Régi pozsonyi tóradíszek és serlegek.

(Grünsfeld József felv.)

Már ott jártak az emlékezetes hely körül és a talmudista kíváncsi volt. Sejtette, érezte, hogy itt valaminek történni kell. Valami olyannak, ami magyarázatául szolgál a mélységes titoknak.

Jól sejtett. A kanyarulatnál, a pázsít szélén, ott, ahol az út beleolvad a fűszőnyeg zöldjébe, ült egy ember. Mellette három egymáshoz szíjazott, sárga, lécfarma fadarab. Egy kissé távolabb meg egy fekete bőrtok feküdt, majdnem eltakarva a magasra nőtt burjántól. A talmudista már látott valaha ilyen szerkezetet.

A Rabbí hirtelen felütötte a fejét. Egy meglepődött pillantást vetett a heverésző emberre és meggyorsította lépteit. Aztán hátraszólt kísérőjéhez:

— Mi az fiam?

— Fényképező-gép, — válaszolt a talmudista.

A Rabbí most még jobban sietett.

— Siess! — sürgette a mögötte haladót, gyorsabban, fiam!

Most már a talmudista kérdezte:

— Mi az, Rabbí!

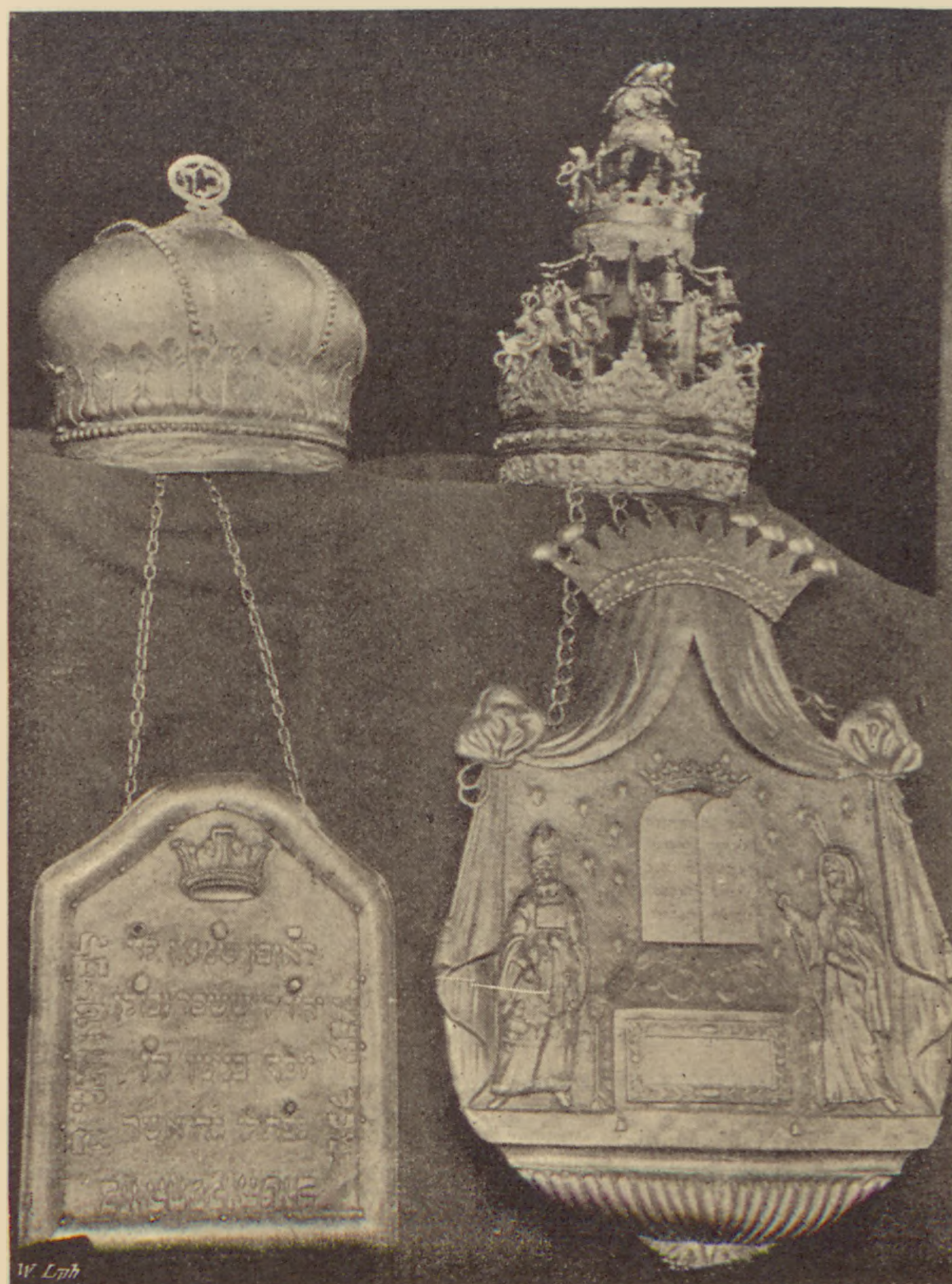
A Rabbí sóhajtott.

— Az az ember ott engem les, engem akar lefényképezni.

A talmudista kezdte érteni az előbb még érthetetlen históriát.

A Rabbí meg folytatta:

— Ez az ember fenn járt nálam és kért, hogy

(Grünsfeld József felv.)

A pozsonyi templom régi tóradíszai.

engedjem magam lefotografálni. Engem! Kell, hogy megmaradjon a képem az utókornak — mondta. Kell, hogy az emberek áhítattal és megilletődéssel tekintsenek föl az én képmásomra. Így mondta. Én persze elutasítottam. Látod fiam, az embert megszállja az áhítat, ez a szentséges hév és akkor imádkozik. Fölrepül gondolatban az ő Istenéhez és kitarja előtte szívét, lelkét...

És ekkor a szív tiszta és tiszta a lélek. Fehér, mint az ihletnek patyolat-fátyola, amely reáborul lágyan, simogatón.

És az ember imádkozik. De meddig? Amíg az áhítat lángja ég. Amint ez kihamvad, vége mindennek. Az ember viasszasüllyed a földre.

Micsoda iszonyú vétek volna hát, ha ebből a szentséges érzésből csak egy parány is reám pa-

zarlódnék. Lopás volna. Meglopása az Istennek. És meglopása a jóhiszemű, könnyelmű, bohó embereknek, akik ezeket a megbecsülhetetlenül drága perceket oly haszontalanul engedik visszatérni a semmiségbe. Bálványimádás ez, fiam, bálványimádás. Ezért nem hagytam magamat megörökíteni. És ezért szaladok most is előre...

Beérték a városba. Az egyik mellékutcácskából ebben a pillanatban toppant elő a kodakos ember. Az folytatta útját az utca egyik oldalán, a másik oldalon a Rabbí és a talmudista.

A Rabbí csendesen megjegyezte:

— Hála az égnek, megmenekültem tőle — hála Istennek.

A talmudista azonban elgondolta magában, hogy most már hiába a menekülés. Már megtörtént, aminek nem lett volna szabad megtörténnie. És érezte, hogy neki most beszélnie kell. Meg kell mondania az igazat, hogy elejét vegyék a bajnak, ha még lehet.

Már ott álltak a templom mellett és a talmudista már ott állt a Rabbí előtt. Már kinyitotta a száját, mikor szeme hirtelen összevillant a kodakos ember tekintetével. És az a tekintet ezt látszott mondani: hallgass! És elgondolta, hogy milyen jó is lenne egy olyan kép attól az embertől. A Rabbí képe...

— Valami mondani valód van? — csendült föl mellette a Rabbí hangja.

És a talmudista hallgatott...

*

Az apró, gerendás menyezetű szobában az asztal mellett ült a talmudista. A szegényes petróleumlámpa kellemetlenül sárgás fényét az ellenző levetítette az asztal lapjára. Egy fénykép hevert ott. A Rabbí fényképe. És a talmudista nézte mohón, düledt szemekkel. Megfordult ugyan homályosan az agyában, hogy most bünt követ el, hogy ezt nem szabad. Elt benne a vádló sejtélem, hogy ő most tulajdonképpen Mesterét árulja el. De csakhamar elhessegette magától ezeket a gondolatokat.

Ő most csak a képet látta. Elgondolta, hogy ő most ezentúl mindig együtt lesz a Rabbival. Nem fog tőle elválni soha többé. Soha. Ez a szó szinte boldoggá tette.

Aztán eltette a képet. Majd ismét elővette. Az este ezzel telt el. Hol nézte a képet, hol meg nem nézte. De látni folyton látta maga előtt.

Megreszketett. Arra gondolt, hogy mi lesz, ha ez a kép már nem lesz meg neki. Ha ellopják. Vagy elvesz. Az borzasztó lenne. De vigyázni fog, igen, vigyázni fog.

Ha rendes úton jutott volna a képhez, talán nem is becsülte volna annyira. De a kép hallgatásának volt jutalma. A lelkiismeretének, úgyszólván a becsületének egy darabját adta cserébe érte. És ez volt az, ami értékét meghatározta előtte. Hogy szinte babonás szeretettel ragaszkodott hozzá.

Mikor lefeküdt, fogta a képet és párnája alá tette. Ott biztonságban lesz. Aztán elaludt.

És álmodott. Azt álmodta, hogy ott ül a beth hamídrasban a hosszú asztal mellett. A Rabbí meg az asztalfőn.

A Rabbí reáveti az ő szelíd, jóságos tekintetét. De az a tekintet most oly különös. Hegyes mint a nyíl. És az a pillantás belefúródik az ő pillantásába, az agyába, a vérébe, a szívébe, mindenüvé. És a Rabbí lát mindent.

Látja azt a képet, amint az ő bűnös fejében megrögzítődve ott lebeg folyvást szeme előtt. Látja az ő reszkető nyughatatlan öntudatát, amit hiába igyekezett megnyugtatni... Mindezt látja. És mégsem szól semmit. Csak a szeme beszél helyette. Mintha szemrehányásokat tenne neki. Mintha vádolná őt. És az az izzó tekintet, amint beletűz erősen az ő bűnös valójába, mintha szétolvasztaná, szerteszórná az ő vétke fekete árnyait. A sötétség mind halványabbá és vele együtt a Rabbí alakja mind légiesebbé és átlátszóbbá válik. Mintha egyre távolodnék... Már alig látszik. Ott lebeg még messze... messze az elérhetetlen űrben... Még fel-felrajzolódik egy röpke pillanatra a tündöklő kékségen... Aztán végleg elenyészik... Vége...

Felébredt és ijedten dörzsölte meg a szemeit. Agyában rajzottak zűrzavarosan az éji látomások. A mellén valami fullasztó, szorongó érzés ült. Már tudta, hogy mit fog csinálni. Alányúlt a párna alá és elővette a képet. Rá se nézett. Fogta és ezer darabba tépte. Mintha a szívét szakgatta volna.

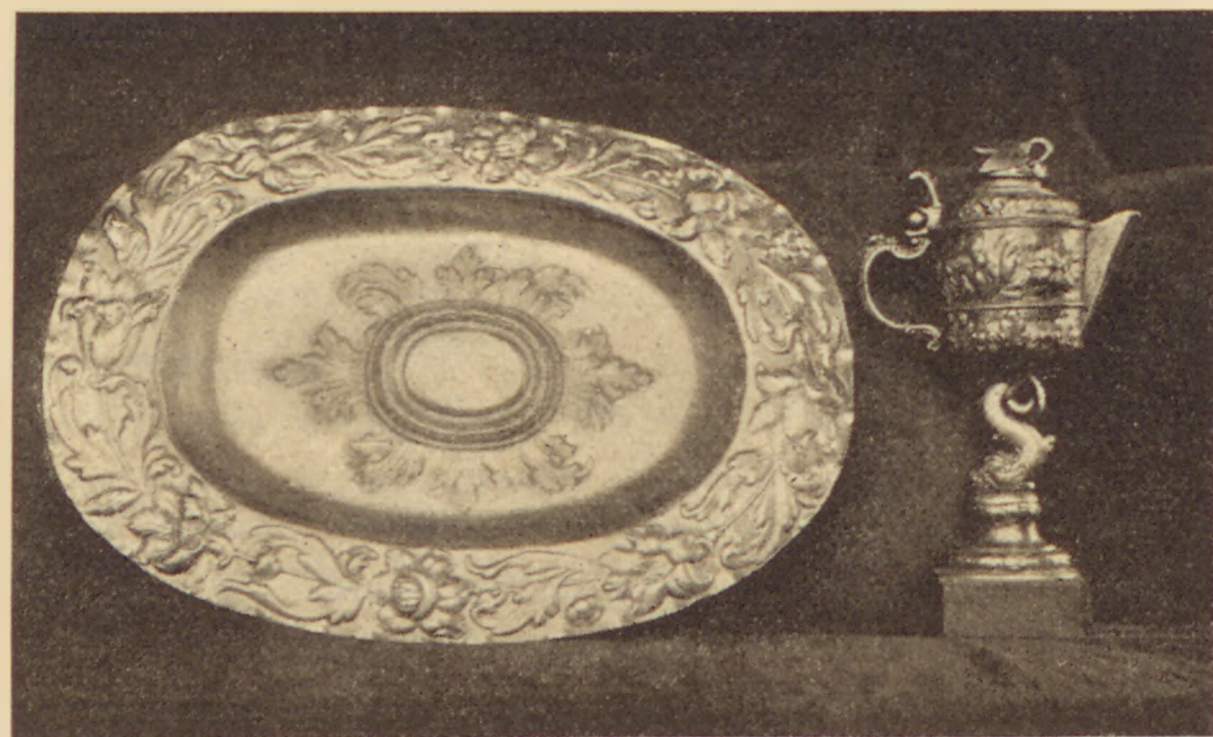
Egy könnycseppet törült le az arcáról. Ez a képnek szólt. A ráneheződő lidércnyomás azonban eltűnt. Nagyon könnyűnek érezte magát, de nagyon szomorú volt.

Imádkozás után elment mellette a Rabbí. Résztvevő hangon kérdezte tőle:

— Valami bajod van? — fiam.

És a talmudista csendes szomorúsággal, egy kis rezignált megnyugvással a hangjában, felelt:

— Semmi, Rabbí, semmi...

(Grünsfeld József felv.) Pozsonyi kohniták régi mosdótála és kancsója.

LENGYEL ERNŐ DR.: RÉGI PUBLICISTÁK RÉGI ZSIDÓKRÓL.

— A MULT EKHÓJA. —

Ami itt következik: nem szabályszerűen megkomponált tanulmány, kisebb-nagyobb, más-más levegőjű dokumentumok, amiket a mult törmelékei alól, halott korok, porladó kultúrák romjaiból ástunk ki. A mult ad itt kísérteties ekhót a jelen riadóira. Korok, népek és világnézések torkollanak itt egymásba. Ami összefűzi őket, az, hogy a tárgyuk, a hősük... mondjuk: a drámai hősük a zsidó.

De hadd beszéljen a mult:

*

A XIX. század közepén a negyvenes években jelent meg egy angol író — John Paget — útleírása: *Ungarn und Siebenbürgen, etc.*

Itt idézzük belőle a következőket:

Ahogy a Verhorricán, a korcsma előtt friss lovakra vártunk, egy Izrael törzséből való ember jött hozzánk és megkérdezte, nem akarunk-e egy pár figyelemreméltó sziklát látni; a falun túl, negyedóra járást kellett tennünk és közben a zsidó egyre kérdezett bennünket, kik, mik vagyunk, honnan jöttünk, hová megyünk és egy csomó kérdést, amik Anglián kívül mindenütt oly gyakoriak — mint-hogy ha minden ember olyasmivel foglalkozna, amit szégyel, amit takarnia kell. Amikor meghallotta, hogy angolok vagyunk, a legnagyobb érdeklődéssel kérdezte él-e még Walter Scott és a legnagyobb sajnálkozással vette tudomásul, hogy meghalt. Meglepve — ámultan hallgattam és most már én

Régi pozsonyi menórák, választóurnák, duchán-tál és kancsó.
(Grünsfeld József felvétele.)

R. David Lakenbach volt pozsonyi rabbihelyettes.

kérdezgettem őt: honnan ismeri Scottot, mit olvasott tőle. Erre ő egy elnyűtt könyvet vett ki a zsebéből, az *Ivanhoe* német fordítása volt — épp az üldözött zsidóság regénye — és elmondta, hogy Scott többi munkáit is a legnagyobb érdeklődéssel olvasta, én pedig egy pillanatra — erősebben, mint valaha — átéreztem a zseni átfogó hatalmát, ahogy itt a magyar havasok alján, egy rongyos zsidó a skót író magasztalta.

Ugyanakkor Kövály, Erdély történetírója így ír:

Valamint a görögöknek ős időkben ittlétére felírások mutatnak, úgy a zsidókéra is. Főleg Erdély délnyugoti felében zsidó helységek — zsidó várakról beszél a monda.

S Hunyadban a nép, mikor sok időt akar mondani, azt mondja, még a zsidók idejében. Azonban ezek is inkább Konstantinápoly leromlása után kezdettek bevándorolni, mert hogy Jerusalemben leron-tásával a Decebál korában jöttek volna, az teljesen megmutatva nincs.

Bár annyi századokon át rongálá őket a nyomor, vallásuk szokásait ma is csaknem azon alakban tartják, mint Salamon király idejében. Ma is hónapokkal mátkásaknak a nász előtt, mint ezredek előtt, ma is sátrakban ülik nagy ünnepeiket, mint

kezdetben. Életmódjuk kereskedés, főleg a pálinkafőzés, miáltal bátran elmondhatni, hogy jobban segítik a nép demoralizálását, mint a szolgaság. A nép még azt is hiszi, hogy ők keresztény gyermekek vérével keresztelkednek. Hogy vallásuk azt tartja, miszerint a keresztényeket megcsalni nem vétek, azt, mint közmondást, úgy veszik. Eleinte az aranypor-mosás szabadságukban volt, de ma a

Léb Grosz, aki 104 szemeszteren, 52 éven át volt a pozsonyi jesíva hallgatója, majd kisegítő előadója.

bányák vidéke tán 7 mértföldre tilalmas nekik. Igen józan életűek, részeges zsidót alig láthatni, valamint koldus zsidót sem. Vallásuk a mozesi. Nyelvük csak merőben a német korcsmagzati. Számukat egyházi összeírás szerint 4000-re lehet tenni.

Más. Ugyanakkor egy baranyai monográfus — egyébként: papí ember, a pécsi püspökség szolgálatában — így beszél:

„Baranyában 1762 zsidó van, tudnak ugyan magyarul, de magok közt mégis rossz német nyelven beszélnek. Az egész népesség az említett 1760 zsidóval és kevés cigánnyal 224.884 lélekből áll...”

„... A zsidók és zsigányok nálunk is olyanok, mint hazánkban egyéb testvéreik...”

Méltóztatnak látni a különbséget: az angol író,

aki csodálattal ámul meg a rongyos zsidó előtt — egy óriás — kultúra részesét látja benne, az egyetlen ember, aki Magyarországon az angol kultúrára emlékezteti — és a magyart, aki csak a cigánnyal emlegeti együtt a zsidót.

És most idegen író — ugyanabból az időből — egy német. — Tessék:

A magyarok mellett, és ezt minden geográfia elmondja, idegen fajok is laknak az országban, de hogy kik-mik ezek az idegenek, arról nem számolnak el ezek a geográfiaiak.

Kezdjük a zsidókon.

A zsidók itt is kereskednek, ipart űznek és ahova egy keresztény elsőnek akar odajutni,

Dr. Schiller-Szinessy cambridgei egyetemi tanár, a pozsonyi jesíva volt növendéke.

ott talál egy zsidót. A jelentőségüket legjobban jellemzi az a miniszter, aki, amidőn beszámoltak neki, hogy egy vállalat „nem megy”, azzal felelt, hogy „majd bérbe adom egy zsidónak és akkor biztosan menni fog.” Az „izraelita hölgyek és urak” egyébként, akik közt sok az elegáns és gazdag — itt megjegyzi, hogy a gazdagok se visznek nagy házat és csöndben élvezik a javaikat — nagy barátjai a művészeteknek, állandó látogatói a pesti színháznak és a bizonyos *esprit de corps*, amivel mindenütt kitűnnek, Magyarországon se hiányzik belőlük.

Ez — az itt következő — már inkább a zsidóság politikai felszabadulásának előrevetett árnyéka. — Roppant érdekesek a szempontok, amikből ezt a kérdést a negyvenes években nézték:

„Mondják, hogy a zsidóság leginkább díszlik

ott, hol a nyomás legnagyobb, a kultúra legkisebb. Az ültető helyeken p..., mint Alföldön, a vad-bodza, kutyatej és bogáncs különös kifejlésben és teljes szépségben borítják a zsiros földet.

Onnan pedig, hol mindenben erős konkurencia, hol főleg az egyenlőség és szabadság eszméje kifejllett, a zsidók tökéletesen elenyésznek.

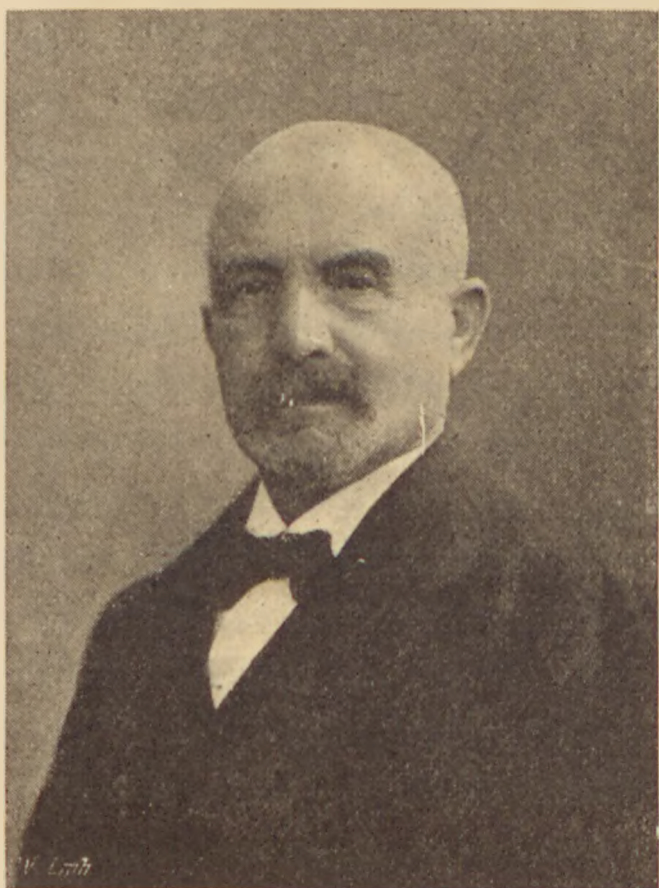
A zsidók bizonyosak lehetnek abban, hogy előbb-utóbb emancipáltak; mert a civilizáció szelleme nyomott állásukat meg nem szünti. Akár legyenek a népek ellensége a zsidónak, akár nem, a civilizáció evvel mit se gondol!

És igen-igen jó lesz, ha zsidó atyánkfiai egy kicsit felfogni törekednek a civilizáció szellemét, mely főleg abban áll, hogy az atyafiság gyönyöreit, a családi élet örömeit, melyek ismét a közszeretettől folynak, egyenesen áttolja az egész emberi nemzetre.

Vigyázzanak továbbá kedves zsidó atyámfiaik és honfitársaik, hogy a többi nép el ne feledje ama híres átkot becses személyek mellett, melyek közt már minden nyomás mellett ottan lett sok tekintetes, nagyságos és méltóságos úr. Ha én zsidó

lennék, félnék az emancipációtól, mert benne drágazsidó nemzetem elkerülhetetlen vesztét látnám; és annál boldogtalánabb lennék, mennél biztosabban tudnám, hogy az — az emancipáció csakugyan elkerülhetetlen.“

Íme a mult kísértő echója.

Gestetner Lázár
jelenlegi pozsonyi hitközségi elnök.

TURÓCZI JÓZSEF: KELETI ALKONY.

Halvány ezüstöt ont a pára:
Langy estelen a perzsa sah
Most ül fehér arabs lovára,
Kezébe tör, fején sisak.

Pálmák közül márvány terasszon
Egy régi hárfa húrja szól.
Aléltan int a hercegasszony
Aranyló baldachin alól.

Görnyedt tevét vezet pórázon
Turbános agg, majd megpihen
Túl alkonyon, — sötét oázon
Álomra várja Betlehem.

TURÓCZI JÓZSEF: JUDA HALÉVI.

Szerettelek rég, énekeltem rólad,
Hol lángolóbban tűz alá a nap;
A szerelem, vágy jött hívogatólag,
S én néked adtam ifjúságomat.

Szívembe zártam egy halott világot,
Virrasztott lelkem bús romok felett:
Hunyó parázs, büszkén magasra lángolt,
Ujjongva, sirva megértettelek!

S már zúg a szél a cédrus ligetekben,
Kelet felől lobogva kél a nap,
Már késő van. Jaj, hasztalan siettem;
Már nincs erőm, hogy átkaroljalak.

Új álmodások, sejtő vágyak hoztak,
Hittak a halmak, sugaras tetők:
S már itt az éj, szótlan élembe roskadt,
Itt kell meghalnom falaid előtt.

Megcsókolom remegve a világot,
— Tündöklő napfény megtörik a fán —
Oh lesz, ki végig szöví majd az álmot,
Mit kezdtem egykor lázas éjszakán?

Oh jön e majd Nyugat új ifjúsága,
Szívében álmok, ragyogó Kelet,
Halott költő sok álmodása, vágya
Kigyúlad a sötét romok felett?

Jönnék-e majd a fénytelen homályon,
Megálmodott, cikkázó hajnalon?
Lángol erükben az én ifjúságom,
Száll ajakukról ujjongó dalom?

Oh vagy talán hiába énekeltem.
Nem oszlanak a fáradt éjszakák,
S utolsó dalnokával elfeledten,
Alszik a romok városa tovább!

TURÓCZI JÓZSEF: HONVÁGY.

A nyári rét felett a hulldogáló
Ezüst esőben halkán ég a házam...
Úgy hullnék most eléd egy tört fohászbán,
Mert minden hasztalan ma, messze-fájó.

Mily bús dolog most álmok lim-lomából
Utat keresni nesztelen hazáig,
Ó, fáradt út hajnaltól éjtszakáig!
S csak egyre távolabb hull még a távol.

Hajóra szállanék, de partja zátony:
Sziget, mely elmerült egy őszi éjjel.
Lelankad a kezem, s nem érhetném el,
Kisírnám a szemem, de mégse látom.

(Berlín, június.)

liptószentmiklósi temetőben zivataros, viharos éjjel holtaiból föltámad magas termetű, szikár ösapám. Ott kopog még fia sírján, hívogatja, de hiába; még nem hangzott fel a Messiás kürtje; távol, nagyon messze van még a próféta ígérte vég. Csak éppen neki jutott a kegy, hogy szétnézzen nyolc évtized után családjában.

Gábor arkangyal Isten trónusa mellől szólította a lelket, amely ott megtelt a glória ragyogásával és éppen a törvény újabb magyarázatát leste barátja, a „Chatham szófer“ ajkairól.

„Ta-á-mód nismasz rabbi Szinaj lamdon!“ Lépjen elő a tudós Szinaj lelke!

Megrázkódott, megrendült az etheri lény; a halandó tulajdonságaiból megmaradt neki a szerénység. Az édenben „lamdon“-nak ismerik?

Itt bizony tévedés lehet; körülnéz, elcsodálkozik, miglen vitázó társa, Pozsony nagy rabbija nem figyelmezteti; „léch lechó, ki sém adóni níkrá“... (menj, mert a te nevedet szólították).

S a lélek indul villámlás és mennydörgés között az útra; minél jobban közeledik a feketeséghez, eszmélni kezd, felújulnak a régi képzetek, az ether rezgése gyaníttatja a kíséző angyallal, hogy pártfogoltja dicsóíti „ószé maásszé beresith“ a világ nagy alkotóját.

Egy varázsütésre megnyílik a sír és „előhim ráithi ólim mín haárecz“... is zókén óleh vehú óte m'íl...“ valami mennyei alak föltámadt... egy aggastyán fölszállt a sírból; fehér lepel borítja. És belésczállt a lélek és föléledt.

Az angyal eltűnt.

*

Kerek asztal körül csillogó egyenruhában ülnek katonatisztek. Az egyik, magas és nyulánk alak — fiatal korában rabbi Szinai olyan lehetett — színes ceruzákkal telerajzol egy fehér lapot és fejteget és magyaráz. Társai részt vesznek a munkában; az orosz-japán háborút tanulmányozzák.

A második szobából, ahol egy idősebb hölgy fogadja, figyelí az agg a beszélgetést.

Idegen hangzású a nyelv... de rájön; ott Szatmár vármegyében beszélük azt; menyje ajkán felhangzott, ha a vármegye nemes uraival beszélgethetett, ha gyermekeivel énekelte:

„Hármát tojt a fürjecske...“ — Miscsenko... gépfegyver...

Nincs meg ama nagy kerek asztal, amely tele volt rakva talmudokkal, decisorokkal és novellariumokkal; nem ülik körül r. Bér Bnéth, r. Mendel Kircz, r. Aharon Unger, r. Zalme Mórif, r. Mordche Leb Klein...

Hiába magyarázza neki jóságosan az asszony, hogy ez régen volt. Az ismert asztal a miklósi béth-hammidrásnak jutott, a talmud-példányokat

fia ugyane községnek ajándékozta... rabbi volt az, de a zsidóság jövőjeért való aggodalom válásos formák újítására vitte... a sikertelenség elhagyatta vele pályáját, amelyre lángbuzgalommal indult, hogy egykor följérje nagyatyját, reb Bér Mikulást.

— Hísz ez a fiam! — kiált az agg — és ama három aranycsillagú tiszt az én dédunokám?

Hát lehet zsidó katona? Ilyen magasarangú?

Fájt a lelke, hogy dédunokáját nem találta pülban, talmudi discussióban, de felülkerekedett benne a föltétlen megadás Isten akaratába: „Dicsértessél Isten, hogy megéltem azt, hogy hazámban dédunokámból is az lehet, ami az én koromban csak egy Pongráczból, Szmrecsányiból, Palugyayból lehetett.“

Áldólag terjesztette ki karjait... eltűnt.

Édes anyám azt hitte, álmodott. El is mondta nekem másnap:

— Fiam! Tegnap oly élénken álmodtam nagyapáról, mintha beszéltem volna vele.

— Mit láttál, édes anyám?

S anyám úgy rajzolta le előttem dédapámat, mint ama nő Endorban Sámuel prófétát.

*

A Váci-körúton ott van a Légrády-nyomda. A legmodernebb gépek csakúgy öntik és ontják a betűt; a Pesti Hírlap készül.

Hogy, hogy nem, a csigalépcsőre téved rabbi Szinai, bejut, szedőszekevények között keresve az utat, a nyomda irodájába; megbámul mindent, tanakodik, tanakodik, hogy mi is lehet ez, amit ő még nem látott volt; szerényen fordul a szedőfiúhoz, de ez nem érti meg a nyelvét, hanem oda-utasítja az üvegajtóhoz, hogy ott majd megértik.

Alázatosan benyit. Épp egy kis tölcsérbe belésczol egy borotváltképű, közepeskorú férfi; megkínálja hellyel az öreget.

Ez csak néz és néz. Ez az ember mintha önönmagával társalogna; no, de hiszen ilyesmire ő is volt képes, midőn egy nehéz thószafóth oly sugesztív hatással volt rá, hogy hangban megnyilatkozottgondolkodása, érvelése, egybevetése, kiegyenlítése a thószafóthnak. De ott az íróasztalon van egy villaalakú állvány, arról leszedte G. a különös fekete tölcsért.

G. észreveszi őszszakálú vendégének kérdő, kíváncsi tekintetét.

— Nem ismeri a telefont? — kérdi és türelmesen elmagyarázza az aggnak. Bátrabb lesz a vendég, megmagyaráztatja magának a nyomdát; tud ilyenről, hiszen a fia is nyomtatott Bécsben „chiddusimt“, de még nem látott ilyen helyiséget, mert Mikulásban az ő korában nyomda nem volt.

— Miklós? szól G. — Liptószentmiklós az a Mikulás; én is onnét származom, mert édesanyám az ottani híres rabbi Ber Nicolan leánya.

Néz, néz az öreg; nehéz könnyecsepp gördül le beesett orcájára; egy dédunokája megint nem a

talmud előtt, pedig „talmud-tóra kenéged kullom“ — milyen világ ez?

De hiszen türelmes volt mindig mással szemben az aszkéta; szánakozva nézi e borotváltképű hajadonfejű utódját.

G. meg nem érti e szánakozó tekintetet, de önkéntelenül lehajtja fejét az aggastyán áldó keze alá. Fölelevenedik hirtelen lelkében mindaz, amit nehéz bánatában őseiről mesélt neki az anyja.

Letűnt a könny, felszikkadt az ősz szakáll szála között. G. föl akarja vezetni családjához, hogy bemutassa ott anyjának földijét, de az agg eltűnt.

*

Az Operában új darabot adtak; kápráztató volt a siker; nem várta ezt senki, mert már régen nem volt oly szép összjáték, mint ma este.

A szerkesztőség egyik szobájában íróasztala előtt ül egy jól megtermett, üdearcú férfi. Ábrándozik, telve van a lelke a hangok csodavilágával; lelki szeme előtt látja a szereplőket egyenként és együttesben. Élestollú kritikus ő. Valamikor régen, amikor „Elemér gróf“-jához Jókai írta az előszót, a könnyebb zene, az operette kötötte le; még nagyon fiatalon kedvence volt a Népszínház gárdájának... de régen volt ez! Sok, sok minden megváltozott azóta; a klasszikus zene felé fordult; ezt műveli, ezt tanulmányozza; alapos tudása és finom érzéke, hallása tollat ragadtatott vele.

Hátranéz! Az ajtó nyílását nem hallotta tán? Hiszen ott van előtte egy hosszúszakállu ősz zsidó. Hallucinatio ez? Hiszen ma nem adták Hoffmann meséit!

— Tessék?

Az agg meg nem érti. B. gondolva, hogy ilyen öreg zsidó talán még nem ért magyarul, német szóra fanyalodik, amire az agg beszédes lesz.

— Egyik dédunokámra akadtam itt ez idegen világban; ez szólt nekem nyomdáról, hírlapról; szeretném látni, miképp készül egy ilyen lap.

— De uram! Ezt itt nem láthatja, mert én csak a zenerovatot vezetem; azt hiszem, az Opera csak nem érdekli Önt.

Az operáról hallott már valamit az agg.

— Nem igen tudom, hogy ez mi, de Csarne leányom házában, reb Eizik Goldstein, a mikulási hitközség elnökének családjában, — ba avonoszenu horabbim — nagyon világi volt az élet; ott beszéltek bécsi operákról, emlékszem még egynek a nevére... „e flot“, hogy is mondjam: e pistjele...

— Bizonyára Zaubерflöte, öregem, de hogyan kerül maga Csarne Goldstein leányhoz, hiszen nagyanyám ez. Annak az apja — én gyermekkoromban hallottam róla — valami Színaj lamdon, híres talmudista volt.

Hideg borzongás futott végig B.-en; hiszen az lehetetlen; dédapja már réges-régen meghalt. Milyen eszmetársulás van a mai gyönyörű opera-est és az ősz talmudtudós között? Hiszen, hogy az egész

csak álomkép, csak hallucinatio lehetett, azt mutatja, hogy egymaga ül a kis szobában, hogy előtte nincs egyéb mint a kalamáris és a még be nem irt kutyanyelv.

*

— Mít szól Brahms ezen alkotásához? S hogy játszottak? Oly fiatal még a Waldbauer-Kerpely vonós-négyes minden egyes tagja és mégis mily gyönyörű az összjáték, mily csodás a hang, amelyet kicsal a vonó a rezgő húrból?

— A Ganédenben hallani ilyent — válaszol a mellettem ülő öreg úr, akit én kalauzoltam ide a Royal-szálloda fényes koncert-termébe.

— A paradicsomról beszél Ön, uram? Hát hisz maga ilyenben? Hígyje el, itt a földön...

— Apikoresz! — s két mély ránc mutatkozott az orra tövében. Arcán meg elsápadt a harag.

Sajnáltam, hogy annyira felizgattam; másra tereltem a figyelmét. Egy kis sétára hívtam a szünetben; magyarul nem beszélt; valami külföldi zenekedvelő lehet. Úgy figyelt, még a szempillája sem mozdult meg, teljesen átengedte magát a zenének. Talán valami orosz menekült.

— Hagyjuk ezt, — szóltam — nem vitatkozom az édenről, mert e hit oly szép és felemelő az élet küzdelmeiben. S lássa, megértem én, hogy orosz hitfeleink még oly vallásosak. Csakis ez tartja bennük a lelket, mint évszázakkal előbb az inquisitio és autodafék kortársaiban. De azt csak megengedi, hogy mi zsidók, ha társadalmi helyzetünk még igen sívár is, ha a zsidó előtt még sok pálya vagy teljesen vagy részben zárva van, rendkívülit haladtunk az utóbbi félszázadban.

Tessék például venni: Ott fenn a Vág partján él egy igen szegény talmudtudós. Egész idejét a talmudnak szenteli; könyvekre sem telik neki; ha nincs a beth-hammídrásban, elmegy az ottani zsidóság legelőkelőbbjéhez, a Dinerékhez; elfelejti, hogy ebédelni is kéne menni, hogy odahaza várnak gyermekei. Meglátja a nagy foliánsok között az áldott szívű Diner Lea: rebbe! már ideje hazamenni, már rég harangoztak delet.

Otthon még cseréptányérra sem telik, fatálakból esznek a gyerekek és tudja mi lett utódjaiból?

Hogy van köztük pap, nem csoda; hogy van orvos, az sem, de van katonatiszt, hírlapíró, zene-kritikus, tanár és ha nem csalódom: nézzen oda, a vonós-négyes egyik tagja: K... n szintén reb. Színaj lamdon egyik szépunokája.

S lön egy nap és eljöttek a lelkek, hogy megjelenjenek az Úr előtt és volt köztük rabbi Színai is. S szólt az Úr rabbi Színaihoz: Honnan jöttél? S felelt r. Színai az Úrnak: Bejártam szülőföldemet és fővárosát, de engedd meg, hogy előtted, az Édenben várjam be a Messiást. Szép, szép, amit láttam; déd- és szépunokáim oly hivatást töltenek be, amilyenekről mi vágmenti zsidók nem is álmodhattunk, de „talmud-tóra kenéged kullom“. (A tóra tanulása mindezeknél többet ér.)

DR. LÁSZLÓ BERTHOLD (LONDON): BESZÉLGETÉS AZ ANGOL CHIEF RABBIVAL.

ég csak most zajlottak el az új londoni Chief Rabbi beiktatási ünnepségeinek utolsó hullámai, az angol zsidó egyházfejedeleme még mindig a zsidó érdeklődés centruma, amínthogy az angol zsidó élet központja marad, amíg csak hivatalát betölti.

De ahogyan Angliában minden társadalmi folyamatban élő egyén tevékenysége businesssel van kapcsolatban, a Chief Rabbist is bizonyos tekintetben Businessmannak tekintik és azért a City emberei vallásfelekezeti különbség nélkül valami sajátos közösséget tartanak fenn vele. Amint-hogy a beiktatásánál is jelen volt a City of London minden hivatalos és magán-előkelősége egyaránt.

A jelenlegi Chief Rabbi, Dr. Hertz József, tudvalevőleg magyar származású és ennek köszönhetem, hogy beiktatása óta felszaporodott óriási munkája dacára, a hetekkel azelőtt történt főformalitások lezajlása alkalmával tett ígéretének meg-

Dr. Hertz londoni Chief Rabbi

felelőleg, ma meghívást kaptam tőle, hogy a „Mult és Jövő“ számára nyilatkozatot tegyen.

Whitechapel tipikus gettó-negyedében van a Chief Rabbi hivatalos helyisége. Tíz órára rendelt magához honfitársam. Tömegesen állottak előszobájában a világ minden részéből jövő ajánlólevelekkel felszerelt protezsék, akik pár pillanatnyi meghallgatásra vártak. Az a szerencse ért, hogy soron kívül fogadott. Alacsony termetű, körszakállas, rendkívül élénk mozgású úr jött elém és készséggel felajánlotta, hogy szívesen szolgál felvilágosítással:

— Mi a Chief Rabbi szociális helyzete Angliában? — kérdeztem.

— Erre a kérdésre így egyszerűen felelni igen nehéz volna. Ön bizonyára igen jól tudja, hogy Anglia egész közigazgatása és közjoga nincs írott törvényekbe foglalva és mindaz, ami a Chief Rabbi munkaköréhez, hivatottságához tartozik, a közel 200 esztendő tradícióján alapul. A Chief Rabbi kezében van Anglia zsidóságának erkölcsi és lelki vezetése, ennél fogva bizonyos körök ezt a (mondjuk) hatalmat becsülni és értékelni tudják. Nehéz kifejtetni és körülhatárolni a kontinensen élők előtt a Chief Rabbi pozícióját azért is, mert a hitélet és társadalmi viszonyok tökéletesen különböznek a kontinensen ismertektől.

Ami strikte körül lehetne határolni, az abból áll, hogy a londoni Chief Rabbi minden zsidó vagy társadalmi kulturális egyesületnek hivatalból elnöke, vagy alelnöke. Az egész királyságban és a kolóniákban nem lehet alkalmazni semmiféle néven nevezendő funkcionáriust a Chief Rabbi konszentje nélkül. Ami természetesen óriási adminisztrációt jelent, ha tekintetbe vesszük még azt, hogy bizonyos személyek vizsgázni is tartoznak, mielőtt állásukat elfoglalják.

— Ugy tudom, hogy az angol királynál a Chief Rabbi bemutatkozni tartozik!

— Nem ebben a formában, kérem. A dolog úgy áll, hogy tulajdonképpen ez a formaság szintén nincsen paragrafusban megállapítva, de a szokás az, hogy a király meghívót küld a Chief Rabbihoz, magánkihallgatásra. Az én esetemben ez csak egy év múlva következhetik be, mert nemrégiben vesztettem el édesatyámat és az Angliában, különösen a másfelekezetűek által oly szigorúan betartott gyászév letelte előtt nekem nyilvános ünnepségeken nem lehet szerepelnem. A királyi fogadtatás mindenesetre be fog következni, de amint az én esetemből is láthatja, a szokások a viszonyokhoz alakulnak. Így tehát minden esetben betartjuk a tradíciókat, csak hogy cselekvésünk nincsen korlátozva a törvények paragrafusai által.

Hogy visszatérjek a Rabbiszociális helyzetére, meg kell említenem, hogy az az évtizedek folytán mindinkább erősödött és tisztán a Chief Rabbi egyéniségétől és morális képességétől függ. Elődöm, a nagytekintélyű Adler dr., vallásfelekezeti különbség

A londoni Chief Rabbi körülviszi a tórát a templomban.

nélkül a legmagasabb és legalacsonyabb körökben közkedveltség és közszeretet tárgya volt, akiről a király ismételten igen hízolgően nyilatkozott a nyilvánosság előtt. Egyebekben már igen érdekes történeti könyvek jelentek meg az angol Chief Rabbínatus fejlődéséről és legnagyobb készséggel rendelkezésére bocsátom az arra vonatkozó irodalmat, ha levélben hozzám fordul.

— Nagy-e Angolországban a kikeresztelkedők száma?

— Az arány évenként 1:10.000-hez, de ez a szám elenyészik azzal szemben, hogy másfelekezetűek térnek át a zsidó vallásra.

— Ez tökéletesen új előttem és nem értem, mi érdekből teszik ezt az illetők?

— Ez nem érdekkérdés és pedig azért nem, mert az angol ember a businessen kívül belső lelki életet él, „bibliás ember“. Ez ennek a magyarázata és ebben különbözik az itten áttérők intenciója például a magyarokétól, ahol a házasság előtt történik a néhány ismert áttérési eset. Itt ifjak és vének, agglegények és családosak egyenlő arányban veszik fel a zsidó vallást.

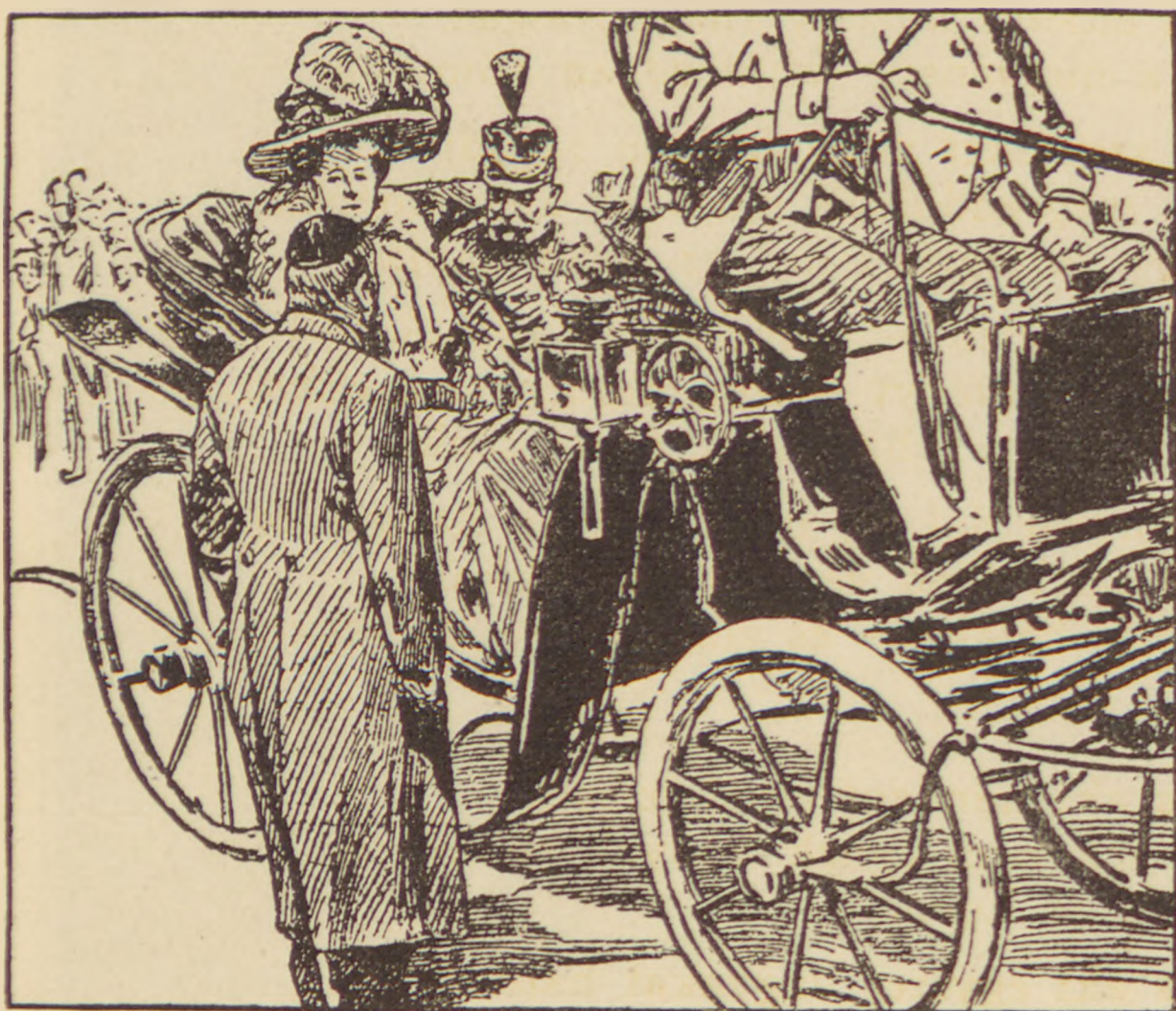
— Mik az Ön emlékezései Magyarországról?

— Zemplén megyében születtem és annak az iskolának voltam tanítványa, amelyben Magyarország legkiválóbb talmudtudósai tanítottak. Tizenkétéves voltam, mikor hazámat elhagytam. Édes és kellemes emlékek fűződnek ehhez az időhöz...

E pillanatban a szolga a türelmetlenkedők névjegyeit hozta be és én illő tisztelettel átengedtem helyemet a szíves marasztalás dacára, másoknak.

Dr. Hertz az ajtóig kísért, közben biztosított, hogy bármikor igen szívesen szolgál felvilágosítással, csak jelentkezzem nála kihallgatásra.

— Tolmácsolja üdvözetemet a „Mult és Jövő“ szerkesztőségének és olvasóinak — szolt még utánam meleg hangon a londoni Chief Rabbí.

Schreiber (Szofer) Akiba, a „Svet Szófer“ fia, jelenlegi pozsonyi rabbí, üdvözlí Öfelségét pozsonyi látogatása alkalmából.

SIMONFIJA-WIDDER DÁVID: POGÁNY HIÓB DALAIBÓL.

(VÉGE.)

15.

Pogány Hiób belémeredt a ködbe
És ment az úton némán és vakon. —
Ezen a téli, tejszinű napon,
Nagy semmitézés tátogott fölötte:
Az áldott ködben kézlóbálva bolygott
És ő maga sem tudta, hogy mosolygott. —

(Vak embereknel látható az néha:
Mosolyganak és nincs benn' értelem. —
Az ily mosolygás szinte bántón méla,
Az ily mosolygás bágyadt, — vértelen
És nem jelenthet semmi, semmi jót. —)

Igyen mosolygott Ő, — pogány Hiób
Még akkor is, midőn a város-képe,
Már rég beléveszett a messziségbe. —
Még akkor is, midőn didergő testét
A dérszilánkok véresre sebeztek. —

Csak ment és ment a dermesztő hidegben
És rugdosá a megfagyott avart,
És rá se gondolt, szíve mily kietlen
És lelke milyen kúsza és zavart. —

S midőn a ködben egyre messzebb törve
Belébukott egy nem látott gödörbe:
Mosolygott akkor is.

— Hol is vagyok? —

Ez itten hát vakondoktúrás lenne! —
Tudom, hogy az, — mert megbotoltam benne —
Furák ezek a halmok és nagyok...
De mi lehet vajjon az oka annak,
Hogy mindig épp az útközepén vannak? —
Vagy tán nem út ez? Hát akkor mi fajta?
Útnak kell lenni, mert hisz jártam rajta!
No nézzük hát. —

Ez itten egy karó.

Olyan most ojtott rózsához való,
Hogy az örökszent megfogamzás közben,
Vajúdó cserjét
Irigy szelek a sár közé ne verjék.
— Tudom, hisz én is ojtottam, kötöttem. —

Vagy mégsem az. — Mert széles és rövid.
A gyöngé ágak bizton túlnövök
És elpusztulnak könnyen ily hibán. —
— Hát akkor fejfa — és ez itt a lapja.
Szegény halott. — Mit érezhet alatta?
Szeretne élni? — Vagy már nem kíván?
Szegény halott, mit is törődöm véled!
Hogy egyszer én is?... mindegy! — most még élek
És jaj, e fejfa még nem az enyém. —
De hát kié? lássuk, hisz rá van írva.
Anyám neve. — Az édesanyámnak sírja,
— És ez a hely olyan hideg... Kemény.

Úgy, — értem már. — Ez hát a Temető
S a temetőn túl, ottan: az a Kőd
S a ködön túl: megint csak temető,
Aztán megint: köd,
Aztán megint . . .
Aztán . . . aztán megint . . .
— És az egészét úgy hívják, hogy Élet.

Nem! — Gondolatnak ez nagyon sötét.
Tél tárja benne gyászát és ködét,
S a téltől és a gyásztól én úgy félek! —
Elégszer láttam, — többé nem merem,
Nem akarom, — nem, nem,
Más, más ez itt. —

Ez egy nagy bálterem,
S nem igaz az sem, hogy didergek, fázom,
Érzem, hogy égek lelki tűzön, lázon,
És nem igaz, hogy ami úgy beföd
Az tán a köd,

Nem, nem, — a bál olyan fehér és bágyadt,
És sápadt színben tobzódnak a vágyak
És én fehér selyem-ruhában járok
És körbe-körbe lejtnek a párok
És itt és ott a fényezett parketten
El-elsuhannak olykor ketten-ketten,
Hajlékony a testük,
A láb topogó
Évoé, ez a csókos,
A szent rokokó.
Rejtett hegedűsök
— Tán benne a falban —
Húzzák a gavottot
Oly kéjesen, halkán —
Hajlongnak a párok,
A léptük oly kényes
Sénanglé Medam! . . .
Ez a francia négyes!
Bókolnak ütemre,
Ha balra, ha jobbra
Negédesen lebben,
A habruha fodra,
Ifjára hanyatlík,
A sok deli lány —
S a kör közepében
Alig veszi észre,
Úgy száll mosolyogva
— És kézről-kézre
Az én Delilám. —

Hajhó Hegedűsök! — elég a gavottból!
Az átkos vér pogányabb táncra nógat,
Dobjátok hát el már a sordínókat.

Hajhó Hegedűsök elég volt a gavottból!
— Mi lenne, hogyha egyszer hallanak
A Barcaróla bűvös dallamát?

Bűnben találja Saddaj mindahányat
És elvonulnak a Jövők előtte,
Miként a pásztort félő birkanyájak. —

És szörnyebb, mint a visszasíró árnyak.
De úgy írták, hogy hangja mellett egyszer
Anyám sírhalmán nászi táncot járjak.

Hajhó Hegedűsök zokogjon a cselló!
Vegyétek hát a hangfogót le róla,
Mert eljött íme már a barkaróla.

Mert nászt ülök a nyírkos síri ágyon
Lecsókolom veszendő lelkem árát,
Delila hívlak, csókjaidra vágyom.

Úgy, úgy, — fejed szegény mellemre hajtsad,
Forog, — forog a nagy világ velem
— Anyám sírján megcsókolom az ajkad,
Anyám sitján megcsókolom az ajkad.
Ez volt az első, most a második,
— A barkaróla... hallod, — hallod, — hallod?...

(Híób azt hitte, hogy még álmodik
S az édesanyja sírjára hanyatlott.)

18.

Adassék mostan hódolás a Napnak,
Mert szörnyű az, — mert szörnyű és magasztos,
A bűnhődése bűnnek és haragnak. —

A Saddaj trónja akkor fényben árad
És trónusáról szent igazmondással,
Törvénybe szólít minden bűnt és vádat. —

Igaz: ha már letört a céda élet,
Bizony, hogy ő a szó és bűnbizonyság
Övé a vád, övé a végítélet. —

Bizony, hogy ő felírja mind a könyvbe
És nem felejt el semmi, semmi rontást,
— Ha káromlás, — ha anyja fojtott könnye. —

Jaj, nyitva áll a könyv előtte, nyitva
És benne minden megpecsételt sorsok
És benne minden rejtett bűnök titka. —

Akkor megfujják a hatalmas kürtöt
És elcsitul kevély, világzsivajgás
S a mindenség juhászodóan zümmög. —

A szenteket nagy félelem ragadja
És megrendülnek mind az angyalnépek,
Úgy suttogják: im' az Ítélet napja. —

A végítélet — (mindje úgy esengi, —)
Hogy törvényt lásson minden seregekben,
Mert nem lehet előtte tiszta senki. —

Szörnyű dal ez, mert minden hangja éget
És szívbetépő véres akkordokkal
Dalol halált — és elmúlást — és véget.

19.

És aki mindent eltud feledni,
Kinek nem égnek könyek szemében,
Azé az Éden. —

És aki egyszer vágyakat hajszott
Ébren is alva álmokat látott
Azé az Átok. —

20.

Jöjjön hát az anyja tanubizonyságul,
Mondjad el a vádat ő előtt Sétán
És ha ő se védi, — akkor hiszek néked. —

Vádolom Hióbot Szodoma bűnével,
Moábnak fekélye törte poklos husát,
Lelke minden álma pogány szomorúság
Vádolom Hióbot Szodoma bűnével.

— Nem igaz, én tudom, — én vagyok az anyja:
Hogyan tudott lelke betegen szeretni,
Hogyan tudott hittel csalódní, temetni,
Hogyan tudott hittel csalódní, temetni.

Vádolom hát akkor beteg szerelmekkel:
Rontás volt a csókja, ölelése bűja,
Minden imádsága céda Halleluja,
Vádolom hát akkor beteg szerelmekkel.

— Nem igaz, — én tudom, én vagyok az anyja
Minden tévelygése: szebbetkeresések
S Delílára mindig tisztasággal nézett,
Delílára mindig tisztasággal nézett. —

Vádolom Hióbot akkor Delílával:
Mikor annyja sírján kaddist mormolt szája,
Akkor is csak ő rá gondolt: Delílára,
— Vádolom Hióbot akkor Delílával.

— Nem igaz én tudom, én vagyok az anyja,
Mikor minden álma lehervadt a sárba,
Akkor anyja sírját mégis megtalálta,
Akkor anyja sírját mégis megtalálta. —

Vádolom hát akkor anyja sírhalmával:
Amikor már mindent letiport a sárba,
Végső pogány-táncát anyja sírján járta,
— Vádolom Hióbot anyja sírhalmával.

— Nem igaz, — én tudom, én vagyok az anyja ...
Fiam bűnös lelkét én könnyeim óvják ...
És Saddaj kegyelmes — és Saddaj a jóság
És Saddaj kegyelmes — és Saddaj a jóság ...

És Hióbnak anyja Saddajt kézen fogta,
Úgy vezette, vont, saját sírhalmára
Kegyelmet osztani halott fia mellé.

21.

És aki mindent el tud feledni,
Kinek nem égnek könyvek szemében:
Azé az Éden. —

És aki bűnét viaszasíratja
Érje a könyért — értésel telve:
Saddaj kegyelme.

Csak ha kit úgy ért lelki pogányság,
Hogy nem is üzték vérség és átok:
Sujtsa az átok.

22.

Gyötrelmes gyónással íme eléd lépek,
Uram nyisd meg ajkam,
És szájam hirdesse a te dicsőséged.

En sok bűnözésem ne kérjed te számon,
— Uram, nyisd meg ajkam
Minden gonosz multam lássad hogyan bánom.

Bánom, hogy meghurcolt bűnnel való vérség
Megszokatlant vágyás;
Csókban, cédaságban mértéktelen mérték.

Bánkódással bánom, ami álmod szöttem,
— Hívságosak voltak,
Bánom, hogy vesződtem, bánom, hogy gyötrődtem.

Hullám a hullámon, ahogy porzik széjjel,
Úgy verődött lelkem
Gonosz megrontásban ezer pogány éjjel.

Mélyek minden árja rajtam csapott átal
És cudar-pogányul
Vádoltalak téged fogcsíkgó váddal.

Mert sok csalatással csúnyán összetörten:
Mégis csak szerettem,
Mindenkit szerettem, csak magam gyűlöltem.

Add, hogy tudjak immár senkit sem szeretni,
Magam se gyűlölni,
Add, hogy tudjak mindent, mindent elfeledni.

Sorsok ígérését, álmok biztatását,
Sok nekigyürkőzést,
Add, hogy szemeim már többé sose lássák.

Add, hogyha az úton immár meg is állok,
Ne öljenek többé
Csókatlan csókok, álmodatlan álmok.

Add, hogy elcsituljon minden, ami éget,
Add, hogy higgyek benned. —
— És szájam hirdesse a te dicsőséged. —

23.

Halott Hióbnak anyja felújjongott
S megcsókolá fiának homlokát.
És mintha dajka síró kis porontyot
Úgy vitte bűnös bús fiát tovább.
Saddaj feloldozó szavát se várva,
Úgy hirdeté a sírhalmok felett:
— Az én fiam sohasem vétkezett,
Az én fiam nem rossz, csak bús, csak árva.

Jer, jer fiam, — ott var reánk az Éden,
Barkochba, Herzl szívrepesve vár
— Ha győzni tudsz a gyászos földi léten,
Itt nem fog semmi meggyötörni már.
Akard: ne nézzen lelked semmi multat,
Akard: ne fájjon, ami már letűnt
S meglátod majd, mily boldogok leszünk,
Ha a felejtést egyszer megtanultad. —

Halott Hiób csak ment az anyja mellett
Es halvány — szótlan intett válaszul.
Arcán úgy látszott újuló keservek
S a felkisértő élet láza dúl.
Mert mintha félne anyjával bemenni,
Megállt az Éden nyíló ajtaján
És úgy suttogta tétován: Anyám ...
Anyám — Delílat nem tudom feledni.

DR. VAJDA BÉLA: A SZAMÁR- IMÁDÁS.

Időszámításunk utáni I. és II. században jött dívatba a római és görög íróknál, hogy a zsidókat — és a velük rokon keresztényeket is — számárimádással vádolták. A III. században már annyira közel ismerte a klasszikus világ a zsidó és keresztény vallást, hogy a vád teljesen elnémul és vele sehol sem találkozunk. Az újabb korban egyes tudósok, részint filológiai tudakosságból, részint talán animozitásból kiásták a régi vádat és azt fölmelegítve, időközönként föltálalják a közönségnek.

A zsidóságnak valóban elég dolga volt azzal, hogy sokkal komolyabb támadások ellen védekezzenek, de azért időközönként akadtak mindig egyesek tudósaink között, kik a régi mesét elemeire bontották és annak nevetséges voltát kimutatták. Rabbiképzőnk halhatatlan érdemű tanára, *Kaufmann Dávid* 1885-ben a M. Zs. Szemlében az ő nagy tudásával és tehetségével világított rá e kérdésre, de mivel újabban ismét vita tárgyává lett,¹ ismertetni óhajtom e kérdést a mi közönségünk előtt.

A számárimádás vádjának első része úgy hangzik, hogy a tóra előtti időkben a zsidóság is hódolt az onolatriának.

Az tény, hogy az ókori népek között nagyon el volt terjedve a bálványimádás ezen faja, bajos lenne tehát azt bizonyítani, hogy ebből a *Mózes előtti zsidóság* körébe semmi be nem szivárgott és ezt állítani nem is akarjuk. Egyiptomban, hol Izrael évszázadokon keresztül tartózkodott, hatalmasan uralkodott a *Set-imádás*, ezen istenséget pedig számáralakban ábrázolták. Még 1856. évben fedeztek föl a Palatinus délnyugati lejtőjén fekvő pedagógium egyik falán egy graffitot, mely keresztre kötözött számár előtt térdeplő férfit ábrázol ezen felírral: 'Αλεξάμενος σεβεται θεον „Alexamenos imádja Istenét“. Eleinte azt hitték, hogy ezen graffitó gúnyfeszület akar lenni és a kereszténységet akarja kigúnyolni. Ma már azonban az a nézet van elfogadva, hogy ez a kép senkit sem akar gúnyolni, hanem a legkomolyabban ábrázolja egy Set-hívó apródnak hitvallását istene előtt, mert ezen egyiptomi kultusz már akkor Rómában is elterjedt. Hogy tehát a zsidóság a számárimádás felől tudott és azt ismerte, azt külön említeni is fölösleges.

De hiszen maga a szentírás említi, hogy a moabíták Baal Peor kultusza egy időben Izraelbe is behatolt, ott szörnyű pusztulást vont maga után (*Mózes* IV. k., 25. f.) és ezen Baal Peor kultuszát helyesen állítja Daumer (*Das Feuer in Molochdienst* p. 1. a.) hogy az az onolatriával

¹ Lásd Révay József és Marmorstein M. vitáját az Egyet. Phil. Közlöny f. évi 1., 2. és 3. számában.

rokon, mert hiszen mind a kettő az érzékiség kultusza volt. Az is valószínűnek látszik, hogy Izrael ádáz ellensége, a nagy pogány próféta, Bileám szintén a számárimádás szolgálatában állott.

Ama sokféle bálványimádás és érzéki kultusz között, melyek ellen a szinai hegyi kinyilatkozás küzd és melyek kiirtására a zsidó monotheizmus vállalkozott, ott volt az onolatria (számárimádás) is.

A kérdés második része ez: Honnan ered az, amit az egyes latin és görög írók állítanak az I. és II. időszámításunk utáni században, kik szerint a jeruzsálemi szentélyben egy számáralak állott, melyet a zsidók istenítettek. A kérdés e két részét egymással összehavarni nem szabad és a baj onnan ered éppen, hogy a tudósok egy része e kettőt összefüggésbe hozza egymással, habár ez ellen a legtermészetesebb logika is tiltakozik. Mert ha tényként elfogadjuk is, hogy a zsidók Egyiptomban megismerkedtek a Set-féle onolatriával, sőt azt is megengedjük, hogy annak némi hatását magukkal vitték, az csak bizonyos, hogy Izrael vallása azt hivatalosan be nem fogadta. A tóra minden szavából kicsap a lángoló tűz, mely annak összes maradványát kiégetni törekszik. Azt állítani tehát, hogy a Mózes előtti zsidóságba beszivárgott onolatria alapján emelik a klasszikus írók ama vádat, hogy a jeruzsálemi szentélyben számáralakot istenítenek, holott ezen írók kora előtt 1000—1500 év óta ezen kultusznak minden nyoma kiveszett, — ez minden józan gondolkodással ellenkezik.

De hát mit is állítanak ezen írók?

A legismertebb író, kire mint legfőbb forrásra a leggyakrabban hivatkoznak, Tacitus. A tény pedig az, hogy Tacitus a számárimádást nem is említi. Ő (*Historia* V. 4.) csak azt beszéli el, hogy midőn a zsidók a pusztában ivóvíz híján bolyongtak, egy számár vezette őket vízforráshoz, miért is ennek képét a szentélynek ajándékozták. „Effigiem animalis penetratli sacravere“ mást nem jelenthet, mint „az állat képét a belső szentélynek szentelték“ vagyis ajándékozták. Sacro itt a bibliai *קדש* értelmében használtatik, ez pedig egészen mást jelent, mint imádni, mert a szentélynek bármely tárgyat lehetett ajándékozni. De négy fejezettel később Tacitus ezen állítást is saját maga megcáfolja, midőn azt beszéli, hogy Pompejus bevonulása óta „vulgatum est, nulla intus deum effigie crecuum sedem et inania arcana“ (*Hist.* V. 9.) Világos tehát, hogy Tacitus azon mondatával, mely szerint Pompejus a szentélyben semmiféle alakot nem talált, az előbbi állítást akarja megcáfolni, mert azt csak nem tetelezhették föl, hogy a szerző négy fejezettel később elfelejtette, mit mondott előbb.

Tacitus tehát és akik őt idézik, Plutarchos és Tertullianus egyáltalán nem bizonyítják a zsidó onolatriát, sőt azt megcáfolják.

Marad tehát a görög írók ama csoportja, mely Apiont követi, ki is azt állítja, hogy Antiochus

Epíphanes, midőn a jeruzsálemi szentélybe behatolt, ott egy kőfaragványt látott, mely Mózeszt ábrázolta, amint számaron ül. Valóban, alig tartom szükségesnek, hogy Apionnal és vádjaival foglalkozzam itt. Hiszen közismert dolog, hogy ő az ó-kor egyik legnagyobb zsidógyűlölője, de amellett nemcsak Josephusnak, hanem Thernis császárnak, Plíniusnak és Gelliusnak teljesen egybehangzó állítása szerint, korának legjellemetlenebb írója és leglelketlenebb demagógja volt.

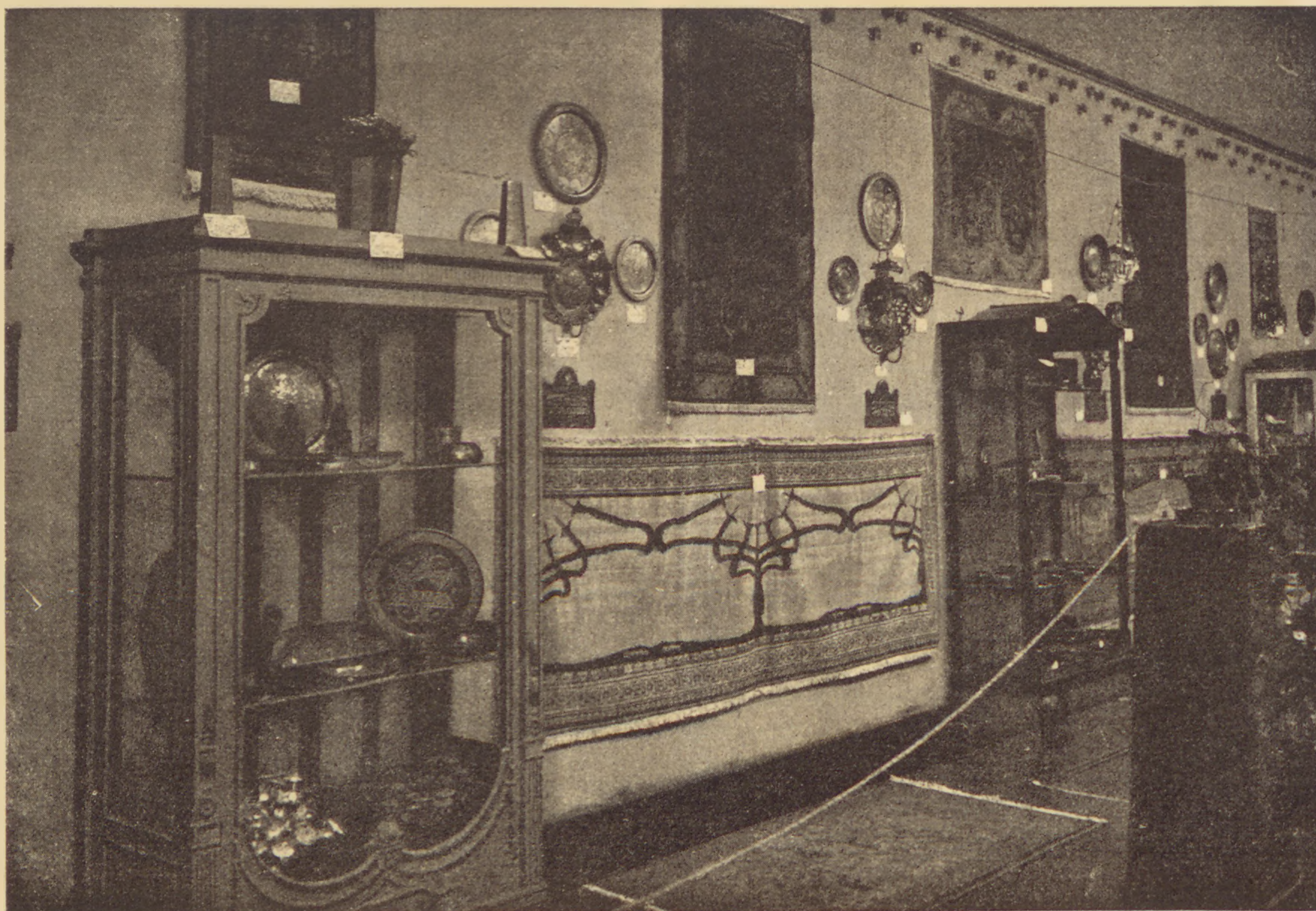
Sokan törték már azon fejüket, honnan van az, hogy ezen otromba vád hitelre talált, habár a zsidó nép iszonyata mindenféle képimádástól általánosan ismeretes volt és ezen időtájt számos bizonyítékát adta annak, hogy inkább meghalni kész, sem hogy bármínő alakot istenítsen avagy a szentélybe bevinni engedjen. Hatalmas bizonyítéka volt ennek alexandriai Philonak *Legatio ad Cajum* című műve. A tudósok legtöbbje éppen azért azt hiszi, hogy e vád valami félreértésből ered. Tíz-husz megfajtási kísérlet forog közkezen, melyek ilyen félreértést akarnak kimutatni.

Legismertebb Halévy magyarázata, hogy a legszentebb Istennév *IAΩ* kopt nyelven szamarat jelent s így e szó két jelentését zavarták össze. Szellemes Bernays I. az a magyarázata, hogy a coelicolae zavartatott össze a cillicolae-val, vagyis az égimádók („*Nil praeter coeli numen adorant*“) a szamar-imádókkal.

Nem sorolom itt föl valamennyit, mert — nézetem szerint — az alap hibás, melyből kiindulnak.

Antiochus Epíphanes nem volt félreértés áldozata. Hiszen éppen neki volt a legtöbb alkalma látni, mint hal meg ezer és ezer zsidó vértanú halállal, de semmiféle alak előtt meg nem hajol. Nem volt ez nála egyéb szándékos rosszakarathoz és tudatos rágalomhoz, mire különben — dr. Goldfahn szellemes magyarázata szerint — a szentírás is utal ezen szavakban: Az Istenek Istene ellen iszonyukat fog mondani (Daniel II. f. 310.) Antiochusnak ezen rosszakarathoz állítása a jeruzsálemi szentélybe levő számárképről szóló mesének egyetlen alapja, melyet aztán átvettek tőle mindazok, kik ebben örömet találtak, elsősorban a nagy ó-kori antiszemita pamfletíró Apion. Tacitus, aki lehet, hogy közvetlen Apiontól, lehet, hogy csak másodkézből hallott e meséről, megemlíti ugyan, de aztán a köztudat alapján (inde vulgatum est...) maga meg is cáfolja. Időszámításunk utáni III-dik században már nem emlegeti senki, mert akkor már köztudomású volt, hogy éppen a zsidó és keresztény vallás veszi föl legkiméletlenebbül a harcot minden képimádással és így az akkor Rómában nagyon elterjedt egyiptomi Set-imádással is.

És ha az újabb korban a „filológiai garabonciák“ barátai időről-időre újra föltárlják a jeruzsálemi szentélyben álló számáralakról szóló mesét, mi nyugodtan térhetünk föltötte napirendre annak tudatában, hogy az egész nem alapszik egyeben, mint Antiochus Epíphanesnek és Apionnak rosszakarathoz és tudatos rágalomhoz.

Részlet a Mult és Jövő Becalél-kiállításából.

(Kurzweil Gáspár felvétele.)

SAJTÓVÉLEMÉNYEK A „MULT ÉS JÖVŐ“ BECALÉL-KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

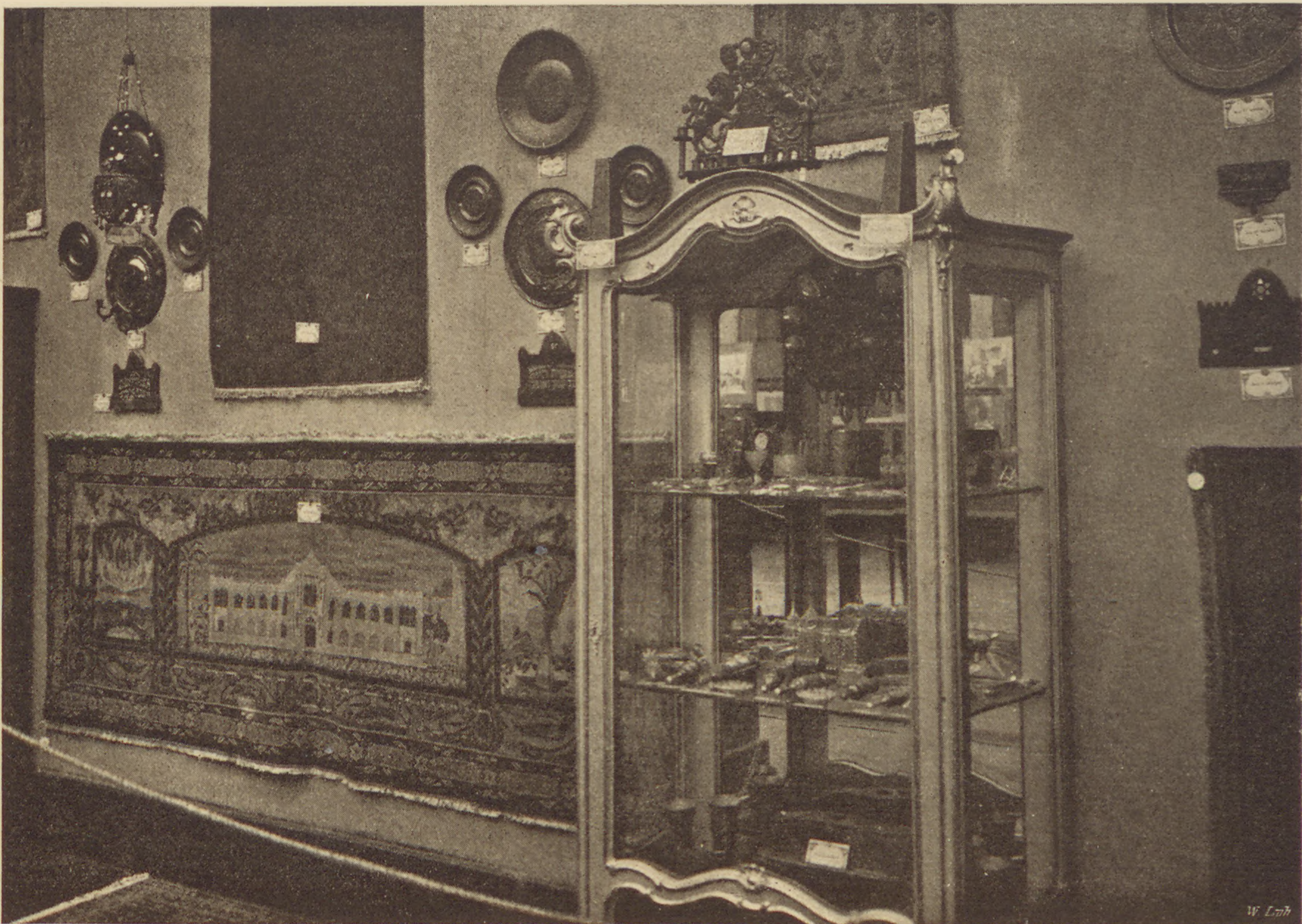

Könyves Kálmánnak kiállításokra szánt helyiségében a Becalél jeruzsálemi zsidó iparművészeti iskola növendékeinek készítményeit mutatja be a „Mult és Jövő“. A jeruzsálemi iparművészeti iskolát európai iparművészek alapították és vezetik; növendégeit az európai szakiskolák módszere szerint tanítják meg a fém-, a faművesség, a szőnyegszövés és a csipkeverés technikáira. Az iskola munkájáról kedvező képet ad ez a kiállítás, mert a rajta bemutatásra kerülő tárgyak izlésesek, anyagszerűek és a célszerűség követelményeinek is megfelelőek. Az iskola természetesen a keleti formákat és díszítő elemeket dolgozza fel és bőségesen merít az arabus, a török, meg a perzsa művészet motívum-kincséből. Különösen fejlettek technika tekintetében a fémtárgyak, a bronzbádogból készült kis vázák, tálak s még inkább a sodrott ezüstoffonálból alakított filigrán munkák. Egy-egy darabon a régi motívumok izléses és eredeti fejlesztése látható, például a szépen stilizált héberbetűs díszítésű bronztálakon.“ *Az Ujság.*

„A falakról, az asztalokról, a padlóról, mindennün fűszeres keleti levegő árad és körülfekszi a nézőt, reánehazedik a ómotívumú szőnyegekre,

patinát lehell a fényes famunkákra, izgatóvá teszi a finomművű csipkéket és reáborítódik a hajszálcíradás ötvösmunkákra. A „Mult és Jövő“ szerkesztősége, melynek buzgalmából a jeruzsálemi iparművészeti kiállítás a Könyves Kálmán szalonjában nyílik meg, kedves meglepetést szerez az iparművészetért lelkesedőknek. Kiaknázott finomságok ejtik itt ámulatba az embert. Filigrán kelyhek, dúsan virágzott, szinte szagos fűszertartók, kellemes arabeszkekkel díszített faltányérok, virágvázá, dobozok és ódon-bajos függőlámpák, tompafényű gyöngy, porcellán- és borostyánszemekkel, amelyeken keresztül babonás bűvölettel szűrődhet a mécsvilág. A szőnyegek perzsákhoz hasonló, de teljesen egyéni munkák, végtelen finomságokkal, gyönyörű szín- és tónus-érzéssel. A famunkákon naív bibliai csoportok, nehéz stílusú égetések; a drága selyemcsipkék a legdúsabb brüsszelit is megszégyenítik finomság és motívum-gazdagságban. A bőrbatiktárgyak s a damaszkuszi fémek kritikája: szín, érzés és nemesség.“ *A Nap.*

„In Palästina treibt der verwitterte Stamm des Judentums wunderbarerweise neue Blätter, neue Blüten. Auf allen Gebieten menschlicher Tätigkeit herrscht reges Leben und Treiben. Aus den künstlerischen Blüten dieses Spätsommers hat Dr. Joseph Patai, der Redakteur der Zeitschrift „Mult és Jövő“ einen Strauss gebunden und im Salon

(Kurweil Gáspár felvétele.)

Részlet a Mult és Jövő Becalél-kiállításából.

des „Könyves Kálmán“ zur Ansicht gestellt. Die Ausstellung, die aus den Produkten der unter Leitung des Bildhauers Boris Schatz stehenden, erst kürzlich errichteten Bezalel-Kunstgewerbeschule besteht, umfasst fast sämtliche Zweige des Kunstgewerbes: Holzarbeiten, Bronzen, Teppiche, Spitzen, Silbergeräthe in reicher Auswahl. Man hat also Gelegenheit, die Betätigung der Schaffenskraft des jüdischen Geistes in einem fremden Felde zu beobachten. Charakteristisch für das palästinische Kunstgewerbe ist eine noch gefesselte Phantasie, ein matter Formensinn, eine liebevolle Vertiefung in die Details, die mitunter in ihrer Eigenart herrliche Züge an den Tag fördert. Eine sonderbare Schwermut, ein dumpfes Vorsichhinbrüten gelangt in diesen so verschiedenartigen Objekten zum Ausdruck. Ein jüdischer Zug, der sich trotz aller modernen, internationalen Einflüsse nicht verleugnet.“

Neues Pester Journal.

„A jeruzsálemi szegény zsidóság felsegélyezésére a „Becalél“ iparművészeti iskolát alapították, mely a szegény zsidó gyermekeket különféle iparművészetekre oktatja. Mózes könyve azt mondja Becalélról, Uri fiáról, hogy „az örökkévaló betöltötte Isten szellemével, bölcseséggel, ésszel, belátással és mindenféle kézi ügyességgel“. Ilyen patrónus mindenesetre használt a jeruzsálemi kultúrválla-

latnak, mert évek folyamán szépen felvirult, sőt ma már exportra is törekszik, mely céljaiban felhasználja az egész világ zsidóságának jóakarátát. Nálunk a „Mult és Jövő“ szerkesztője, dr. Patai József, rendezte most a „Becalél“ kiállítását a Könyves Kálmán-társaság nagymező-utcai szalonjában. A kiállítás anyagáról elismeréssel szólhatunk. A perzsa és mór stílus hatását látjuk a jeruzsálemi zsidó iskola műhelymunkáin. Szép keleti szőnyegek, finom csipkék, filigrán ezüstmunkák és bronztárgyak képezik legnagyobb részben a kiállítási anyagot. Nagy a változatosság a héber motívumokkal ékesített szédertálakban, feltűnik egy cameókkal díszített ezüst tóradisz s egy berakott ezüst eszrogtartó. Gyertyatartók, chanukamécsek, színes gyöngyöktől tarkáló bronz függőlámpák, ékszerdobozok, virágvázák s apróbb dísz tárgyak sorakoznak még az üvegszekrényekben. Boris Schatz, az intézet vezetője, ezer főnyi tanulósergével szorgalmasan munkálkodik s e derék munkájuk gyümölcséből bizonyára jut a budapesti zsidóságnak is.“

Pesti Hírlap.

„A Könyves Kálmán-Társulat nagymező-utcai szalonjába beköltözött néhány hétre a Kelet. Fantasztikus finomságú csipkék, napkeleti melegségű szőnyegek, tropikus forróságú bronzok és Sulamit színeiben csillogó kövek lepik el a kék falakat és

Részlet a Mult és Jövő Becalél-kiállításából.

(Kurzweil Gáspár felvétele.)

a karcsú állványokat. Köröskörül stílusos vitrinekben gyönyörű ezüst-filigránsok, fa- és bőrbetétmunkák, elefántcsont-faragások és mesebeli várkastélyoknak hangulatát felidézö ezüstlámpák. Egy évszázadokon át elnyomott faj művészi érzékének megnyilatkozásai fémbe, fába és selyembe. Nem is olyan régen még kéregetésből éltek azok, akik ma mint kész iparművészek mutatkoznak be. És ezt a csodás változást egy iskola idézte elő, a Jeruzsálemben alig hét év óta fennálló „Becalél” iparművészeti intézet, amelyet Ferdinánd bolgár cárnak udvari szobrásza, Boris Schatz alapított. Az intézet ma 1000 iparművésznek nyújt megélhetést, és hogy milyen magas nívón áll, arról meggyőződhetik mindenki, aki a „Mult és Jövő” által rendezett kiállítást megtekinti.” *Pesti Tükör.*

TOLL- HEGYRÖL

„TOLLHEGYRÖL”. Hadd vegyük egyszer tollhegyre magát a „Tollhegyről” című rovatunkat és ezt a hirtelen fordulatot az „aki másnak vermet ás, maga esik bele” című példabeszéd alapján, bizonyára sokan kárörömmel fogják üdvözölni. Mert sokan, akiknek a „tollhegy” valamelyik érzékeny tyúkszemébe fúródott, szeretnék a maguk apró kis fájdalmát általános nagy zsidó világfájdalomnak feltüntetni, amit mi azonban épp úgy nem respektálhatunk, mint a legprivátabb privát-fájdalmat. Hiszen ennek a rovatnak éppen az a feladata, hogy tollhegyre vegye elsősorban a zsidó életben mutatkozó félszégeket és ferdeségeket, ami mindenesetre a zsidó sajtónak legelső és legfontosabb kötelességei közé tartozik. A prófétáknak is az volt a programjuk: „megmondani a népnek az ő hibáit, Jákob házána a vétkeit”. Természetesen sokkal könnyebb dolguk volt az álprófétáknak, akik mindenre reámondották, hogy „szent, szent, szent”. Ha hivatásunkat becsülettel akarjuk teljesíteni, nem lehetünk tekintettel másra, mint az igazságra. És bizony, gyakran nekünk is fáj a seb, amelyet egy-egy tollhegy érint. De egy seb sohasem gyógyult meg attól, hogy rózsás leplet borítanak reá. És mindig csak a sebről van szó és sohasem a személyről. Alig fordult még elő, hogy valakit e rovatunkban megneveztünk volna. Mert semmi sem áll tőlünk távolabb, mint a személyeskedés. De azt már igazán nem lehet tőlünk követelni, hogy ne beszéljünk még általánosságban sem pl. elnökről, mert még megsértődik a piripócsi hitk, elnök, ne tegyünk szövé zsidó intézményt, mert még rosszul talál esni a pásztói Bikur-Chólim-egyletnek, kerüljük az „iszik, mint a kefekötő”-féle hasonlatokat, mert még neheztelni fog érte valamelyik izraelita kefekötő.

VADÁSZ LIPÓT. Bocsásson meg nekem ömél-tósága, hogy nem respektálok abbeli óhaját, hogy szeretne már a lapok hasábjairól lekerülni. Ért-hető kívánság ugyan és aki annyira a munka embere, mint Vadász Lipót, az nem szeretheti, ha nagy munkájában pusztá szavakkal, akár him-nuszokkal, akár szidalmakkal, zavarják. De hát egy új nem-zsidó államtitkár is kénytelen az első hetekben a sajtó martaléka lenni, egy zsidó ál-lamtitkárnak pedig ezenfelül — hiszen azért va-gyunk a gólusban — el kell viselnie a zsidó sajtó hozsannáit is. És ebben a tekintetben szomorú perspektíva tárul még ömél-tósága elé. Mert még csak most jönnek a zsidó bel- és külföldi haví, két-haví, háromhaví és hathaví szemlék, aztán jönnek a zsidó bel- és külföldi naptárak, évkönyvek, an-nalesek stb., stb., akik majd mind mámorosan fogják kórusban zengeni: „Resurrexit! . . . Egy zsidó államtitkár! Zsidó államtitkár! . . . Ora pro nobis! Imádkozz érettünk!” Mert hát mélyen benne vagyunk még a gettóban és ha közülünk valaki a magasba fut, ujjongunk, mintha egy hottentotta Ferencz-József-kabátot öltene. Pedig maga Vadász Lipót kijelentette, hogy nem azért lett kinevezve, mert zsidó és nem „annak da-cára”, hogy zsidó, hanem meghívták az állam-titkári állásra azért, mert az volt a feltevés, hogy becsületes és igaz ambícióval fogja az igazságügy érdekeit szolgálni. Az ő kinevezése tehát egyál-talában nem zsidó esemény. És Vadász Lipót fé-nyes karrierjében az ő zsidó volta egészen mellé-kes körülmény. Amit azonban — meg kell adnunk — sohasem igyekezett leplezni. Sőt éppen azért, mert Vadász Lipót már rég kinőtt a gettóból, zsidóságáról az igaz „európai” természetességével beszélt. Az Est tudósítójának, amilyen termé-szetességgel mondotta el azt is, hogy azelőtt Weinbergernek hívták. Mintha csak arról volna szó, hogy azelőtt szürke felöltöt viselt.

RENEGÁT ÍRÓK. A homo sapiensnek az a mosófajtája, amely állva mosakodik s keresztvívvel, nem tartozik általában a rokonszenves állatok közé. De amikor a kikeresztelkedés kenyérért tör-ténik, menthető némiképen azzal, hogy nem min-denki született hősnek, nem mindenki van meg-áldva olyan szilárd jellemmel, hogy hiteért küz-ködni, lemondani tudna. Az állva keresztelt zsidó írókat és írónöket azonban abba a kategóriába kell sorolnunk, ahová a lipótvárosi renegát par-venük, a hitehagyott szép gigerli bankfiúk tar-toznak. Az ő kikeresztelkedésüknek tulajdonképen nincs is oka. Csak üres parvenüségből és parvenü ürességből teszik. Nálunk absolute nincs semmi ok arra, hogy egy zsidó író renegáttá legyen. Nagy Endre, aki mint zsidó kabarétulajdonos szerezte hírnevét, vagyonát, mint Nagy Endre Boldizsár Lajos Mária sem lesz nagyobb író és Erdős René bizonyára mint Erdős Renata Cecília Inmaculata sem ír jobb verseket. Az ő hiteha-

gyásuk tehát tisztán csak parvenü luxuskeresés. És luxusérzésük, amely ilyen furcsa irányban nyilatkozik meg, mértékül szolgálhat egyszersmind az ő irodalmi értékelésüknek is. Heine szükségből, kenyérért keresztelkedett ki és e lépését az egész életén át viselt súlyos lelkipurdalásokkal engesztelte ki. A mai Heinének egyáltalában semmi szükségük arra, hogy kikeresztelkedjenek és késői lelkipurdalásokat szerezzenek be maguknak. Ha meg súlyos ok és lelkipurdalás nélkül hagyják cserben testvéreiket, mindenesetre szomorú perspektívát nyitnak az ő parvenü lelkükbe, amelyben nem valami mély hullámok kavarghatnak.

A HAZAFIASSÁG ÉS AZ O. M. I. K. E.
A legveszedelmesebb operációk egyike a hazafiassággal való operálás, amely talán nem is annyira veszedelmes, mint inkább kínos, vagy helyesebben nevetséges. Nincs Magyarországon egyetlen zsidó, akinek aspirációi ellentétesek volnának hazánk érdekeivel. Hisz nálunk nincs és nem is lehet zsidó nemzetiségi kérdés és így minden zsidó, aki mint ember és polgár kötelességét teljesíti, az igazi jó hazafi. Hogy már most jó hazafi Tisza István receptje szerint-e, vagy Justh Gyula Sulchan-Aruchja alapján, az természetesen minden zsidónak legprivátabb ügye. Amiből az következik, hogy zsidó intézmény nem avatkozhatik bele semmiféle politikai kérdésbe, nem foglalhat állást semmiféle párt mellett, tehát egyáltalán nem juthat abba a helyzetbe, hogy az ő ténykedését hazafias szempontból tegyék bírálat tárgyává. Ha mint zsidó intézmény zsidó feladatait becsülettel végzi és becsületese, önérzetes zsidókat nevel, eo ipso hazafias munkát végzett, mert a haza és a nemzet értékeinek gyarapodásához járult hozzá. Hogy az O. M. I. K. E. minden lépése ilyen irányban halad, az minden józan eszű ember előtt világos. És ha mégis akadt egy Pferdinánd Leibis Hogyishíjják úr, aki az O. M. I. K. E.-t hazafias működésre akarta „serkenteni“, azt csak annak a szomorú elfajulásnak kell tulajdonítanunk, hogy ebben a hipokrita időben mindenféle analfabéta alakok merészkednek zsidó ügyekbe belekontárkodni.

Secundus.

Trencsénteplic

a Kárpátok gyöngye. Radioaktív
kénes hőforrások és iszapfürdők

csúsz, köszvény, ischiász

neuralgiák, bőrbajok stb. ellen.
Előidényben lakás, ellátás és fürdő
vagy iszapkezelés naponta 8 kor.

Rituális vendéglők. Budapesttől 4 óra

KRÓNKA- ÉS-ÖZEMLE

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI. Az Országos Magyar Izr. Közművelődési Egyesület májusi közgyűlésén felolvasott hivatalos évi jelentésének kétségtelenül egyik legérdekesebb s egyszersmind egyik legörvendetesebb fejezete volt az, amely az egyesület tagállományának a Mult és Jövő révén való rohamos gyarapodásáról számolt be. A hivatalos adatok szerint, úgyszólván alig egy esztendő alatt a Mult és Jövő előfizetői közül kétezerszázötvennégyen léptek be az Egyesületbe 20, illetve 30 koronás évi tagsági díjjal, hogy így az OMIKE grandiózus, kulturális és humánus munkáját is támogassák, és a Mult és Jövőt és a Kultur-Almanachot pedig tagilletményül kapják. De a közgyűlési jelentés kelte óta májusi és jelen számunkban ismét körülbelül négyszáz ilyen új pártfogó tagot mutatunk ki. Es ez a frappáns siker nemcsak az OMIKE csodálatos gyorsaságú térhódításáról (összes tagok száma több mint 6000!) tesz tanuságot, hanem a Mult és Jövő hatalmas publicitásáról is, amelyet szinte példátlanul rövid idő alatt sikerült folyóiratunknak kivívnia. Alig van hazánkban község, város vagy falu, ahová a Mult és Jövő ne vinne zsidó tudást, kultúrát, lelkesedést és öntudatot. Május hó második felében a következők jelentették be szerkesztőségünk-nél az OMIKE-be való belépésüket:

20 koronás tagsági díjjal: Klein Gyula a Magyar Általános Hitelbank igazgatója Budapest, Weisz Fülöp, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatója Budapest, Kelemen Gyula ügynök Budapest, Necker Albert nagyiparos Budapest, Schwemmer Adolfné Budapest, Stern Gyula igazgató Budapest, Mandel és Quitter vállalkozók Budapest, dr. Bachrach Gyula ügyvéd Budapest, Danubius Kereskedelmi Részvénytársaság Budapest, Latzkó A. és Propper N. bankárok Budapest, Blum József kereskedő Budapest, Pipisz Vilmos utódai Budapest, Kovács Viktor kereskedő Budapest, Baron és Bricht nagykereskedők Budapest, dr. Dán Mihály ügyvéd Budapest, Kurzweil Sándor kereskedő Budapest, Reisz Henrik igazgató Budapest, Gerő Márton kereskedő Budapest, Lichtwitz Károly kereskedő Budapest, Fürst Samu gabonakereskedő Budapest, Liblich Lipót ügynök Budapest, Salgó Jenő szállító Budapest, Beér Oszkárné gyáros neje Budapest, Beck Ernő mérnök Budapest, Mellinger Lipót szállító Budapest, Mülhoffer Sándor vállalkozó Budapest, dr. Mandel Lipót igazgató Budapest, dr. Csukási Mór ügyvéd Budapest, Neugebauer Vilmos igazgató Budapest, Böhm Henrik műépítész Budapest, dr. Preszler Jenő ügyvéd Budapest, dr. Gráber Károly ügyvéd Budapest, Reisz Rezső kereskedő Buda-

pest, Pollatschek Dávid magánzó Budapest, Habermfeld Miksa igazgató Budapest, dr. Justus Jakab főorvos Budapest, Weinstein Dezső kereskedő Budapest, dr. Csillag Dezső ügyvéd Budapest, Weisz Ármín író Budapest, Weisz Arnold tanuló Budapest, Friedmann L. Lajos és Testvére gyárosok Budapest, Schön Géza igazgató Budapest, dr. Milko Lajos ügyvéd Budapest, Holländer Alfréd igazgató Budapest, Schulhoff Lajos földbirtokos Budapest, Langfelder Ármín kereskedő Budapest, Neumann Soma kereskedő Budapest, dr. Freund Sándor ügyvéd Budapest, Koch László Budapest, Tausz J. Jenő gabonabizományos Budapest, Grünwald Mór építész Budapest, dr. Bedő Mór ügyvéd Budapest, dr. Major Emil fogorvos Budapest, dr. Fabinyi Imre ügyvéd Budapest, Rényi Arturvállalkozó-mérnök Budapest, Neumann Gábor igazgató Budapest, Bauer Leó tőzsdebizományos Budapest, dr. Gellert Áron ügyvéd Budapest, Felsenfeld Rudolf bélyeggyáros Budapest, Herney Géza gyáros Budapest, László Sándor kereskedő Budapest, Győri Dezső tőzsdebizományos Budapest, Salamon József Tivadar igazgató Budapest, dr. Moskovits Mór ügyvéd Budapest, dr. Sándor Samu orvos Budapest, Leitesdorfer és Társa kereskedők Budapest, Fehér Fülöp kereskedő Budapest, Beck József hivatalnok Budapest, Prof. dr. Donáth Gyula Budapest, Tauber Ármín kereskedő Budapest, Endler Miksa igazgató Budapest, Herczeg Vilmos kereskedő Budapest, Hegedüs Mór kereskedő Budapest, dr. Béla Pál orvos Budapest, Steinitz Lajos tőzsdeügynök Budapest, dr. Jacobi Olivér ügyvéd Budapest, dr. Beck Oszkár ügyvéd Budapest, Székely Dezső műépítész Budapest, Meller I. Soma igazgató Budapest, Bischitz János kereskedő Budapest, Magyar Királyi Kereskedelmi Akadémia Budapest, Valkóczy Pál kereskedő Mór, Rosenblüh Jenő főrabbi Szászváros, Fried Rózsi Vizoroszi, Gyárfás Béla építési vállalkozó Szolnok, dr. Szabó Miklós orvos Szolnok, dr. Weisz Jakab fogorvos Sopron, Schiff Ödön kereskedő Sopron, Adèle Singer Sopron, Kerpel Ignác Sopron, Kohn Ignác Dévaványa, Günstler Jenő Szeghalom, Schwartz Vilmos Szeghalom, Grosz A. igazgató Szeghalom, Führer S. állomásfőnök Békés, Beck József fakereskedő Békés, Deutsch Salamon Királyhegyalja, Breuer Malvin Sopron, özv. Gruber Adolfné Békéscsaba, Reisz József bútorgyáros Békéscsaba, dr. Adler Ignác főrabbi Gyula, dr. Békés Dezső főorvos Gyula, dr. Silberfeld Jakab főrabbi Békéscsaba, Katz Sándor kereskedelmi utazó Nagyvárád, dr. Fuchs Zsigmond orvos Soroksár, Fuchs Ignác Arad, Engel Jenő Újarad, Weisz József borbizományos Pankota, Steuer Vilmos Arad, Citrom Jenő Borosjenő, Vértés Ignác Borosjenő, dr. Kollár Géza Borosjenő, Fischer Ármín Csermő, Holländer Sámuelné Csermő, Havas János Csermő, Friedmann Mór Csermő, Kassowitz Tivadar Borossebes, Weiszberger Lipótné hitközségi elnök neje

Honctó, Smilovits Márton fakereskedő Gyimes-Középlök, dr. Rosenthal Zoltán Honctó, Manheim Lajos Temesvár, Löwy Manó kereskedő Aszód, dr. Glück Adolf ügyvéd Aszód, Dénes Jenő kereskedő Aszód, Lengyel József kereskedő Aszód, Roth Lipót Versec, Markovits Manó Versec, Klein Ignác kereskedő Fehértemplom, Weisz Mór rabbihelyettes Fehértemplom, Deutsch Adolf Fehértemplom, Hamburger Jenő Oravicabánya, Weisz Gyula Oravicabánya, Langer Adolf Oravicabánya, Belgrader József Oravicabánya, Feldmann Ignác Oravicabánya, dr. Gencsi Soma ügyvéd hitk. elnök Miskolc, Weisz Anna Resicabánya, Hoffmann Jenő légszeszgyári igazgató Resicabánya, Glückmann Farkas kereskedő Resicabánya, Havas Marcel Resicabánya, Bogdán Ferenc vállalkozó Resicabánya, Weinberger József kántor Boksándbánya, Gisser Árpád Temesvár, Rechtné Bauer Zsófia igazgatónő Nagyvárád, dr. Rosinger Artur városi fővegyész Nagyvárád, Reiner József kereskedő Aszód, Diamant Márton kereskedő Aszód, dr. Menczer Aladár Versec.

Ezúttal is meg kell emlékeznünk azokról, akik nemes buzgóságukban taggyűjtés körül is fáradtak: Vas József Aszód, Vig Farkas Szerencs.

A HÖLGYISTENTISZTELET. Az öt szombatra tervezett hölgyistentiszteleti ciklus május hó 30-ikán befejeződött és a hölgyek, akik azon résztvettek, azzal az érzéssel hagyták el a templomot, hogy lelkük közelebb jutott őseik vallásához, szívük bensőségebb frígyet kötött Izrael hitével, amelynek fenséges eszméit, tanait, lényegét dr. Hevesi öt előadásából oly világosan ismertették meg. És az a tény, hogy a hölgyek a főváros legelőkelőbb köreiből esőben és melegben egyaránt pontosan eljártak az istentiszteletre, mutatja, hogy az OMIKE eme új intézménye egy lelki szükségletnek tett eleget és egyben új lelki szükségleteket hívott életbe. Az a szimpátia pedig, amellyel dr. Hevesi eszméjét a külföldi zsidó sajtó is méltatta, bizonyítja, hogy a hölgyistentisztelet gondolata a zsidóságban termékeny talajra talált és még sok morális eredményt várhatunk tőle. A hölgyistentisztelet áhítatos hangulatának emeléséhez nagyban hozzájárult *Lazarus* főkántor gyönyörű éneke, aki ezúttal is a templomi énekművészet első mesterének bizonyult.

AZ OMIKE KÖZGYŰLÉSE. A hazánkban fennálló zsidó egyesületek között nagyon ritkán előforduló valóban nagy érdeklődés mellett tartotta meg az OMIKE ezidei közgyűlését Herzog Mór báró elnöklete mellett. A pesti izr. hitközséget Adler Lajos elnök, a pesti Chevra Kadisát Adler Gyula alelnök képviselte. Az elnök megnyitó beszéde után dr. Weiler Ernő titkár terjesztette elő az évi jelentést, amelyet májusi számunkban közöltünk. A jelentésből megállapítható, hogy az egyesület teljes mértékben meg-

felel a kiszabott programjának. Különösen elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki az egyesület az egyetemi ifjúság érdekeinek atyai felkarolása által, amit a jövőben még fokozni fog a diákmenza megnagyobbítása, a diákok részére rendezendő vívó- és egyéb tanfolyamok. Dr. Patai József a zsidó nőegyletek országos szövetségéről tett jelentést. Amire a közgyűlés elhatározta, hogy az alakulást és a tisztikar választását első őszi teendői közé sorozza. Majd a beérkezett indítványokat tárgyalták. Dr. Schönfeld József indítványára egyhangúlag elhatározta a közgyűlés, hogy az ősszel hébernyelvű tanfolyamot nyit meg az egyesület. Szabolcsi Miksa indítványára a pozsonyi tűzkárosultaknak szavaztak meg segélyt, melynek mérvét az igazgatóság fogja megszabni. Báro Dirsztay Béla ajánlja, hogy indítsa az egyesület gyűjtést a Mult és Jövőben. Dr. Kahan Nison indítványára a Becalél-egyesületnek évi 50 koronával való támogatását határozták el. Kondor Ignác a zsidó-nőképző intézetet sürgeti és ifjúsági iratok kiadását ajánlja. Miklósi Ferdinánd Leó egy új zsidó egyetemi ifjúsági egyesület alapítását indítványozza. Dr. Schönfeld, Szabolcsi Miksa és dr. Kahan felszólalása után a közgyűlés az indítványt 4 szavazat ellenében elveti, miután a fennálló ifjúsági egyesületek feladatuknak egészen megfelelnek. Ezután dr. Hevesi Simon a jövő programját fejtette ki és lelkes szavakkal hívja fel a közgyűlést az egyesület további propagálására. Dr. Deutsch Ernő megleghangú beszédben méltatja az elnökség munkásságát, kiemeli az OMIKE sokoldalú kulturális és jótékony tevékenységét, büszke reá, hogy a Mult és Jövő minden egyes számát valósággal irodalmi és művészi eseményként fogadja a közvélemény, majd ajánlatára a közgyűlés köszönetet szavaz a vezetőségnek áldásos munkájáért.

BECALÉL-MATINÉ. A Mult és Jövő Becalél-kiállítása alkalmából szerkesztőségünk Becalél-matinét rendezett a Könyves Kálmán szalonjában, amelyet a nyári hőség dacára zsúfolásig töltött meg az előkelő közönség. Dr. Patai József szerkesztőnk tartotta a megnyitóbeszédet:

„Még csak nem rég — úgymond — divatját járta az egész világon, hogy tudósok és tudatlanok azon vitatkoztak, vajjon van-e a zsidókban művészi képesség? Azóta reámutattak a Bibliában említett művészi emlékekre, az ásatások felszínre hozták a zsidó ókornak számos művészi monumentumát, az újabb kutatások megismertették velünk

a középkori gettó sajátos bájú zsidó művészetét, az újabb időkben pedig a nagy zsidó művészek egész sora tesz tanuságot a zsidó faj művészi képességéről.“

„De engem ez az egész vita, hogy van-e a zsidókban művészi képesség, mindig arra a mosolygásra készítő furcsa középkori disputációra emlékeztetett, hogy vajjon van-e a nőnek lelke? A művészet az emberiség lelke. És az a kérdés, van-e a zsidókban művészi képesség, lényegében azonos azzal a kérdéssel, hogy van-e a zsidóknak lelkük?

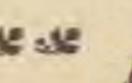
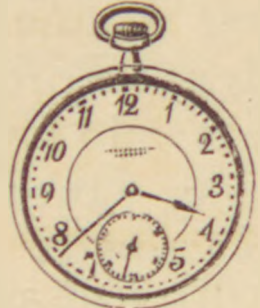
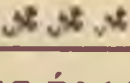
„Hát a hottentottáknak és pápuáknak van művészetük, amint a különböző néprajzi múzeumokban látjuk, és a Biblia örök népének ne volna?

„Amikor tehát a Mult és Jövő a zsidó művészettel foglalkozik, a zsidóság lelkét tárja fel. És ezt a célt szolgálják a Mult és Jövő kiállításai is.

„Amikor itt köröskörül reánk néznek jeruzsálemi testvéreink munkáiból az ősi szent betűk és tradicionális zsidó motívumok és elgondoljuk, hogy ezek a testvérek néhány esztendő alatt értek fel erre a művészi magaslatra, úgy érezzük, hogy a zsidó fajnak egy ősi képessége elevenedett fel, a sivatag zsidó művészenek, Becalélnek a lelke jár közöttük és áthat bennünket a tudat, hogy a zsidóságnak igenis van művészete, mert van lelke.“

Dr. Patai megnyitója után Strausz Adolf, a Keleti Akadémia tanára tartott szellemes, de szakavatott konferánst a keleti művészetről, annak hullámzásairól és a nyugaton való hódításairól. Nagy érdeklődéssel hallgatta a közönség, amint Strausz professzor többek között elbeszélte, hogy egyszer Ferdinánd bolgár király, aki intim barátságával tiszteli meg, mutatott neki a dolgozószobájában egy selyemszőnyeggel lefüggönyözött vitrint, amelyben egy gyönyörű klé-kóddal felszerelt tóra volt, a fejedelem íróasztalán pedig egy ezüst jád (tórmutató) hevert: „Ezzel — mondotta a bolgár király — szoktam a törvényeket figyelmesen átbetűzni, mielőtt aláírom. Gyönyörű szentföldi munka, egy palesztinai barátomtól kaptam a tórával együtt.“

Végül dr. Kahan Nison ismertette nagy lendülettel a Becalél jeruzsálemi iparművészeti iskola történetét és buzdította a közönséget a Becalél támogatására. „Hiszen a Becalél olyan jótékony intézmény, amely nem koldusokat, hanem ellenkezőleg, a jeruzsálemi koldusokból egészséges, önérzetes munkásokat, iparművészeket nevel.“ Beszédének hatása alatt a jelenlevők közül a következők jelentették be a Becalél-egyesületbe való belépésüket:

ALAPÍTÁSI ÉV 1862 • CHRONOGRÁF • • REPETITION ÉS • ZSEBÉBRESZTŐK		CUENDEZ CONSTANZ Svájc, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és díszórágárainak lerakata. BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5		KARCSATÓRÁK, GYÜRÜ- ÓRÁK JAVÍTÁSOK INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK- TÁRON ÉS RENDELÉSRE KÜLÖNLEGESSÉGEK
---	---	--	---	---

Dr. Neumann Árminné, udv. tan., báró Dirsztay Béla, Kunos Ignác, a keleti Akadémia igazgatója, Gerő Fülöp, Hermann Emil gyáros, Löwy Vilmos (Nagyvárad), Lustig Ede nagykereskedő, özv. Neuberger Ignácné, Friedmann Kálmán, özv. Heller Mórné, Goldschmidt Bernát székesf. bizotts. tag (10 korona), Ötvös Károly szerkesztő, Lindenbaum Sára, Kramer Rezső gyáros, Deutsch Arturné, Fábíán Ármín, Bácskai Izidor bérlő, dr. Patai Józsefné, Vajda Alfréd Rákospalota, dr. Neumann Sándorné, Deutsch Gizella (Királyhegyalja), dr. Dömény Lajos ügyvéd, dr. Jordán Viktor orvos, Schön József orvos, Lindenbaum Dávid mérnök, Schlesinger Adolf kereskedő, Sándor Mór (Szécsény), Krausz Jakab tanár, Fränkel Adolf, Rotkel Arnold, Kohn Dávid nagykereskedő, Hübsch Alfréd, Ágai Sándor kereskedő, Redlinger Szidi, Kohn Ignác, Reich Sámuel hittanár, dr. Kohn László orvos, dr. Sípos Jenő, Pessl Gizella, Kohn Sámuel. A tagsági díj évi 5 korona.

Itt említjük meg, hogy a Mult és Jövő Becalél-kiállításának bezárásakor ezer korona értékű műtárgyak kerültek tombola útján kisorsolásra. A hölgyek, akik az árusítás körül nagy buzgósággal működtek, a tombolajegyek eladását hasonló lelkesedéssel szorgalmazták. Özv. Lindenbaumné szül. óbudaí Freudiger Sára érte el a rekordot, egymaga körülbelül 400 tombolajegyet adott el, a „Debora” tagjai 200-at. Özv. Neuberger Ignácné 100-at.

A kiállítás körül buzgólkodók közül meg kell még említenünk dr. Barsi Jenőné, aki különben maga is nagyobb vásárlást eszközölt a Becalél műtárgyaiból, továbbá Ágai Sándorné és alfabetikus sorrendben a következőket:

Abrahám Rózsí és Karola, Bánóczy Józsefné, Boda Pálné, Elkán Gyuláné, Erdélyi Tíla, Farkas Gézané, Feldmann Mózesné, özv. Friedmann Vilmosné, Gedeon Ildiko és Pistike, Hartmann Róza, Herzog Alice és Boris, özv. Heller Mórné, Herskovits Edith és Sarolta, dr. Hevesi Simonné Hartman Gizella és Adél, Hoffmann Jolán és Sári, Heller Béláné, Izsák Flóra, dr. Jakobi Béláné, Jakobovits Irén, Olga és Janka, dr. Kiss Arnoldné, dr. Kohn Frída, Kohn Frída, Kelen Ilona, Klein

Karola és Malvín, Kramer Marcelné, Löwy Ella, Molnár Jolán, dr. Neumann Sándorné, Pessl Gizella és Rózsí, Prager Ferencné, Rechnitzer Izabella, Redlinger Szidi és Vilma, Rothauser Lajosné, Sármai Margit, Sonnenschein Sarolta, Szikla Böske, Szántó Eszter és Henriette, Wachsmann Lajosné, dr. Venetiáner Lajosné, Wertheimer Gizella és Zseni.

RIBÁRI MÓR. Az a szeretet, a mellyel Ribári Mór minden kulturális, szociális és humanitárius eszmét felkarol, a napokban visszasugározta meleg fényét azon az ünnepségen, amelyet a Fonciére biztosító-társaság igazgatójának rendezett, abból az alkalomból, hogy szolgálatának negyvenedik évét betöltötte. A déli növényekkel ékesített tanácsteremben először a tisztviselőkar köszöntötte a jubilánst. Az aligazgatók és prokuristák nevében Mandl dr. igazgatóhelyettes és Reinitz Ernő prokurista, a fiókok tisztviselőkara részéről Szalay Lipót (magyar) és Mayer Frigyes (osztrák) tisztviselők köszöntöttek. A tisztviselőkar tisztelete jeléül Körmendi Jenővel elkészítette az ünnepelt plakettjét és Ribári-alapot létesített, mely üdülésre szorulókat támogat. Ezenfelül művészi kivitelű feliratot nyújtottak át neki, melyet Oppel Magda tervezett. A tisztviselők üdvözlése után az osztrák és magyar koalizált társaságok küldöttségét vezette Noske Konstantin Ribári elé, akinek értékes ajándékot nyújtottak át. A jubileum alkalmából tartott igazgató-tanácsi ülésen Kilényi Hugó nyug. mín. tanácsos, Széchenyi Bertalan gróf, a főrendiház alelnöke, Feleki Béla dr. és Sarbo Leó igazgató méltatták az ünnepeltnek nagy érdemeit, melyeket az intézet felvirágoztatása körül szerzett. A koalizált biztosító-társaságok tűz- és jégbiztosító-csoportjának budapesti képviselői szintén ünnepi közgyűlésen méltatták Ribári érdemeit, melyekről Fischl Géza és Herrmann Géza szóltak. A jubiláns, akihez rengetek sok üdvözlés érkezett vidékről és a külföldről is, hálásan köszönte meg a sok figyelmességet.

EGY ÉRDEKES MONDA CION ALAPÍTÁSÁRÓL. Dr. Pap Lajos brassói főrabbitól kaptuk a következő érdekes tartalmú levelet:

PIECHNIK

Legelőkelőbb szalon fejmosás, ond., fésülés és manikűr részére. Elsőrangú a hajmunkák (postischek) előállításában. Hajmunkáink kizárólagosan természetes színű hullámhajból készülnek. Specialista a hajfestés terén; csakis kipróbált, ártalmatlan szerek használnak. A szépségápolást, arc- és fejmassagét elsőrendű erők végzik. A szépségápoláshoz szükséges összes kozmetikai cikkeknek nagy raktára. • Telefon 31. szám. Legújabb Képes árjegyzék gratis & franco! Polgári árak! Pontos és lelkiismeretes kiszolgálás!

Budapest, IV., Váci-utca 8., félemelet

Mélyen tisztelt Szerkesztő úr!

Méltóztassék az alábbi mondát b. lapjában közzétenni, mert megérdemli, hogy napvilágra kerüljön és a Mult és Jövő révén közismeretessé váljék.

Ha az iskolákban tanulják s minden művelt ember tudja Róma alapításának mondáját és Prága hol és hogyan épült, tudják Cion alapításának és a Bészhamidrás építésének a mondáját is.

A különbség óriási és a zsidó önérték emelésére szolgál. Ott a testvérek között az irigység, a gyűlölet, és a város falai emberi vérrrel bekenve; Prágánál család és emberi ámitás a falak oszlopai: itt testvéri szeretet, nemes szív, zsidó jótékonyosság titkon való gyakorlása képezik a város falazatának alapját.

A Cion alapításáról szóló monda, amelyet valamikor hallottam, vagy valahol olvastam, a következő:

Az a földterület, a melyen Jeruzsálem épült, valamikor szántóföld volt és két testvér közös birtoka. A testvérek egyike nős volt és sok gyermek atyja, másika magányos, kinek senkje sem volt. Együtt munkálták meg a földet és aratás után felosztották maguk között a termését két egyenlő részre, s egymástól elkülönítve betakarításig a mezőn hagyták.

Egy éjjel mondja magában az egyik, a nőtlen testvér: Isten bő termést adott nekünk az idén, hála legyen neki érte, de én, kinek sem feleségem, sem gyermekem nincsen, kevesebbel is beérném.

A nélkülözhetőt szívesen átengedném a testvéremnek, kinek olyan nagy a családja, nehéz háza-

van, ha oly módon tudnám ezt megtenni, hogy meg ne sértsem. Aha, tudom már. Kiment a mezőre, s miután a maga kéréiből egy jó csomót a testvéreihez átdobott, hazament és a jó cselekedetének tudatában mélyen elaludt.

De álmatlanul izgott-mozgott a házas testvér a fekvőhelyén és mondta a feleségének: Egy gondolat bánt engem és elűzi az álmot a szememről. Vénülünk. Napról napra öregebbek és gyöngébbek leszünk, de ha erőnk egészen is elhagy bennünket, itt vannak a gyermekeink, Isten tartsa meg őket, akik majd gondoskodnak rólunk. De mit csinál majd a testvérem, ha az aggság kereset- és munkaképtelenné tette? Neki nincsenek gyermekei, hogy majd gondját viseljék, alamizsnából meg nem élhet s tudom, hogy még tőlünk sem fogadna el ajándékot. Nagyobb részt kellene neki juttatnunk a közös jövedelmünkből, hogy a felesleget eltehesse a szükség napjaira. Ha megengeded, édes fiam, kimegyek a mezőre, hogy kéréink egy részét titokban az övéihez áttegyem. Felesége szíves hozzájárulása mellett kiment a mezőre és nemes szándékát végre is hajtotta.

De mennyire meglepődtek a testvérek másnap reggel a mezőn, midőn titokban mindegyikük megállapíthatta, hogy az éjszakai műveletük a mezőn semmiféle eredménnyel nem járt!

Éjjel megismételték a műveletet, de másnap látták, hogy ugyanazzal az eredménnyel. Megismételték tízszer is, de a kérék mennyisége változatlanul

HÖLGYEIM!

Tekintsék meg

SINGER és KOSCH

női ruha-, modell-árúházának, Budapest, VI., Nagymező-u. 16. (Andrássy-út sarok)

most megérkezett

francia ruha-,

angol Kosztüm- és

bluzkülönlegességeit

Dús választék! Olcsó szabott árak!
Eredeti modellek leszállított árban!

ugyanaz maradt mind a két részen. Elhatározta ezért mindegyikük, hogy az éjszakát a mezőn tölti az érthetetlen dolog megértéséig. S történt, hogy munkaközben egymásra akadtak és — a tünemény okát megtudták. Mikor ezt a tanya lakói meghallották nagyon megörültek és azt mondták, hogy ez a hely, ahol a testvéri szeretet ily megkapó módon megnyilvánult, a legalkalmasabb Jeruzsálem építésére. Felépítették rajta a várost és azon a helyen, ahol a kévek heverték, a szentélyt, az oltárt.

Nagy hálára kötelezne engem az, aki e monda forrását tudatná velem. Hogy ez a „góren Arnón“-nal (s II. 24, 16. 21. és ch. I. 21, 15. 18. 22.) összefüggésben van, az kétségtelen, de az eredeti forrásra még eddig nem akadtam rá.

Szerkesztő úrnak tisztelő híve
Brassó, 1913 május

Dr. Pap Lajos rabbi.

VÁGÚJHELYI HOFFMANN SÁMUEL udv. tan. elhunytával a magyar kereskedelmi világ és közgazdasági élet egyik legkiválóbb képviselőjét vesztette el, akinek majdnem fél évszázados működése a magyar külkereskedelem szempontjából nagy jelentőséggel bír. Fivérével, Hoffmann Vilmossal együtt alapították a céget, amely a magyar gazdasági életnek egyik legjelentékenyebb faktora lett. De zseniális üzleti sikerei nem merítették ki Hoffmann Sámuel ambícióit, résztvett minden kulturális és humánus munkában, amelyet anyagilag is nagy áldozatkészséggel támogatott.

A **VÁGÚJHELYI ZSIDÓ REÁLISKOLA** nagy kulturális jelentőségéről nem kell hosszasan megemlékezni, mert már tavaly bővebben foglalkoztunk vele és illusztrációkban is bemutattuk ezt az egyetlen zsidó középiskolát, amelynek egyetlen vágya, hogy felsőbb osztályokkal is kiegészítsék. Ez az óhajtas most az iskola 50 éves fennállásának nagyszabású megünneplésén, amelyen felekezeti különbség nélkül résztvettek a társadalom előkelőségei, jobban mint valaha érvényre jutott. Hogy mennyire jogosult ez a kívánság és mennyire méltó célért küzd a vágújhelyi reál-

iskola, azt maga Mészáros Gyula igazgató fejtette ki annakidején a Mult és Jövőben és reméljük, hogy a jubileumi ünnep kigyulladt tüze nem lesz szalmaláng csupán, hanem fel fogja melegíteni az illetékes körök érdeklődését és közelebb fogja vinni az iskolát a nagy cél felé, amelynek elérését nemcsak mint felekezeti intézmény, hanem mint az ország egyik legjobb reáliskolája is méltán megérdemli.

SZATMÁRI ELEK SÍREMLÉKÉRE a következő adományok érkeztek. *Jávor* Bella gyűjtőivén: Guttman Henrik Nagyszöllös 2 kor., Wilkovits Adolfné Királyháza 10 kor., Wilkovits Sándor Budapest 2 kor., Kaczér Illés hírlapíró Budapest 5 kor., Wilkovits Miklós Budapest 2 kor., Grünwald Szerén Máramarossziget 2 kor., Eles Samu áll. főnök 2 kor., Berger Paula 2 kor., Wohl Dezső gyógyszerész 2 kor., Szatmári Herman hivatalnok 2 kor. — *Kramer* M. a pesti izr. hitközség titkára gyűjtőivén: Kramer M. 10 kor., dr. Patai József 5 kor., Galambos Jenő 5 kor., Grünwald Sámuel 5 kor., Blücher József 10 kor., Strasser József 5 kor., Tauber Salamon 3 kor., Bokor Izsó 3 kor., Tauber Sándor 3 kor., Goldberger Salamon 5 kor., dr. Gábor Andor 3 kor., dr. Káhn Niszon 5 kor., dr. Schönfeld József 1 kor., Bisseliches Mór 2 kor., dr. Fürst Aladár 3 kor., dr. Heinrich Béla 3 kor., dr. Lassányi Aladár 3 kor.

Dr. MISZNÉ

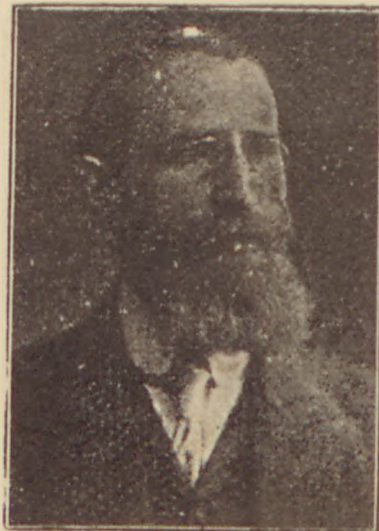
fűzőterme

Budapest, IV., Váci-
utca 7. sz. I. emelet

Telefon 142—45. szám

Ajánlja kizárólag mérték
után készülő szabadalma-
zott halcsont nélküli fűzőit.

Ismertető árjegyzék
!! díjtalanul. !!

FOGAK

Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint.

Grossmann Simon

szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi akadémia kiállításán arany érdemkereszttel kiüntetve. — Fogad egész napon át.

Rendelő szakorvos Dr. Káli H. P

Speciális arany- és porcellántömések, foghúzás érzéstelenítve.

Budapest, VI., Erzsébet-Körút 50., I.

Mérsékelt árak.

Telefon 86-50

Részletfizetésre is.

Figyelem az arcképemre, nevemre és az 50. házszámra.

Orth. kóser cukrász- és péksütemények az orth. hitközség felügyelete mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

villanyerőre berendezett sütődéjében és cukrászdájában

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22
kaphatók. Telefon 105—79.

Mindennemű rendeléseket pontosan eszközlünk helyben és vidékre. :: Diabétikusok és egyéb betegek részére gyógykenyerek. Cukrászati különlegességek. Postai megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Új KÖNYVEK

ZSIDÓSÁG A KERESZTÉNYSÉGBEN.

magyar származású és képesítésű dr. Ziegler karlsbadi rabbinak vállalatában: „Volksschriften über die jüdische Religion“ jelent meg kitűnő munkatársunknak dr. *Venetianer* Lajos újpesti rabbinak legújabb műve: „Jüdisches im Christentum“.

A zsidó tan és irodalom eszmevilágának egyik legalaposabb ismerője most a kereszténység szent irataiban és rítusában keresi és találja meg a zsidó eredetet, a zsidó jelleget. Biztos kézzel tárja elé a kereszténység fejlődésének képét, hogy a zsidóság világából csak idővel távolodik el és lesz a Jézus által hirdetett vallásból a Jézusban való hit. A zsidó biblia tekintély marad ugyan ezután is, de nem kötelező erejű törvénykönyv. A kereszténység 3. és 4-ik századától kezdve nyilvánvalóvá is lesz az a törekvés, mely a zsidóságot megkülönböztette a kereszténységtől, de származását nem volt szabad megtagadnia. A zsidó biblia kihatott mindenhova, a hova a kereszténység eljutott, prófétái által lett a zsidóság a népek prófétája.

A fejlődött kultúra eszméi közül is alig találunk egyet, melyet nem a zsidó biblia keltett volna életre. Világnézetet, életfelfogást, erkölcsi érzéket és társadalmi érzést ez a könyv adott. Forró szeretettel a maga tanai iránt mutatja ki a szerző,

hogy a kereszténynek mondott eszmék és érzelmek a zsidóság talajából sarjadtak. Az emberi lélek benső érintkezését Istennel a zsoltáros hitének bensőségéből, a hívő lélek szerető melegségét a próféták érző emberszeretetéből, a hitet bibliájának kincstárából merítették. Az sem áll, mondja a szerző, hogy az isteneszmébe a kereszténység vitte bele az egyetemlegességet. A kiválasztott népnek világnézete az emberiség hite a világ egyetlen urában, a mindnyájunk atyjában. A zsidóság vallása nem egyedül üdvözítő hit, a mennynek országa — a zsidó vallás szerint — nyitva áll minden hívő lélek előtt.

Joggal teszi szerző magáévá Hoenicke szavait. A zsidó mag, melyből a kereszténység fakadt, elegendő éltető erő volt a jövő fejlődésére, diadalútjára is, mert csak a zsidó jelben győzött. És a zsidóság szerető istene, nem „bosszuálló ura“ támogatta a kereszténységet a maga igazi missziójában, a pogányság megtérítésében.

Azok az elvek, melyeket a kereszténység a zsidóságból való megkülönböztetésekként, különösen hangsúlyozott és kiélezett, zsidó elvek voltak, de gyakorlatukban valóban zsidótlanná lettek, mert a kereszténység kénytelen asszimilációja idegen kultúra, idegen népek elveivel szaturálta őket. A megváltás és feltámadás alapvető gondolatai a mi agyunkból sarjadtak, a mi lelkünkben fakadtak.

De a kereszténység liturgiája és gyakorlati rítusa még fejlődött állapotában is kétségtelenül magán viseli a zsidó rítusból és liturgiából való eredetét.

Tehát nemcsak a biblia eszméi, de a zsidóság egykorú élete, a zsinagógái gyakorlat is kútforrása a keresztény kultusznak.

Ünnepeik, ha idővel más időszámítás folytán más időkre estek is, zsidó eredetűek és felfogásúak. A húsvét, karácsony, pünkösd, a zsidóság három búcsújáró ünnepe. A roshasonó a szukkosz-ünnep övében az újév a karácsony hetében. Az előttejáró gyászhetek majd vigasztaló szombatok épp úgy átjutottak, mint a szukkosz vízi ünnepe, és az utána következő hetek hétközi böjtje.

A húsvéti szent leckék a zsidóság kivonulásáról szólnak, a peszach-áldozatról, a zsidó ünnep szent leckéi jutottak át változtatás nélkül. A peszacht

EZRA fiúnevelő intézet

SZABADKA, IV., ZOMBORI-ÚT 28. SZÁM

Gondos, családias, egyéni, modern zsidó nevelés a rituálék szigorú betartásával. Héber nyelvtanítás Berlitz-módszere szerint. Biblia és talmud kurzusok. Német, francia, angol, olasz nyelvből és zenéből intenzív tanítás.

Az intézetről dr. Singer Bernát szabadkai főrabbi ad felvilágosítást. Prospektussal Fürst Béla intézeti igazgató szívesen szolgál.

ELSŐRANGÚ CIPŐK

EPSTEIN, Budapest, VI., Andrássy-út 40.
Telefon. Kobrak cipők dús választékban.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMANICZKY-UTCA 11. :: TELEFON 153—94.

Ajánl elsőrendű kivitelben, kizárólag mérték után készülő, legújabb tavaszi öltönyöket és double felöltőket jutányos árak mellett. Nagy választék a most érkezett legfinomabb angol és skót szövet-különlegességekből ::

megelőző jelentős szombatokat és heti leckéit véli szerző látni a húsvétet előkészítő böjti hetekben és vasárnapjaiban felolvasott leckékben. Az ünnepi pászka az ünnepi ostya lett, a sanyarúság kenyere Jézus testévé: A moraur azonban csonkítatlanul maradt meg nekünk.

A szombatnak jelentőségét a vasárnap vette át, de csak a III. század végén, addig a keresztyénség is a szombatot ünnepelte és mint szerző kimutatja az egyházatyák szavaival, csakis azért tették át, hogy a zsidókkal együtt ne ünnepeljenek, de a keresztyén nép még az V. században is szombaton pihent.

A munka utolsó részében azt mutatja ki a szerző, hogy a keresztyén nép nemcsak elveinek fenségét kapta tőlünk, de imáinak melegségét is. A mi zsinagógánk imarendje szerint szól a keresztyén ima is. Zsidó a mise rítusa is, a kohaniták istentisztele tének utánzata, attól a pillanattól, hogy a szentélybe lépett, távozásaig. Az oltárok énekszava, a misék dallama eredetileg zsidó lélekből fakadt. A breviárium úgy osztja be a zsoltárokat, mint a zsinagóga, minden napra egy-egy részét szánva egy hét alatt befejezi. A szombaton énekelt zsoltárokat, az egyház ma vasárnap dalolja. Tőlünk származott át az asztali ima, meg az estéli imádság.

A zsidó istentiszteletből való a füstölögtető szer, a gyertya, az örök mécs, a ciborium, a vízmedence, a templom alaprajza, beosztása.

Zsidó eredetűek a keresztyénség szentségei is. A keresztelezés a zsidó fürdő átszármazott formája, mely megtisztítja a testet és a lelket. A poenitentia = a zsidó bűnbánat, a konfirmáció = a zsidó barmicva. A papi rendnek ősi képe a kohenok rendje, övék az eltartásuk, az életük és ruházatuk módja.

Mindenre rátalál a szerző figyelő szeme és munkája immár elsőrangú forrásmunkája lesz az összehasonlító vallástudománynak. De nagy érdeklődéssel fogja olvasni a laikus is és mindenki, aki a vallások fejlődésének problémája iránt érzékel bír.

Dr. Singer Leó.

RACHEL. Egy imakönyvnek legmegfelelőbb értékmérője a népszerűsége. Mert minél többen találják meg benne lelkük áhítatának visszhangját, annál több a bizonyíték arra, hogy az írónak szívéből lelkéből fakadtak és ezért szívhez-lelekhez szólóak. Weisz Gábornak a pécsi izr. hitközség titkáranak, „Ráchel“ című kitűnő imakönyve immár tízedik kiadásban kerül a vallásos áhítatot kereső magyar zsidó nők kezébe és gyors elterjedése minden esetre öröndetesen biztató jel a könyv jövőjére nézve. A „Ráchel“ héber és magyar imákat közöl, a héber imák fordítását tösgyökeres magyarság és pompás imastílus jellemzi, az eredeti magyar imák pedig bensőségesek, tartalmasak és minden felesleges szóvirágból mentesek. A héber imák között találjuk a teljes hétköznapi és szombati liturgiát, míg a magyar rész minden alkalomra nyújt megfelelő tartalmú imát, úgy hogy a nők egész esztendőn keresztül használhatják. A „Ráchel“ használhatóságát emeli kitűnően megválasztott formája, amelyhez a csinos és minden tekintetben izléses kiállítás járul. Utóbbi a kiadónak Schwartz Ignácz budapesti könyvkereskedőnek az érdeme. A „Ráchel“ kapható minden könyvkereskedésben, valamint a kiadónál (Budapest, Király-utca 8.) Ara 2 korona.

Szőnyegjavítást elfogadjunk!

PERZSA SZŐNYEGET

legolcsóbban szerezhet be
MAROKKAI-UTCA 4. (VÁCI-KÖRÚT SAROK).
Pontos cím! Pontos cím!

Perzsa szőnyegeket
rendkívül jutányosan vásárolhat
Összekötőt 26—35 45, 50 K-tól feljebb. Átvetőt
125—150 180 K-tól feljebb. Szalon- és ebédlő-
szőnyegeket különféle nagyságban és árban. ☐☐

(Tessék a pontos címre ügyelni.)

PFEIFER LIPÓT ÉS FIA

MAROKKAI-UTCA 4. VÁCI-KÖRÚT MELLETT

Művészies szőnyegjavítás!

Lakodalmak, paszíták barmicvek, stb. ünnepélyek alkalmára

ÉLŐ FRISS HALAKAT,

a Balaton-, Tisza- vagy a Dunából szállítanak

IFJ. SINGHOFFER ÁGOSTON ÉS TÁRSAI

HALÁSZMESTEREK,

BUDAPEST, KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK.

Vidéki megrendelések vasuton vagy posta útján gyorsan és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Vendéglősök és viszontelárusítók kedvezményben részesülnek. ✕

Sürgőnycím: Singhoffertársai, Budapest. Telefonszám: 59—98.

AMERICAN SHOE COMPANY LIMITED

AMERIKAI CIPŐ RÉSZVÉNYTÁRS.

Elsőrendű valódi amerikai cipőkülönlegességek kizárólagos elárúsítása

✕✕✕ KÉRJE KÉPES ÁRJEGYZÉKÜNKET ✕✕✕

BUDAPEST, IV, Kígyó-tér 1
(Királyi bérpalota); V, Dorottya-utca 6; VII, Erzsébet-körút 42; DEBRECEN, Piac-utca 44; ZAGREB, Ilica 22

Asszony a karosszéken.

Az öreg főhadnagy.

Vezeklés.

MOLNÁR JENŐ: VERSESKÖNYV.

Molnár Jenő nem az a poéta, aki raffináltan raffinálja ösztövé mondani-valóját s aki formabüvészettel önmagát is ámulatba ejtse. Férfiasan egyszerű líra az ő lírája: kemény és meleg sorokban göngyöli élénk őszinte és mesterkéletlen egyéniségét. Verseiben sok van az öntudatos agyvelő produktumából, de a legkülsőbb meglátásain is megérezzük, hogy éles sugarú szemén érzékeny lencsájú pápaszemet visel, hogy a dolgokat a szíven keresztül nézi. Van néhány töprengő poémája, melyeknél önkéntelenül a „To be or not to be” jut eszünkbe, anélkül persze, hogy meghökkentő hamleti mélységek tátogatnák reánk a sötétjüket. Molnár egy-egy könnyű szóval, egy-egy naív csillogású hasonlattal vagy eleven sorral az

emberi töprengést is könnyeddé, kevésbé problematikusá teszi. A *Miért?* című vers dübörgő mondatai például eleve megszelídülnek az első sor könnyedsége alatt: „Gyermekekorom sok-sok csacsi miéértje . . .” Egy-egy szót olykor a gyökeréig megért s ilyenkor súlyosak a szavai. A sohá ra azt mondja egy helyütt: „Ti lélek-veszejtők, vérrel behintett messzi, nagy határok, ti néma Cézárok! . . .” Vannak halk, ódon-meleg sorai: „Éjfél óra: csendes szép rokon”; fájo és megsajgató bánatai, lázadó lemondásai, önvádjai, melyekkel a muszáj-kufár sanyargatja magát és száz meg száz más érzése, amiket nem lehet ridég sorokkal megérzékeltetni. Aki végigolvassa Molnárkötetét, annak a szívében úgyis rezonálni fognak a versek lüktetésébe ágyazott emóciók, agy- és szívrezdülések. A könyvet, amely Singer és Wolfner kiadásában jelent meg, legkiválóbb grafikusaink illusztrálták finom és megértő rajzokkal. *k. i.*

Ezek a régi plátánok.

Bölcsönél.

Fönt a parton.

A gyermekért.

Pesti legenda.

Halálcsárdás.

A suba.

(Molnár Jenő Verseskönyvének illusztrációiból.)

ÁLOM ÉS VALÓSÁG. KISS ARNOLD KÖNYVE.

Egy darab zsidó kortörténelem egy finom érzékeny lelken átszűrődve: ez Kiss Arnold könyve. Sok benne az ismerős hang, a kis városok zsidó életének egy-egy mozzanata majdnem valamennyiünk előtt ismerős, a hitközségi férfiak kissé öntelt, kissé naív alakjai ismerősek, épp úgy mint a próbaszónoklatok szombatjának hangulata. És mégis így együtt egy emberi élet élő keretébe összesűrűsítve, érdekes új és egészen speciális képét adnak, amelynek reális és erőteljes színei közé halvány színű finom virágokként fonódnak az álomszerű hangulatok, a forró ifjú vágyak, a mélyen érzett csalódások és örömök, szóval a külső élet képe mellé egy finom és szubtilis belső élet festése. Igaza van Büchler Sándornak, a keszthelyi papnak, mikor azt mondja a könyvről: „hogy az író elbeszélésébe a legközelebbi multat és napjainkat foglalja... és szószólója a zsidóság igazának, felekezetünk szenvedéseinek. Izrael világtörténeti hivatásának, a magyar föld és nemzet szeretetének, erénynek, felvilágosodottságnak...”

Szép és jellemző szavakkal emlékezik meg Hajdu Miklós dr. is a könyvről azokban az előljáró sorokban, amelyek egyszersmind a könyv legpompásabb kritikáját adják: „Ha Kiss Arnold csak költő, csak szónok, csak író, — úgy elolvassván írását, beraktározom gyönyörűségemet szép emlékeim sorába és dehogy állítom meg az olvasót itt, az első lapokon. De ő pap is. Zsidó pap. Nem kell hozzá esapongó fantázia, hogy megjósoljam, akadhat hang, amely meglepődve, fontoskodva szól majd: — és mindezek csakugyan papí embernek élményei!..

„Hát bizony ez nem memoár. És, ahogy a találó címe elárulja, egyben meg is állapítja: álom és valóság. Benne él, mozog és viszi az akciót természetesen a költő maga is. De ne feledjük, hogy a költőt fantáziája élteti... és az oknyomozó történetírás szerszámának nem illő a poézis közelébe férközni. A bölcs Thackeray szavát halom: „A világ olyan, mint a tükör, minden emberre a saját arckifejezésével tekint vissza...” Ilyen tükörbe nézett Kiss Arnold. Meglátta benne magát is. De most odaadja nekünk a tükröt. Csodaszép jószág ez. Nincs istenibb ajándék a mesénél.”

Kiss Arnold könyvét igen izléses kontösben Singer és Wolfner adta ki. Ára 6 korona.

AZ EMELETÜNKÖN: SZÁSZ MENYHÉRT VERSEI. 80 l. A könyv tábláján a következő kép látható: Nyitott ablak mellett muskátli piroslik, az ablak előtt tűzfal magasodik, egy résen belátni a lakóházak közé, fönt a bérkaszánya fölött sürgönydrótok húzódnak, messze gyárkémény füstölög.

Mikor átolvasva a verseket, az ember becsukja a könyvet: a kép már érthető. Elvont megállapításokat teszek magamban Szász Menyhértről és egyszerre észreveszem: ez a kép ugyanazokat a megállapításokat *ábrázolja*. Muskátli a bérkaszánya ablakában.

*

A könyv előszavában előfordul ez a kifejezés: „bájos nyárspolgárok”. Valószínűleg Szász Menyhért írta le először ezt a frázist. Ki hallott már ilyet? Eddig az irodalom gyűlölködő undorral mutatta be a kicsinyes és fantáziátlan polgár-embert, az érdektelen gondok közt robotoló, kövér kereskedőt. A Szász verseiben számtalanszor jelennek meg s mindannyiszor az idill derűjét hoz-

Orthodox vendéglő.

Tauber Adolf

BUDAPEST, VI., Rombach-utca 16.

Elsőrangú helyiség, kitűnő konyha,
polgári árak, dîner à la carte.
Referenciákkal szolgál :: :: :: ::

Reich Koppel

Kir. tanácsos, az orth. hitközség főrabbija.

**Tokaji Bortermelők
Társasága Rt. Tokaj**

Elnök:

Windisch-Graetz Lajos herceg.

Gyógyaszu, szamorodni és asztali borai felülmúlhatatlanok. • Kaphatók mindenütt. • Árjegyzéket kívánatra ingyen küld. • Központi iroda:

Budapest, VI., Teréz-körút 25. sz.

zák magukkal. Szemmelláthatóan szereti őket. — A kispolgári osztály első magyar költője ő. Nincs a verseiben főúri kardcsörtetés, nincs nemesi sovinizmus, nincs tudós elmélkedés, nincs fantasztika lángolás; a költészete a kispolgári világ képleteiből van felépítve valami józan, aprólékos realizmussal, amely mindent észrevesz és mindent érdemesnek tart elbeszélni. En egy idegennek a közömbösségével megyek el a szomszédjaim mellett: mintha megszáll az ember egy idegen város hoteljében s érzi, csak ideiglenesen van ott és semmi köze sem lesz az emberekkel. Szász itt született, itt él, itt marad: ő részvétet érez a ház lakói iránt és meleg bensőséggel von be mindent. Megszépíti az emeletük életét, mert szereti.

Kispolgári költő — és fiataljaink közt nincs is családiasabb lélek. Vonzza út a kisváros meghitt élete; van egy ciklusa Budáról a Csend-utcából. Szívesen lát meg békés és derűs képeket: vidéki korzót, söröző nyárspolgárokat. Sőt ahogy a bérkaszárnnyát bemutatja, intím detailokkal: annak is az ő bensőséges hangja és az emberek közelsége valami szokatlanul idillikus és familiáris jelleget ad. Igazán olyan ez a családias, meleg és idillikus lélek, mint a muskátli a bérkaszárnnya udvarában.

Komlós Aladár.

„TEMPLOM ÉS ISKOLA“. Dr. Blumgrund Naftáli abonyi főrabbi iskolaavató beszédének a

címe ez, és az abonyi hitközség jó érzékére vall, hogy papjának e monumentális szónoki művét kiadta. Így hozzáférhetővé tette a távoliaknak, akik nem hallhatták és bizonyára sokan fognak belőle tanulni. Az igaz zsidó beszédet megelőzi az abonyi izr. hitközség új iskolájának története, amelyből kitűnik, hogy annak létesítése körül nagy érdemeket szereztek dr. Hirn Márton az iskolaszék lelkes elnöke, Pintér Gyula hitk. elnök, a Kopeczky és Hay család, továbbá ott találjuk az iskola adakozói között a következő neveket: Richter Béla és neje, Löffler Miksa, özv. Szántó Bertalan, özv. Altmann Béláné, özv. Rosenfeld Miksáné, Kopeczky Ármin, özv. Weisz Adolfné, Richter Béla és neje, Ulmer Lajos és Weisz Samu.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK:

Moritz Goldstein: „Begriff und Programm einer jüdischen Nationalliteratur.“ Preis 50 Pfennig. Goldstein írásából pozitív alkotó erő sugárzik: Goldsteinnak ismert a „Kunstwart“ ban megjelent „Német-zsidó parnasszus“ című cikke, őszinte vallomás, egy megkínzott lélek kiáltása. A jelen brozsurában azt fejtegeti, hogyan kaphatna új erőre a zsidó alkotó génusz. Goldstein történelmi érzékét igazolja, ha az újjászületés kezdetére a zsidó tárgyak felkutatását és feldolgozását állítja. A mű a Jüdischer Verlag kiadása.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a kezelése alatt álló „Dr. Abelles József tanulmányi alapítvány“-ból a folyó évben kiadandó 600 koronás utazási ösztöndíjra pályázatot hirdet.

Erre az ösztöndíjra oly magyar honosságú fiatal zsidó tudósok pályázhatnak, kik egyetemi tanulmányaik sikeres bevégezése után a tudori, illetőleg képesítési oklevelüket elnyerték és a tudomány valamely ágának művelését tűzték ki életük feladatául.

Orvosí, sebészí vagy gyógyszerész pályán levők a pályázaton nem vehetnek részt.

A születési bizonyítvánnyal, a vagyoni állapotot feltüntető igazolvánnyal, továbbá a tudori vagy képesítő oklevéllel, valamint eddigi tudományos munkásságuk bizonyítékaival felszerelt folyamodványok f. é. július hó 15-ik napjáig az alulírott előljárósághoz küldendők.

Budapest, 1913 június hó 1-én.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a kezelése alatt álló „Dr. Abelles József alapítvány“-ból kiadandó 200 koronás tanulmányi segélyre pályázatot hirdet, melyre oly szegénysorsú magyar zsidó ifjak pályázhatnak, kik tanulmányaikat valamely magyar egyetemen jó eredménnyel folytatják.

Ezen 200 koronás tanulmányi segélyt a folyó évben műegyetemi hallgató nyerheti el.

A születési bizonyítvánnyal, a vagyoni állapotot feltüntető igazolvánnyal, valamint a tanulmányi eredményeket bizonyító lecke-könyvvvel (esetleg még az érettségi bizonyítvánnyal is) felszerelt folyamodványok f. é. július hó 15-ik napjáig az alulírott előljárósághoz küldendők.

Budapest, 1913 június hó 1-én.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK

M. P. Ismeri Ön a chászid-bizonyítékokat? Egy chászid beszél az ő csodarabbijának nagyságáról és elmeséli, hogy egyszer egy meddő asszony jött a briszkí csodarabbihoz, hogy áldja meg gyermekkel, de minthogy nagyon sokáig faggatta a rebbet, a „briszki“ haragra gerjedt és azt mondotta az asszonynak, hogy sohasem lesz gyermeke. A szegény asszony azonban nem hagyta annyiban és elment szerencsét próbálni a bialí csodarabbihoz. Ez megkönyörült rajta és megígérte a gyermekáldást. Erre aztán nagy zűrzavar támadt az égben: Kinek adjanak igazat, a briszkí vagy a bialí csodarabbinak. Végre úgy döntöttek, hogy először is a „briszki“ nagyobb cáddik és másodszor ő mellette nem kell a természet rendjét megváltoztatni, maradjon tehát a meddő asszony gyermek nélkül. Ilyen nagy a briszkí csodarabbi hatalma, fejezte be diadalmasan a chászid. De egy hitetlen eretnek közbe vágott: „Hát ha nem is történt itt csoda! Csak egyszerűen az asszonynak nem lett gyermeke, aminthogy azelőtt sem volt?“ „Te ostoba, feleli a chászid, hát akkor miért volt a zűrzavar az égben?“ Úgy látszik Ön sem gondolt arra, hogy az Ön bizonyítékát is kétségbe lehet vonni.

E. Személyeskedésbe nem mehetünk bele. Erre nincs is szükségünk.

KASSA. Méltóztassék Bánóczi Józsefhez fordulni, aki szívesen adja majd meg a kellő felvilágosítást.

K. H. Hogy mi következik ebből? Úgy látszik, egyáltalában nem következik semmi.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a kezelésében levő „Rott József és neje, Róza kiházásitási alaptvány“ kamataiból a folyó évben esedékes 800 korona összegű kiházásitási segélyre pályázatot hirdet.

Erre a kiházásitási segélyre az alapító Rott József testvéreitől vagy neje, szül. Netter Róza testvéreitől egyenes ágon le származó izr. vallású nők pályázhatnak, kiknek a rokonság igazolására alkalmas okiratokkal felszerelt kérvényeiket f. é. június hó 15-éig kell az alulírott előljárósághoz benyújtani.

A pályázatra vonatkozó felvilágosítás a hitközség titkári hivatalában, a délelőtti hivatalos órák alatt nyerhető.

Budapest, 1913 május hó 1-én.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

Örök hűséget ~ esküszik ~

a „BEAU BRUMMEL“ folyékony szappannak, aki egyszer azt használta. A „BEAU BRUMMEL“ szabadalmazott amerikai tiszta növényolajból készült folyékony szappan, az annak adagolására szolgáló készülék a Liquid soap dispenser. Rendkívül takarékos és tiszta. Ragályos betegségek áthordozása (mint a darabszappannál) kizárva. Nem utálatos, mint az elkocsonyásodott, hajas, poros, darabszappan. A készülék ára nikkelezett foglalatban, csavarokkal és kulccsal . . 16.— K 1 gallon (körülbelül 4 liter) kölni vízzel illatosított folyékony szappan, bádogdobozban, töltődugóval . 18.— K

Raktáron tartja:

Geittner és Rausch

cég, főherceg udv. szállító,

Budapest, VI. ker., Andrásy-út
18/MJ szám. Saját ház.

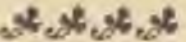

FRIEDMANN NŐI KALAPGYÁR

VI., KIRÁLY-U. 8. SZ., IV., PÁRISI-U. 4. SZ.

NŐI KALAPFORMA-, DÍSZTOLL- ÉS VIRÁG-
KÜLÖNLEGESSÉGEK

Háziasszonynak

leginkább szükséges „TITANIA” mosógép,
mángorló, mosogató-szekrény vagy jégszek-
rény. Háztartási árjegyzéket kérjen

Takács Oszkártól

Budapest, VI., Nagymező-utca 49

Neumayer Fülöp

Budapest, V. Ker., Deák Ferenc-tér
1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11 — 21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyárt-
mányú Moquett-plüssök, bútorszövetek, ágy és
asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá
kárpitós- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Király-utca 1.

Mindennemű templomi aranyhímzések készítése,
parochesz. Tóra-ruha, Almémor-takaró, Chuppa
stb. Izléses, művészies kiállítás. Jutányos árak.
Rajzok, minták s részletes ajánlatok ingyen és
bérmentve.

Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból,
templomi és házi használatra. Szefer tóra, klé-
kédes, tóradíszek, kina- és valódi ezüstből. Selyem
talisz, imakönyvek stb.

Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára.
A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai
József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultúr-
egyesületi könyvtárak berendezése.

Csász. és kir. szabadalmazott Keleti-féle
sérvkötők pneumatikus gumm-polottá-
val a legtökéletesebbek.

Haskötők hölgyek és urak részére minden
altesti betegség és lógó has ellen.

Gummi görcsérharisnyák.

Műlabakat és műkezeket amputáltak
részére.

Testegyenestítő, járó- és támgépeket.
Mű- és támasztó fűzőket.

Egyenestartókat ferdén nőttek részére ké-
szít a technika legmo-
dernebb elvei szerint, a legjutányosabb gyári
árak mellett

Az összes betegápolási és egész-
ségügyi cikkek nagy raktára.

Kérje ingyen és bérmentve 3000-nél több
ábrával ellátott legújabb képes árjegyzékemet.

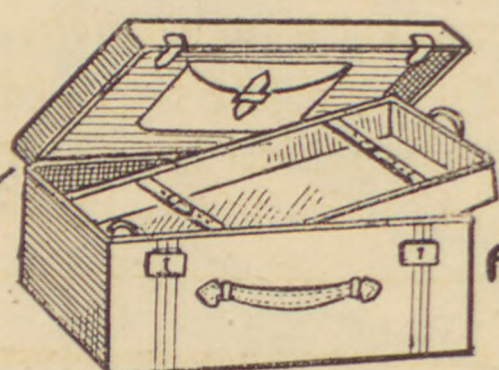
Alapított
1878. évben

KELETI J.

orvosebészeti műszer- és kötszergyáros.

Telefonszám
13—76.

Főraktár: Budapest, IV., Koronaherceg-u. 17
Gyár: Budapest, IV., Koronaherceg-utca 14

CSAK
A MUZEUMKÖRUT 5.
szám alatt van
CsÁNGÓ HENRIK BÖRÖNDÖS
Cím fontos, mert fiókkészlet nincs

NEWYORKI GERMANIA
ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.
 BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A biztosítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés. Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség. **HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.** □□

KOVALD FEST, TISZTÍT.

Gyár és főüzlet: Budapest, VII. ker., Szövetség-utca 35-37. szám.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden részében. Képviseltek a vidék legtöbb városában.

Nyers lúdzsírt

bőrt és hájat, legolcsóbban, megbízhatóan rendeljen az 1890 óta fennálló

Stein Bernát

baromfi - kereskedő cégnél, Budapest, IX., Ráday-utca 9. szám. Telefon József 4—74

KOLLARIT.

BÖRLEMEZ KAUCSUK COMPO-
SITIOVAL BEVONT
SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!
VÉGTELENÜL TARTÓS!

Gyártja:
 Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
 Törzsgyár: Kohn és Fried

Templomi hímzések

készít művészes kivitelben olcsó árak mellett, tervekkel és rajzokkal díjmentesen szolgál ::::

HERZ EMMA BUDAPEST

Első magyar aranyhímző telepe
 IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 6 SZ.

Ő cs. és kir. Fensége Augustza Főhercegnő udvari szállítója, Ő cs. és kir. Fensége József Főherceg kamarai szállítója. Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum érem tulajdonosa, Grand Prix nagy aranyérme és keresztje stb. stb.

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégibb csipketisztító-, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867.

Telefon: József 2—37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.

FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,
 Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy út 16.,
 Teréz-Körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —
 VIII. József-Körút 2.

SPITZ LAJOS

egyenruha- és polgári szabó

BUDAPEST, WESSELÉNYI-
 UTCA 1. (TEMPLOM-BAZÁR).

Angol lovagló bricseszek bármely színben és minőségben, elegáns kivitelben darabonként 30 koronáért készíttetnek.

ELEGÁNS ANGOL FÉRFI-ÖLTÖ-
 NYÖK 60 K.-TÓL. VIDÉKRE MIN-
 TÁKAT BÉRMENTVE KÜLDÖK.

DIGESTOL

Agyomor- és bél-
 működést szabá-
 lyozza <<<<<<<

Kapható minden
 gyógyszerárban

Biztosan és állandóan ható
emésztő- és étpor

Eredeti doboz ára 1 és 2 kor.

Magyar Királyi államvasútak nyári menetrendje

Indulás Budapest keleti pályaudvarról

Dél előtt

Dél után

idő	a vonat neve	h o v a
5.40	sz. v.	Balatonfüred, Tapolcza
5.40		Hatvan
6.25	gy. v.	Ruttka, Berlin
6.30	sz. v.	Bicske
6.40		Wien, Grác, Sopron
6.45	gy. v.	Kassa, Csorba, Bártfa
6.55	sz. v.	Kassa, Csorba
7.00	gy. v.	Fiume, Torino, Róma, Pécs, Vinkovce
7.05		Arad, Brassó
7.10		Belgrád, Sofia, Sarajevo
7.20		Fehring, Grác, Triest
7.25		Stryj, Przemyśl, Lemberg
7.30	sz. v.	Gödöllő
7.45		Belgrád, Sofia, Vinkovce
7.50		Arad, Brassó, Bukarest
8.05	gy. v.	Balatonfüred, Tapolcza
8.10	sz. v.	Munkács, Lawoczne
8.20		Kolozsvár, Brassó
8.25		Eszék, Bród
8.30		Ruttka, Berlin
8.55		M.-Sziget, Stanislau
9.10	gy. v.	Wien, Sopron
9.30	sz. v.	Bicske
9.35	gy. v.	Kassa, Poprad-Felka
10.00	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass
10.05		Nagykátá
10.45		Balatonfüred, Tapolcza
11.55		Bicske
12.00		Gödöllő
12.20	sz. v.	Arad, Tövis, M.-Sziget
12.20		Ujvidék, Sarajevo
12.30		Hatvan
12.30		Szombathely, Wien
12.45		Fiume, Róma, Eszék
1.00		Bicske
1.20	gy. v.	Kassa, Poprad-Felka
1.25	sz. v.	Gödöllő
1.40	gy. v.	Fehring, Grác
2.00		Sátoraljaújhely, Lemberg, Kassa
2.05		Wien, Páris
2.10		Arad, Bukarest
2.15	sz. v.	Kiskőrös
2.20	gy. v.	Ruttka, Berlin
2.25	sz. v.	Hatvan
2.30		Pécel
2.30		Bicske
2.40		Szolnok
2.45	gy. v.	Szabadka, Sarajevo
2.55		Tapolcza, Eszék
3.20		Belgrád, Konstantinápoly
3.25	sz. v.	Nagykátá
3.30		Paks
4.25		Komárom
4.25		Gödöllő
5.00	gy. v.	Arad, Bukarest, M.-sziget
5.10	sz. v.	Lawoczne, Lemberg
5.15	gy. v.	Győr, Sopron, Szombathely, Wien
5.20	sz. v.	Gödöllő
5.40		Nagykátá, Szolnok
5.55		Ruttka, Berlin
6.05		Kunszentmiklós-Tass
6.15	gy. v.	Fiume, Róma, Nápoly
6.15	sz. v.	Kolozsvár, Brassó
6.25		Pécel
6.40		Hatvan
6.45		Kunszentmiklós-Tass
6.55		Bicske
7.10		Nagykátá, Szolnok
7.20		Győr, Trieszt
7.35		Hatvan
7.40	gy. v.	Zágráb, Fiume
7.45	sz. v.	M.-Sziget, Stanislau
8.00		Kassa, Csorba, Bártfa
8.05		Belgrád, Sarajevo
8.30		Pécs, Bród
8.40		Gödöllő
9.00		Szolnok
9.15		Győr, Grác
9.30		Arad, Brassó
10.00	gy. v.	Kassa, Csorba, Bártfa
10.05	sz. v.	Pécel
10.25		Fiume, Tapolcza
10.25		Kassa, Csorba, Lemberg
10.55		Szombathely, Wien
11.10	Vv.	Ruttka, Poprad-Felka

Érkezés Budapest keleti pályaudvarra

Dél előtt

Dél után

idő	a vonat neve	h o n n a n
5.10	v. v.	Berlin, Ruttka
5.20	t. v. sz.	Debreczen Nagyváradi
5.30	sz. v.	Hatvan
5.30		Eszék, Tapolcza
5.45		Brassó, Arad
5.45		Sofia, Bród, Belgrád
5.55		Torbágy
6.00		Pécel
6.05		Komárom
6.15		Stanislau, M.-Sziget
6.25		Wien
6.30	gy. v.	Lemberg, Poprad-Felka, Kassa
6.50	sz. v.	Lemberg Stryj, Kassa
6.50		Fiume, Zágráb
7.00	gy. v.	Róma, Triest, Fiume
7.05	sz. v.	Gödöllő
7.20		Brassó, Kolozsvár
7.25		Kunszentmiklós-Tass
7.30		Gödöllő
7.40		Hatvan
7.45		Bicske
8.00		Grác, Fehring
8.10		Sarajevo, Belgrád
8.15		Bártfa, Csorba, Kassa
8.20		Paks
8.35		Bukarest, Kolozsvár
8.45		Hatvan
9.20		Győr
9.25		Berlin, Ruttka
9.35	gy. v.	Fiume Tapolcza
9.55	sz. v.	Szabadka
10.05	gy. v.	Bruck-K., Szombath., Sopr.
10.20	sz. v.	Miskolc
10.45		Bicske
11.30	gy. v.	Nagyvárad, Debr., Arad
12.10	sz. v.	Gödöllő
12.30		Bukarest, Arad
12.50	gy. v.	Berlin, Ruttka
1.00		Konstantinápoly
1.05		Lemberg, Kassa
1.20	sz. v.	Wien, Sopron
1.25	gy. v.	Bukarest, Arad
1.30		Sarajevo, Bród, Szabadka
1.40		London, Páris, Wien
1.55		Eszék, Pécs
2.10	sz. v.	Hatvan
2.20	gy. v.	Poprad-Felka, Kassa
2.25		Grác, Fehring
2.40	sz. v.	Kunszentmiklós-Tass
3.00		Bicske
3.10		Nagykátá
4.00		Tapolcza, Balatonfüred
4.20		Pécel
5.25		Gödöllő
6.00		Szolnok
6.15		Bukarest, Debreczen
6.20		Bruck-Királyhida
6.25	gy. v.	Poprad-Felka, Kassa
6.35		Wien, Grác
7.00	sz. v.	Stanislau, M.-Sziget
7.20		Sofia, Belgrád
7.25		Bukarest, Arad
7.35	v. v.	Szerencs
7.45	sz. v.	Berlin, Ruttka
7.50		Bicske
8.05		Tapolcza, Balatonfüred
8.10		Nagykátá
8.15		Fiume, Bród
8.20		Lawoczne, M.-Sziget
8.35		Gödöllő
8.45		Wien, Grác
8.50		Csorba, Kassa
9.00		Bicske
9.10		Pécel
9.10		Vinkovce, Pécs
9.20	gy. v.	Brassó, Arad
9.28	sz. v.	Triest, Torbágy
9.35	gy. v.	Berlin, Ruttka
9.35		Róma, Fiume, Pécs
9.45	sz. v.	Kiskőrös
9.55	gy. v.	Lemberg, Przemyśl
10.00		Sofia, Belgrad
10.10		Grác, Triest
10.25	sz. v.	Gödöllő
10.35		Szeged, Kolozsvár

Indulás Budapest nyugoti pályaudvarról

Dél után

Dél előtt

idő	a vonat neve	h o n n a n
5.00	sz. v.	Vác
5.15		Rákospalota-Ujpest
5.25		Ersekújvár
5.40		Szeged, Szolnok
6.00		Észtergom
6.30		Lajosmizse, Kecskemét
6.35		Rákospalota-Ujpest
6.50	k. o. e. v.	Wien, Páris, Ostende
7.00	gy. v.	Szeged, Stanislau
7.05		Zsolna, Berlin
7.55		Nagyszombat, Wien
8.00	sz. v.	Dunakeszi-Alag
8.25	gy. v.	Orsova, Bázias
8.40	sz. v.	Bázias, Karansebes
8.45		Nagyvaros
9.05		Észtergom
9.15		Wien, Berlin
9.45		Rákospalota-Ujpest
11.00		Rákospalota-Ujpest
11.10		Lajosmizse, Kecskemét
11.35		Nagyvaros
11.55		Cegléd
12.00		Wien
12.05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
12.15		Szeged
12.20	gy. v.	Zsolna, Berlin
12.25	sz. v.	Nagyvaros
12.30		Észtergom
1.00		Rákospalota-Ujpest
1.05	Tvsz.	Piliscsaba
1.30	sz. v.	Dunakeszi-Alag
1.50		Észtergom
2.00	gy. v.	Wien, Páris
2.10	sz. v.	Párkány-Nána
2.15		Rákospalota-Ujpest
2.20		Észtergom
2.25	gy. v.	Szatmár-Németi, Brassó
2.30		Wien
2.35	sz. v.	Galánta
2.40	gy. v.	Bukarest, Bázias
2.45	sz. v.	Cegléd, Szolnok
2.50		Lajosmizse, Kecskemét
3.10		Rákospalota-Ujpest
3.55		Szob
4.10		Rákospalota-Ujpest
4.30		Szeged
5.15	gy. v.	Wien
5.20	sz. v.	Szob
5.50		Rákospalota-Ujpest
6.00		Párkány-Nána
6.10		Vécsés
6.15		Nagyvaros
6.20		Monor, Ócsa
6.40		Észtergom
6.45		Cegléd, Szolnok
6.50	gy. v.	Pozsony, Zsolna, Berlin
6.55	sz. v.	Párkány-Nána
7.00		Cegléd
7.15		Rákospalota-Ujpest
7.25		Vác
7.35		Cegléd
7.40		Lajosmizse
7.55		Párkány-Nána
8.05		Bukarest, Bázias
8.20		Dunakeszi-Alag
8.40		Zsolna, Berlin
9.30		Wien, Páris
9.35	gy. v.	Bukarest, Stanislau
10.00	sz. v.	Dunakeszi-Alag
10.15	gy. v.	Szeged, Bázias, Bukarest
10.50		Marosvásárhely
10.55	sz. v.	K.-K.-Félegyháza, Szeged
11.10		Észtergom
11.30	k. o. e. v.	Belgrád, Konstantinápoly
11.35	sz. v.	Nagyvaros
11.45	k. o. e. v.	Bukarest, Konstantinápoly

Érkezés Budapest nyugoti pályaudvarra

Dél után

Dél előtt

idő	a vonat neve	h o v á
3.51	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
5.05		Dunakeszi-Alag
5.15		Cegléd
5.35		Vécsés
5.45		Monor
5.50		Észtergom
5.55		Nagyvaros
6.00		Szolnok, Cegléd
6.10	k. o. e. v.	Konstantinápoly, Belgrád
6.10		Konstantinápoly, Bukarest
6.25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
6.30		Lajosmizse
6.35		Nagyvaros
6.40		Berlin, Zsolna
6.50	gy. v.	Marosvásárhely
7.10	sz. v.	Észtergom
7.15		Bukarest, Bázias
7.20		Rákospalota-Ujpest
7.25		Párkány-Nána
7.30		Cegléd
7.35	gy. v.	Bukarest, Kolozsvár
7.40	sz. v.	Máramarossziget
7.50		Vác
7.55		Kecskemét, Lajosmizse
8.10		Párkány-Nána
8.15		Páris, Wien
8.40		Észtergom
8.45		K.-K.-Félegyháza
9.10		Párkány-Nána
9.25	gy. v.	Dunakeszi-Alag
9.40		Szeged
9.55	sz. v.	Berlin, Zsolna, Pozsony
10.30		Észtergom
10.45		Rákospalota-Ujpest
11.25		Szeged
12.00		Galánta
12.00		Rákospalota-Ujpest
12.50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
1.20		Nagyvaros
1.25	gy. v.	Bukarest, Bázias
1.45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
1.50	gy. v.	Tövis, Kolozsvár, Sz.-Németi
2.00		Páris, Wien
2.08	sz. v.	Észtergom
2.40		Dunakeszi-Alag
3.00		Rákospalota-Ujpest
3.40		Kecskemét, Lajosmizse
3.50		Rákospalota-Ujpest
4.05		Temesvár-Józsefváros
4.10		Nagyvaros
5.05		Észtergom
5.15		Rákospalota-Ujpest
5.55		Ersekújvár
6.10		Wien, Berlin
6.20		Berlin, Zsolna
6.30		Rákospalota-Ujpest
6.35	gy. v.	Orsova, Bázias
6.40		Wien
7.10		Wien
7.45	sz. v.	Bázias, Temesvár
8.00		Rákospalota-Ujpest
8.05		Vécsés
8.10		Nagyvaros
8.15		Piliscsaba
8.20		Nagyvaros
8.55		Párkány-Nána
9.05	gy. v.	Wien
9.20	sz. v.	Cegléd
9.25		Piliscsaba
9.30		Kecskemét, Lajosmizse
9.35		Dunakeszi-Alag
9.40	gy. v.	Szeged, Stanislau
9.4		Berlin, Zsolna
10.00	sz. v.	Észtergom
10.15		Vác
10.25		Nagyvaros
10.30		Ócsa
10.35		Wien
11.00		Temesvár, Bázias
11.05	k. o. e. v.	London, Ostende, Páris, Wien
11.25	sz. v.	Dunakeszi-Alag
11.40		Ersekújvár

Magyar Könyvtár - Zsidó Egyetem Könyvtára

Pályázat.

A vágújhelyi államilag segélyezett izr. reáliskola V. osztályának megnyitása folytán a fenntartó izr. hitközség egy magyar-német és egy mennyiségtan-ábrázoló geometriai, esetleg mennyiségtan-természettani szakos helyettes-tanári állásra pályázatot hirdet. Fizetés évi 1600 K. Heti óraszám 20. Az állás egyelőre az 1913/14-iki tanévre szól. Izr. vallású pályázók születési, képesítési, egészségi és esetleg működési bizonyítványokkal felszerelt folyamodványukat f. évi július 15-ig nyújthatják be alulírott elnökséghez. Az állás aug. 29-én foglalandó el.

Vágújhely, 1913 június 10.

Friedmann Illés,
jegyző.

Dr. Sonnenfeld Bernát,
h. elnök.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a boldog-emlékü *József főherceg, Magyarország nádor-ispánja* félszázados nádori működése emlékére alkotott alapítványból f. évre esedékes ösztöndíjakra pályázatot hirdet. Ebből az alapítványból a bpesti m. kir. József műegyetemnek *pesti születésű* kitűnő szorgalmat és előmenetelt tanusító két hallgatója *felekezeti különbség nélkül* egyenkint 400 korona ösztöndíjban részesül.

Az ösztöndíjak odaítélésénél előnyben részesülnek azok, akik ezt az ösztöndíjat az előző évben is élvezték, feltéve, hogy tanulmányaikban való hanyagság, vagy rossz erkölcsi magaviseletükkel nem bizonyultak az ösztöndíjra érdemtelennek. A születési bizonyítvánnyal, a vagyoni állapotot feltüntető igazolvánnyal, valamint a tanulmányi eredményeket bizonyító hitelesített leckekönyv másolattal felszerelt folyamodványok f. é. szeptember 15-ikéig a bpesti m. kir. József-műegyetem Rektorához nyújtandók be. Az ösztöndíjak f. é. nov. 10 én fognak a pesti izr. hitk. pénztáránál kifizettetni.

Pályázati hirdetmény.

Az „Országos magyar izraelita közművelődési egyesület“ három darab egyenként 100 koronás pályadíjat tűz ki oly elbeszélések részére, melyek a serdülő tanulóifjúságot vallásunk fokozottabb szeretetére és vallásunk iránti fokozottabb érdeklődésre buzdítani alkalmasak, a következő feltételek mellett:

1. Elbeszélést vagy elbeszéléseket tartalmazó másfél ív terjedelmű könyv III. és IV. elemi iskolai fiúk és leányok részére.
2. Elbeszélést vagy elbeszéléseket tartalmazó két ív terjedelmű könyv a középiskola I. és II. osztályát látogató fiúk részére.
3. Elbeszélést vagy elbeszéléseket tartalmazó két ív terjedelmű könyv a felső leányiskola I., II. osztályát látogató leányok részére.

A pályázatok jelíges levél alatt 1913 szeptember hó 1-ig az Omike központi irodájához (VII. ker., Síp-utca 12.) küldendők.

A pályadíjjal jutalmazott művek az egyesület tulajdonát képezik és azokkal szabadon rendelkezhetik. — A pályázók tetszés szerint választhatnak a három pályázat között, de pályázhatnak mind a háromra is külön-külön.

Budapesten, 1913 június hó.

Orsz. Magy. Izr. Közművelődési Egyesület elnöksége:

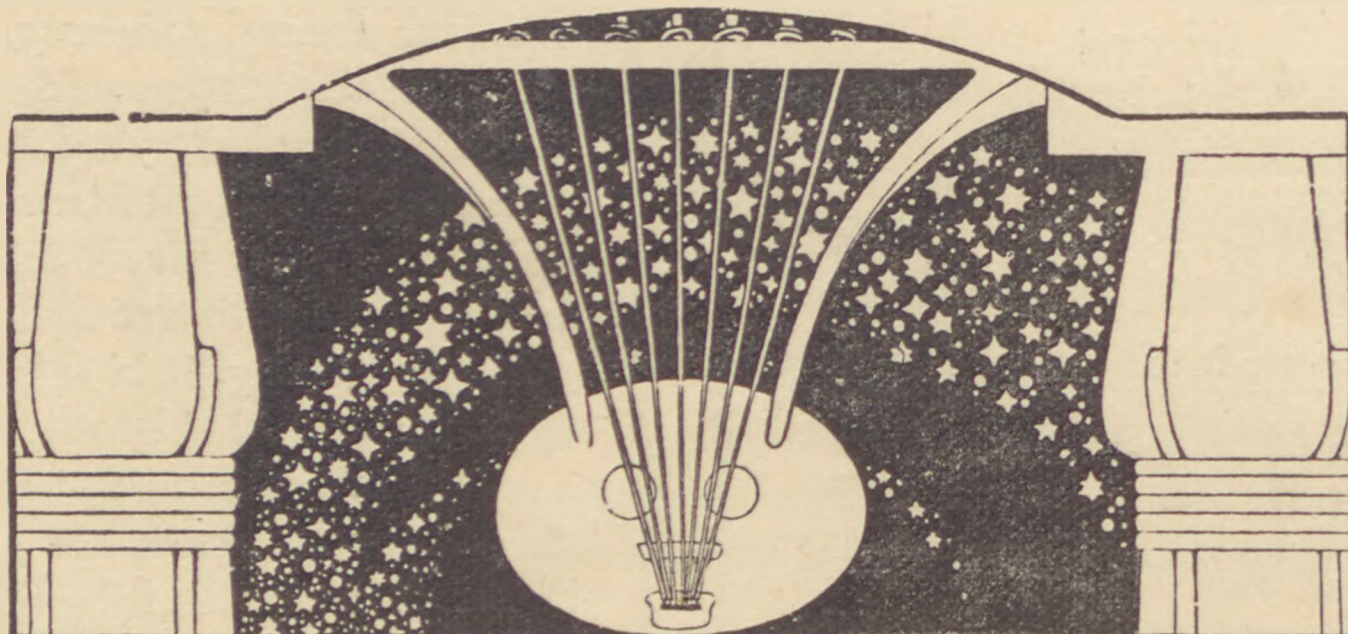
Báró Dirsztay Béla s. k. Dr. Hevesi Simon s. k. Báró Herczog Mór s. k. Dr. Weiller Ernő s. k.
diákétkező elnöke. társelnök. elnök. titkár.

LILIEN BIBLIA (DIE BÜCHER DER BIBEL)

kiadja: George Westermann, Braunschweig.

Albumalakú
nagy díszkiadás

A biblia leg-
szebb német
fordítása.

Albumalakú
nagy díszkiadás

Lilien gyö-
nyörű illusz-
trációival.

Eddig megjelent:

- I. kötet: Mózes öt és Józsuá könyve. Ára díszkötésben 18 korona.
 - II. kötet: Zsoltárok, síralmak, Énekek éneke. Ára díszkötésben 12 korona.
 - III. kötet: Jób, Példabeszédek, Prédikátor, Eszter, Dániel. Ára díszkötésben 12 kor.
- MEGRENDELHETŐ A „MULT ÉS JÖVŐ” KIADÓHIVATALA ÚTJÁN
BUDAPEST, VI. KERÜLET, PODMANICZKY-UTCA 6. SZÁM ALATT.
Ugyancsak kiadóhivatalunk útján megrendelhetők Lilien eredeti rajzai és réz-
*** karcai, valamint az összes zsidó tárgyú képek és könyvek. ***

KÖZ- GAZDASÁG

A MAGYAR ÉLET- ÉS JÁRADÉK-BIZTO-
SÍTÓ INTÉZET mint szövetkezet most tartotta
az intézet palotájában 12-ik rendes közgyűlést
gróf Széchenyi Aladár elnöklete alatt. Az igaz-
gatósági jelentés szerint a szövetkezet tagjainak
száma 14.272-ről 16.138-ra emelkedett. A biztosítási
állomány 42,591.420 K-t tesz ki. Az 1912. év
folyamán halálesetekből és elérésekből kifolyólag
302.902 K került kifizetésre. A zárszámadás
39.288.92 K tiszta nyereséget tüntet fel, melyből
a részjegyek alapszabályszerű 5 százalék kama-
toztatása után 17.693 K összeget a biztosítottak
nyereségosztalék alapjának gyarapítására fordít az
intézet. Az 1903. évben belépett tagok másod-,
az 1908-ban belépett tagok első ízben részesülnek
nyeremény kiosztásban. A közgyűlés tudomásul
vette az igazgatósági jelentést, a mérleget, és zár-
számadást, megadta a felmentvényt, hozzájárult
a nyereség felosztási javaslatához, néhai Vargha
Sándor helyére igazgatósági tagul megválasztotta
Györgyey Illés földbirtokos urat, a választmányt
pedig Benkó Gyula, dr. Gyergyánffy Jenő, Györ-
gyey Illés, Réti Béla, báró Rudnyánszky Sándor
és gróf Somssich Tihamér urakkal egészítette ki.

**MEGHŐDÍTOTTUK
A VILÁGOT!**

GEREBEN BÉLA *most* **ANDRÁSSY-UT 1.**

A MAGYAR ÉLET- ÉS JÁRADEK-BIZTO-
SÍTÓ INTÉZET mint szövetkezet most tartotta
az intézet palotájában 12-ik rendes közgyűlését
gróf Széchényi Aladár elnöklete alatt. Az igaz-
gatósági jelentés szerint a szövetkezet tagjainak
száma 14.272-ről 16.138-ra emelkedett. A biztosítási
állomány 42,591.420 K-t tesz ki. Az 1912. év
folyamán halálesetekből és eléérésekből kifolyólag
302.902 K került kifizetésre. A zárszámadás
39.288.92 K tiszta nyereséget tüntet fel, melyből
a részjegyek alapszabályszerű 5 százalék kama-
toztasása után 17.693 K összeget a biztosítottak
nyereségosztalék alapjának gyarapítására fordít az
intézet. Az 1903. évben belépett tagok másod-,
az 1908-ban belépett tagok első ízben részesülnek
nyereménykiosztásban. A közgyűlés tudomásul
vette az igazgatósági jelentést, a mérleget, és zár-
számadást, megadta a felmentvényt, hozzájárult
a nyereség felosztási javaslatához, néhai Vargha
Sándor helyére igazgatósági tagul megválasztotta
Györgyey Illés földbirtokos urat, a választmányt
pedig Benkó Gyula, dr. Gyergyánffy Jenő, Györ-
gyey Illés, Réti Béla, báró Rudnyánszky Sándor
és gróf Somssich Tihamér urakkal egészítette ki.

COGNAC
KEGLEVICH
GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN UTÓDAI BUDAFOK

Rácskapukat,
rácskerítése-
ket, ajtókat,
vasablakokat
a legjobb ki-
vitelben szállít

ABELES EMIL
Budapest, V., Váci-út 14.,
a nyugati pályaudvarral szemben

DALMA

Háztartási mosógépről, mangorlórról stb.-ről
▽ kérjen prospektust ▽

HERMANN EMIL és TSA cégtől
Budapest, V., Visegrádi-u. 9. Telefon 4-98.

Porosz
kőszén-
tégla a

legjobb fűtőanyag

Pongrácz és
Pongrácz
VII., Erzsébet-
kört 50.

Telefonszám
177-41
és 158-03.

BOROS ÉS KOHN
sirkőraktára, Budapest, VI., Váci-körút 7

Egyszerű és díszes kivitelű,
valamint nagyobb szabású
SIREMLÉKEK nagy
választékban jutányos áron.

Vidékimegyrendeléseket felelősséggel szállítunk

SCHWARZ IGNÁC
könyvkereskedő.
Budapest, VI., Király-utca 8. sz.
Alapított 1888.

Dús választékú raktár a zsidó vallás keretében
szükséges szertartási cikkekből, úgymint ima-
könyvek, taleszek stb., úgyszintén templomi
aranyhímzések művészi kivitelben készíttetnek
a legjutányosabb árak mellett.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

MODERN
LEVEL-
PAPÍR
UJDONSÁ-
GOK.
PAPÍR-
ÁRUK

Pauker Mór
PAPÍRÁRUHÁZA

BUDAPEST
FOUZLET V.
VÁCI KÖRUT 69
TEL.: 47-37
FIÓKÜZLET:
VÁCI KÖRUT 73
TEL.: 86-73
M.K. POSTATAKA
REKVENZTÁRI
SZÁMLA 1962

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁL-
LÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV.,
KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók,
blúzok, pongyolák, kesztyűk,
harisnyák, ernyők, reticülők,
női fehérneműek egyszerű és
elegáns kivitelben.

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. • Fizikai, kémiai, természetrajzi
műszerek. • Röntgen-készülékek. • Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-06

**ÜVEG-
GYÁRI RAKTÁR
ZUGKER HENRIK**
BUDAPEST, VI. AKACSA U. 32. sz.

Állandó nagy raktár
finom kristályüveg
asztalikészletekben.
Porcellán étkező-
készletek, majolika
és chinaezüst dísz-
tárgyak, minden-
nemű háztartási és
világítási cikkekben.

Figyelem! Erős új éttermei

Pilseni és Müncheni Sörcearnoka, elegánsan, fényesen berendezve,
VI., Nagymező-utca 9. sz. alatt az Európa Nagyszálló épületé-
ben (Szerecsen-utca sarkán, az Andrássy-út közvetlen közelében).
Estélyek, eljegyzések, lakodalmak részére a t. megbízóknak pompás
::: nagy fényes priváttermek állanak rendelkezésre. :::

Kitűnő ízletes ételek. Polgári árak. Előzékeny kiszolgálás.

KERBER HENRIK

**BUDAPEST,
VIII., Nap-u. 29.**

Alapított 1890-ben.
Telefon: „József“ 3-86.

Szörme, szőnyeg-poroló, megóvó, valamint
szőnyeg-mosó, tisztító és javítóintézet. ◇

Ablaktisztítás, lakástakarítás, padlóbeeresz-
tés, „Tapeta“ festettfal, falfestmény, Fresco-
tisztítás és féregirtási vállalat. ◇ ◇ ◇